I
e:54

I.e.54

RP. h. 7.

OBSIDIO BREDANA

ARMIS

PHILIPPI IIII.

AVSPICIIS

ISABELLÆ

DVCTV

AMBR. SPINOLÆ

PERFECTA.

SCRIBEBAT

HERMANNVS HVGO

SOCIETATIS IESV.

MEDIOLANI

Apud Io. Babtistam Bidellium

1627.

ALESSANDRINA

Illuſtriſs. & Excellentiſs. D.D.

DON PHILIPPO SPINVLÆ

Magni illius AMBROSII F.

Duci Sexti, Gubernatori Generali Equitum Cataphractorum pro Catholica Maieſtate in Mediolani Dominio, ac ibidem in ſecretiori Conſilio eiuſdem Maieſtatis Conſiliario.

Io. Baptiſta Bidellus P.F.

BREDA coniuncti Septentrionis propugnaculum parẽtis Tui AMBROSII fortiſsimi Imperatoris ductu dum obſidetur, gentium omnium animos ancipiti expectatione ſuſpendit; dum recipitur linguas omnium ſoluit in laudes. Celebrata ea eſt victoria à claris ingenijs, magna in æuum laboris mercede quòd ea monumenta nunquam interituræ gloriæ fruentur felicitate. Sed nemo felicius id præſtitit hoc, quem nunc damus, Hermanno Vgone; Fides illi, & Elegantia priſci ęui, qui-

bus barbaricam militiam ſingulari eruditione Ciuitate donauit. Dignus Imperatore ſcriptor & eo fœlix Imperator. Magna enim Fortunæ pars eſt, vt Fortiſsimi Duces famæ ſuæ pares nanciſcantur Hiſtoricos. Breda vt conſtantius obſideri, aut glorioſius recipi non potuit, ita nec elegantius deſcribi. Nec ab alio parta de perduelli hæreſi Victoria dici debuit, quam ab eius ſanctitatis Viro, quæ vna omniū ſolemni deuotione in hæreſim voce, calamo, iugulo victrix maxime pugnat. Hæc igitur Breda à Parente Tuo capta, ab Hermanno deſcripta, à nobis vero formis minoribus peregrinātis in morem alte ſuccincta, ad Te diuertit. Experta Victorioſiſsimi Parentis Tui vim temperatam dū Victoriæ moderatur, ac deditis parcit ab Eo ſe obſeſſum fatetur, qui perdere poſſet, ab Eo receptam, qui vellet ſeruare. Florentiſsimi nunc Filij benignitatem expetit, ne quæ inter iratas Phalanges Veſtra humanitate ſeruata eſt, inter togata iudicia pereclitetur. Trahebat patrio è Belgio longum elegantiæ ſyrma auguſtiſsima fronte operoſis Virtutum ſignis exculpta, & ex æreis formis additis oportune admirabilium operum quibus defenſa, & vallata, ac victa eſt Ortographijs, Stereographijs, ac veſtigijs. Grande, fateor, legentibus ad voluptatem, atque intelligentiam hiſtoriæ momentū. Sed nos dum compendio ſtudemus aut tempus, aut prompta artificum manus fefellit. Viuet illa nihilominus ſi Tuo excipietur ſinu, Victoriæ Paternæ monumentum, Tuarum omen. Id enim votis nunc concipit Italia, vt cum Parens vincendo feſſus in tranquillam quietæ glo

riæ

riæ ſtationem ſenectutem ſubducere voluerit; Tu vnus omnium Paternæ Virtutis,ac Felicitatis hæres Batauos, aut quas alias gentes triumphis tuis Regnàtor deſtinauerit Iberus crebris doceas Victorijs in terra ITALIA veriſsimú hodie eſſe olim dictum. Fortes creantnr fortibus. Interim dum Parentis olim æmulus Victorias meditaris, hanc tuere. Vale. Mediolani ex Typographęo. xv.Kal.Nou.Anno Chriſtiano M. DC. XXVI.

ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ HISPANIARVM INFANTI

HEROINÆ FORTISSIMÆ, VICTRICI, MATRI PATRIÆ.

EXIMIÆ Regum animæ, excelſæque illæ mentes, ISABELLA SERENISSIMA, etſi res maximas abs ſe geſtas, conſuetudine quadam perpetuæ Maieſtatis, obliuiſci ſoleant; non inuitè tamē ad earum memoriam auditione ſubinde reuocantur. Ea cogitatione auſus ſum belli Tui Bredani recentē admirandamq; Victoriam CELSITVDINI TVÆ memorare ſcribendo, vel eò lubentiùs, quòd, etſi Tua ea ſit, præcipuè tamen ſit DEI, Arbitri Pacis Bellique. Ita ſentire Te, ſcio; quæ cùm Bredam veniſſes, nō priùs Tibi feſtorum ignium hilaria, quàm DEO Victoriæ Auctori, Sacrum fieri permiſiſti. MVNIA quidem DVCIS GESSISTI, INGENS ANIMI, non dicam, FEMINA, ſed Heroina: atque vt Ambroſij in Te (quæ ille in victricem viduam Debborā) verba conferam; VIDVA POPVLOS REGIS, VIDVA DVCIS EXERCITVM, VIDVA DVCES ELIGIS, VIDVA BELLA DISPONIS. quæ omnia etſi inſolita maximaque in Te fuere; tantæ tamen molis Victoria ſupra Tuas, imò ſupra hominum omnium vires fuit. Vtar publico noſtro

Tacitus de Agrippina.

Ambroſius libro de Viduis.

ho-

hoſtiumque Teſtimonio. Mauritius Arauſij Princeps, vir rara militiæ prudentia, Ambroſij Spinolæ Ductoris Tui fortiſſimi conatus, initiò, quaſi Giganteos irridebat. Ordines fœderati, ærarium omne effundebant, vt in certiſſimam obſidij ſolutionem vtiliſſimè expenſum. Hollandiæ plebs Comœdijs, Mimiſque, cœptam circumuallationem proſcindebat. Socij Fœderatique, nullo perdendæ operæ metu, auxilia ſubmittebant. Exteri Principes tam parum Bredæ metuebant, quàm Hiſpaniæ Rex ipſe, extrema etiam obſidione ſperabat. Noſtrorum multi (quod augurabantur) depoſitis æris magni pignoribus, malè euenturum bellum contendebant. Famæ denique nũtijſque poſt Victoriam dimiſſis, apud multos negata fides eſt. Fortè & Poſteritas admirabunda dubitabit; niſi quæ præſens vidi, ſcripſero, dum viuis, dum viuunt, qui videre quæ ſcribo. Sed illud nimirum è ſacro bellatricis Poetriæ carmine præfandum eſt, ad faciendam fidem:

DE CÆLO DIMICATVM EST CONTRA EOS. De Cælo profectò; nam hominum ſtratagemata eſſe non poſſunt, ſed vnius Archiſtrategi DEI, quotquot hoc bello portenta præſidiaque ſunt viſa: Æſtatem atque Autumnum caſtris noſtris fuiſſe ſalubrem, hoſtibus peſtilentem. Hiemem ferè ſine niuibus geluque tranſire; tum demum gelare ac ningere, cùm nos circumuallationem propè abſoluiſſemus, hoſtis verò ſuppetias nauigijs ſubmittere conaretur. Cùm auxilia hoſtium mari apportarentur, æſtum de more non concitari, ventum ſubitò in contrarium verti, claſſem conflictari, naufragia fieri, militem mori ſimul & appelli. Seditionem nullam in caſtris noſtris, aut diuturna obſidij aſperitate, aut exili raraque ſtipendiorum numeratione, aut annonæ ſæuitia, efflagrare. Portenta haud dubiè, ſed debita ſcilicet Pietati Tuæ, ISABELLA Princeps Religioſiſſima, vel Pij belli cauſa. Orbis vidit quæ ſcribo, nec beneficio nec iniuria laceſſitus, ſed fidem incor-

Iudicum. 5. cap.

incorruptam abſque odio & ſtudio profeſſus; (& verò blandiri publicè, nec locus nec gratia eſt) quamquam laudari Te, etiam dum viuis, omnes ſine obtrectatione permittunt. Adeò Virtus Tua ſupra inuidiam eſt atque calumniam, vt eam immortalitatis gloria non ſequatur(vt poſt mortem ceteros)verùm etiam præcurrat. Vnus mihi grauior eſt metus, vt facta dictis exæquem. Sed quem vmquam SCRI-
Saluſtius. PTOREM ET AVCTOREM RERVM, PAR GLORIA CONSECVTA EST? Pictoribus non modò venia, at laus etiam datur, ſi viuas imagines coloribus mortuis aliquatenus aſſequantur. Mihi certè amplius aliquid a CELSITVDINE TVA ſperare licebit, quæ fortitudine, felicitateque rerum geſtarum, no tantùm exilem meam, ſed excellentiſſimam quoque Scriptorum omnium eloquentiam ſuperaſti. Patiere igitur, pro inſigni raraque Modeſtia Tua, vnico Te Victorinæ elogio, velut anguſto Virtutum Tuarum compendio, appellari

Trebellius Pollio de xxx. Tyrannis.

MATREM CASTRORVM.

Qualem Te olim Poſteritas, nunc ego præſentem venerabor,

ISABELLA HEROINA FORTISSIMA,

Clientium tuorum minimus

Hermannus Hugo
Societatis IESV.

Imprimatur Mediol.
Fr. Vinc. Aquenſ. Prouic. S. Offitij Mediol.
Fr. Al Bariola Auguſtinianus Conſultor S. Offitij pro Illuſtriſs. D. Card. Archiep.
Vidit Saccus pro Excellentiſs. Senatu.

OBSIDIO BREDANA.

Quæ res celebrarint obſidionem Bredanam.

VRBIS Bredæ obſidionem res multæ ſupra præteritorum bellorum memoriam magnitudine ſua celebrarunt. Inprimis maximarum ſuppetiarum auxilia vndequaque ab hoſte euocata, quaſi non de vrbis vnius ſalute, ſed Imperij totius ſumma fuiſſet dimicatum. Adeò famam ſtudia auxere exterorum, ipſaque æmulatione creuit Victoriæ nomen. Deinde admiranda inauditaque circumuallationis inſtitutæ magnitudo, circuitu valli duplicis aduerſus internum externumq; hoſtẽ, qualem vix vllæ retrò Hiſtoriæ litteris commendatum reliquere. Ad hæc multitudo incredibilis, *a* turrium, *b* caſtellorum, *c* aggerũ, aliarumque id genus munitionum, quæ & ſæuiſſimo anni tempore, & breuiſſimo ſpatio pro tanta magnitudine, fuere perfectæ. Præterea ſumma commeatus ſupportandi difficultas, itinere longo, hiberno ac terreſtri, vndecim menſium ſpatio ſuperata; cùm ob ſumptuoſas curruum vecturas Proniucijs volentibus imperatas, pagorumque ac municipiorum vaſtitatem, graue mercium omnium pretium eſſet, neque militi niſi rara dimidiataque ſtipendia ſoluerentur. Denique peculiare quoddam præſidium Numinis, rebus noſtris perpetuò patrocinantis, turbantiſque conatus hoſtiles;

1. Auxilia maxima euocata, exterorũque æmulatio.

2. Admiranda magnitudo duplicis circumuallationis.

3. Multitudo incredibilis operum.

a Redoutes.
b Fortz.
c Batteries.

4. Difficultas ſupportandi è longinquo commeatus, cum ſumma annonæ caritate.

5. Singulare Dei præſidiũ, ac ferè portẽtoſum.

perinde atq; nobis propitium, illis iratum infeſtumque ſemper extitiſſet. Cuius quidem cæleſtis auxilij argumenta, tot tamque certa toto hoc Bredano bello eluxere; vt quamuis longè maxima fuerint Ducum ſtudia vigilantiaque, nihil tamen haud dubiè iis omnibus curis effeciſſent, abſque ope eximia ſummi illius Imperatoris Dei. Atque hæc ferè ea ſunt, quæ Belli huius famam orbe toto circumtulerunt.

Vrbis Bredæ circuitus quãtus. Breda alioqui oppidum non maximum, circuitu mœnium continet paſſuum millia non ampliùs quatuor, vt horæ ferè ſpatio circuiri in orbem poſſit. Breda quando & vnde ad Naſſauios. Naſſauiis primùm obuenit anno M.CD.IIII. dote Ioannæ Polanæ: quæ cùm Bredæ eſſet heres, Engelberto Comiti Naſſauio nupſit. Eam vrbem anno M. D. LXVII. Albanus Dux (fugiente ob perduellionem Guilielmo Naſſauio) Hiſpaniæ Regi vindicauit. Breda quando & quoties capta ac recepta. Decennio pòſt ad Naſſauios rediit anno M. D. LXXVII. Hollaco Comite ad deditionẽ cogente. Tũ iterùm anno M. D. LXXXI. à Barone Hautepennio per vim aſtumque capta, Regi paruit per annos IX. donec Araugerius anno M. D. XC. per fraudem vectoriæ nauis (qua ſeptuaginta milites tecti, vt olim Græci equo Troiano) Arcem Vrbemque, iubente Mauritio Naſſauio, Arauſij Principe, occupauit.

Bredæ ſitus. Vrbs extremis ferè Brabantiæ finibus. Hollandiam Merka flumine attingit. Vicinis oppidis aliquot municipiiſque haud magno interuallo coronatur. Amœnitas agri Bredani. Iacet amœniſſima terræ regione, qualem plurimi Ducum militumque Euro-

Europa tota vidiſſe negabant: vt non iniuria Mauritius Bredam, ſua Tempe appellaret. Ager vndequaque frugum pabuliq; lætus. Prata omnia virgultis perpetuis cincta, riui creberrimi diſtinguebant, veluti limite genuino. Ordines arborum vel ad regulam, vel in quincuncem diſpoſiti, itinerum paſſim domorumque latera viriditate inumbrabant. Haud procul erant quaternæ ſiluæ, pinibus vna, ternæ quercubus conſitæ.

Duo Bredæ flumina.

Fluminibus duobus Aa & Merka interluitur, alteroque duorum inſuper circumuenitur. Aa flumen riuis campeſtribus auctum, Vrbis mœnia circumfluit; oſtioque retinetur, ne ſiccas deſtituat mœnium foſſas, dum Merkæ fluminis aquæ (quibus ſe intra Vrbem permiſcet) per æſtum deceſſere; ſimul molam frumentariam verſat lento in Vrbem illapſu. Locus, quo inuicem ſeſe fluuij miſcent, à Merkæ in Aa influxu, amborum corruptum retinuit nomen, *MerKendael*, quaſi Merkæ in Aa. Merka aggeribus lateritiis duobus abs Aa in ipſis mœnium foſſis diſcluſus, Vrbem interlabitur, natura multas in partes diuiſus, latiorque paulatim in Hollandicas aquas, haud procul Dordraco ſeſe effundit. Aeſtibus quotidie geminis concitatur, exæſtuatque obiectis catarrhactis in ſuburbanum agrum, quoties libitum eſt oppidanis.

Aa flumen muros circũluit.

Origo nominis Merkendael.

Flumen Merka vrbem interlabitur.

Ab Aa, Vrbi olim Bredaa, Brabantis nomẽ conditum aiunt; quibus *breed* latum ſignificat, quaſi Aa fluuij latè ſeſe explicantis alueum exprimere voluiſſent. Vrbis medio edita turris eſt, altitudine pedum CCC. LXII. vnde liber

Breda vnde nomen acceperit.

Turris in Vrbis medio quantæ altitudinis.

in vicina oppida patet deſpectus, opportuna ſignificationibus è longinquo faciendis accipiendiſque. Domus cenſentur ferè ad mille

Quot in Vrbe domus. ducentas. Figura oppido triquetra, niſi Arx

Quæ vrbis figura. mœnibus inædificata, leniter vno latere prouderetur. Hæc mœnibus, aggeribus, pontibus, armamentario, geminoque aquę circum-

Arx qualis. ductu munita, ambitu complectitur paſſus amplius mille. Xyſtis prætereà, porticibus, columnis, ambulationibus, hortoque tam amœno eſt inſtructa, vt fortior an elegantior ſit, difficilè iudicetur.

Mœnia qualia. Mœnia Vrbis perpetuo quercuum ordine conſita, non lateritio ſed ceſpitum aggeſtu ſtructa, portis lateritiis tribus ad ternos Vrbis angulos (præter eam qua ex Arce itur) aditum præbent. Mœnium Arciſque ineriacentis latera ſuſtentant munimenta omnino XV. in quibus diſpoſita tormenta, molæque nonnullæ frumentariæ, quæ

Munimenta Molaris XV. velis ventoque concitantur. Colles duo in

Colles Italis Caualliéri, Belgis Catte vocantur. mœnibus, è quibus longiùs machinæ ſuas pilas permittunt. Sub his ad pedem mœnium in ipſis foſſis munitiunculę humiliores duę, qualis alibi tertia, cui ſupernè collis impoſitus nō fuit. Hæ ſunt quædam veluti receptacula, ad quæ ſubterraneis portis aditur, eminentque ex aquis altitudine pedum quatuor. Infernè circùm pedem mœnium ſeps ſpinea, inciſis inflexiſq; ramis, atque in latitudinem intertextis, quæ iaculatoribus mœnibuſque munimentum præbet. Foſſæ inæquali latitudine patent;

Latitudo foſſarum. quando plurimùm, paſſibus CL. cùm minimū, paſſibus LXX. In foſſis abſciſſæ è terra moles

Moles, Rauelins XIV. XIV. triangulari forma cuſpidum inſtar, è medio

dio fluminis circumlabentis eminent; quarum ternæ, impoſitis portarum pontibus, muro mœnium coniunguntur: binæ item aggeribus retentæ ad diuidendas in foſsa duorum flumi num aquas. Tertia, ponticulo ex Arce impoſito, continetur Arcis muro. Foſſarum ripam extimam, lorica altitudine pedum quinq; circumuenit, extrorſum leniter decliuis ad tutelam iaculatorum: (*contraſcerpam* appellant.) Huic loricæ iutercedunt quinque munitiones magnæ, quaternis Vrbis Arciſque portis, longiſſimo item mœnium lateri præſtructæ, foſſiſque circumciſæ, latitudine paſſuum XXX. His omnibus munitionibus latera recta longitudi ne pedum CCX. latitudine CL. Maxima quæ Arci obiacet, longa eſt paſſibus CCXL. lata CC. Frons omnibus in angulos curuata more bidentis; hinc Cornutorum eis operum nomen. Sudes acuminatæ eminent vndequaque ad tardandum aſcenſum, ſi qui in muros conitantur. Trans foſſas externarum munitionum receptaculum præiacet ſeptum murulo in cubitum curuato ad tegendos iaculatores, (Mediam Lunam dicunt) foſsa altera cinctū. Ab hac foſſâ, intercapedine paſſuum aliquot, lorica procliuis (qualis Vrbem totam circumdat) externas has munitiones quoque cingit. In id receptaculum militi aditꝰ ex fronte operum Cornutorum, ponticulo trans foſſam ſtrato.

Quæ qualiſque munimēta Vrbis externa.

Opera facta ad tutelam externarum munitionū.

Omnia autem hæc Vrbis munimenta interna externaque, tam aptè ſunt inter ſe diſpoſita, itaque inuicem reſpondent, vt alia aliis edi tiora, alia altitudine paria, inuicem ex alto la-

Ordo aptus operum omnium inter ſe ad mutuam tutelam.

teribuſque tueantur; atq; ex vltimis ad vicina (ſi quando eſſet vſus) defenſoribus ſit receptus. Denique ſuburbanum ſolum eo eſt ingenio ſituque, vt aut perpetuis æſtuariis, aut ſuperfuſis ſubitò ſtagnis, latè ſit inacceſſum. Inſula præterea ſuburbana contra Arcem abſciſſa ad expediendum nauium curſum, cingitur circumuallatione muri mediocriter alti. Ad hanc formam Mauritius muros inſtitui, munimenta, moles, vallos, loricas, foſſaſque fieri, à biennio mandauerat. Cùm verò ipſius oppidi ſitus opportunitaſque ad quoddam quaſi militaris diſciplinæ gymnaſium in eo excitandum, ſuapte natura cultuque inuitaret, eam Vrbem, tamquam optimam militiæ palęſtram ceteris in exemplum propoſitam eſſe, Ordines fœderatarum Prouinciárum cupiebant; exteri plerique exiſtimabant. Huc ergo iuuentus præcipua Gallica, Anglica, Germanicaque ad condiſcendas belli artes conueniebat. Huc Mauritius (quoties de munitionum accuratis abſolutiſque operibus ſermo incidiſſet) militiæ peritos remittere, tamquam ad exemplar, conſuerat. Huc Emanuelis Portugalli filium ſibi ex ſorore nepotem, peditum cohorti præfectum, vnà cum cohorte miſerat. Huc vtrumque filium ſuum nothum, quorum alter quoque cohortem ducebat, ablegarat.

Suburbanũ Bredæ ſolum quo ingenio.

Breda militię palæſtra, & exẽplar quoddam abſolutiſſimæ munitionis.

Vrbi adminiſtrandæ præfectus erat Iuſtinus Naſſauius, Mauritij frater nothus, vir longo experientiæ vſu præſtans, qui oppugnationem ſuſtinere conſilio, obſidionem parſimonia tolerare poſſet. Pręturam gerebat Ioannes Aertſenius VVermontij Dominus, vir animo non minùs

Bredæ Præfectus Iuſtinus Naſſauius.

Prætor ſeu Droſſardus Ioãnes Aertſenius.

nùs conſtanti, quàm iudicio acri ad annonæ diſpenſationem moderandam, temperandaſque ſeditiones, & conſilia in ſubitis ac deſperatis rebus ſuggerenda. Præſidio Vrbi diſponi ſolitæ vulgò peditum cohortes XVI. Arci præterea vna. Equitum quinque. vniuerſim milites MDC. Sed recens audito rumore belli, adiunctæ erant cohortes pedeſtres octonæ. Ciuium verò qui arma capeſſere poſſent, numerati MDCCC. quibus Aertſenius, Tribuni vrbani auctoritate imperabat. Militi annona in hiemẽ prouiſa, ſiliginis menſurę octies mille ducentæ: auenæ bis mille octingentæ: caſei pondo tria millia ſexcenta; totidemque aſelli ſiccati. Ciuibus (priuſquam ad obſidendam Vrbem cum exercitu veniremus) duodecim menſium frumentum vt conuectum haberent, viritim fuerat imperatum; nihil vt neceſſe eſſet de militare annona eos delibare.

Quantum vulgò Bredæ præſidium, quantoque numero recens auctum.

Quot ciues armis idonei.

Ciuibus Tribunus datus Aertſenius. Quanta militibus prouiſa annona, quanta imperata ciuibus.

Ad hanc Vrbem expugnandam, cùm multa Marchionis Ambroſij Spinolæ animum impellerent, tum multa etiam contrà reuocabant. Incitabat inprimis loci opportunitas, cùm ad cohibendas crebras hoſtilis equitatus in Brabantiam excurſiones, quas inde commodiſſimè quoquouerſus inſtituebant, tum etiam ad nauigationem omnem inter vicina Bredæ confiniaque Hollandiæ ac Zelandiæ oppida impediendam; quod, propinquis locis aliquot occupatis, haud magno negotio fieri poſſe exiſtimatur, incredibili hoſtium damno. Alliciebãt præterea cõmoditates multæ, ad hanc Vrbem potiùs quàm aliam attentandam; ſolum nempe ſuburbanum, ducẽdis foſſis, agendis vineis

Quæ res Spinolam excitarint ad tentandam Bredam.

atque aggeribus, faciendiſque operibus aut ad impreſſionem aut ad circumuallationem opportunum: flumen ad aquandum vtile, facile interclusu; quo facto, obſeſſi commeatu penitus prohiberentur. Vicinæ ad lignandum ſiluæ, vberrimi ad pabulandum campi. Illud denique occurrebat; Breda capta, Bergozomiũ, aliaq; propinqua loca facilius recuperari poſſe.

Quæ res incommodę ad Bredam occupandam.

Contrà verò deterrebat Vrbis & manu & natura tam munitæ robur: ſed pręcipuè, ſumma ſupportandi è longinquo commeatus difficultas; cùm aut hoſtes magno circuitu eſſent vitandi, aut vrbes noſtræ omnes longis terreſtribus itineribus abeſſent, aut ipſæ annona ſua indigerent; nec à tergo facultas eſſet fluminis, quod nauigari onerarijs poſſet ad cibaria ſupportanda. Breda autem, è propinquo, quaſi hoſtilium vrbium theatro quodam, media includeretur. Relinquebatur, vt maximo carrorum numero, longinquis impeditiſque per hiemem itineribus, frumētum cibariaque nobis ſubueherentur; quod nec ſine duplicatis militum copijs, nec ſine grauiſſimo periculo fieri poſſe conſtabat.

Status Belgij quis, cùm Spinola Bellum cœpit.

Hic Belgij rerumque noſtrarum hoc tempore ſtatus erat. Philippus IV. Hiſpaniæ Rex inducias denuò cum fœderatis Ordinibus pāgi vetuerat, ſentiens caſtrenſem illam pacem bello eſſe nocentiorem. Archidux Iſabella Clara Eugenia Hiſpaniarum Infans, Alberti Principis Optimi, vita functi, coniux, exercitum, quem in Belgis Rex florentiſſimum habebat, otio ignauiaque languere, ducebat ignomi-

minioſum. Nondum vindicatum erat Bergozomium, quo poſt obſidionem retento, hoſtes gloriabantur. Pacata bellis interquieſcebat Germania. Mansfeldici nothi vires nomenque propè iacebant extincta. Integra cum Galliæ Angliæque Regibus fœdera pacis conſtabant. Cum ſolis coniuratarum Prouinciarum perduellibus iuſtæ intercedebant inimicitiæ. In hos bellum conuerti placuit non dominandi libidine, ſed Religionis reponendæ ſtudio, rerumque recuperandarum.

Spinola, conſilijs celatis, paulò poſt Idus Iulias anni M. DC. XXIV. Bruxella profectus, cùm ipſo anni tempore ad bellum vocaretur, ſegete iam matura, copies mouit. Ita verò rem belli omnem integram ſibi relinquerat, vt etiamſi Bredam oppugnare apud animum ſuum decreuiſſet, tamen ſi id confieri difficilè poſſe deprehendiſſet, (præſidio fortè maiore, vt accidit, ab hoſtibus immiſſo) ipſe, ex quolibet quo conſtitiſſet loco, expeditionem aliam quamcumque (vti ex vſu bonoque præſens iudicaſſet) ſuſcipere poſſet; armis pro arbitrio, in quam vellet partem, conuerſis.

Spinola quo conſilio expeditionem ſuſceperit.

Copiæ conſultò, ad fallendum hoſtem, tres in partes diuiſæ; iterque à propoſito diuersũ, alia in loca conſtitutum. Spinola ex itinere per Aſperum collem tendens (vbi auguſtum illud Matris Virginis templum, tot prodigis per orbem nobile) ritè obitis Chriſtianæ Religionis myſterijs, votiſque pro exercitu ad Aram Marianam cõceptis, aliâ pedites; equites aliâ Ludouicus Velaſcius Comes Salazarius equitum Magiſter circumduxi. Ioannes Brauius

Copiæ tripartitò ductæ.

Spinolæ in Aſpricollenſem Virginẽ religio.

Au-

Antuerpienſi arci præfectus exercitum(quem Gonſaluus de Cordua Legati auctoritate adminiſtrarat) accerſitum è Markia miſſus, eodem quo conuenerat tempore locoque, haud procul Turnhautano municipio, ſuperioribus eum copiis iunxit. Hic obiter à Spinola recenſitus exercitus, minorq; opnione repertus, cùm fusè euntes numerum vero ampliorem effeciſſent. Cetera miles lectiſſimus, qui virtute paucitatem expleret. Erant Legiones omnino *XV*.conſtantes manipulis C*X*CVIII, equitum cohortes *XXXIX*. capitum anguſtè ad octodecim millia.

Exercitus opinione minor repertus.

Spinolæ exercitus initiò quantus.

Iuſtinus Naſſauius, conſiliorum noſtrorum ignarus ſed prouidus, quàm ſtatim huc veniſſe Spinolam audiuerat, cohortes peditum quinque è propinquo Sualuenſis agri tractu Bredā accerſit, aliaſque deinde *X*V. ex Hollandia ad Sualuam recèns appulſas (in quibus Pretoriæ duæ Mauritij & Henrici Principum fratrum, Primipilique multi) cum ipſis Tribunis Hauteriuio Gallo. Morgano Anglo, & Loquerenio Hollando. Poſtridie verò quàm propiùs acceſſiſſe Spinolam ab eo fuit intellectum, dimiſſæ Gertrudibergam equitum turmæ tres, Comitum Culenburgici & Styrum, Præfectique Villebonij Galli, ne ſcilicet equorum nimium eſſet pro anguſta pabulatione, quando equeſtres cohortes duę, cum pedeſtribus *X* LV. Vrbi abundè eſſent ad tutelam. Tribunis, qui recèns aduenerant, per mœnia externaſque munitiones, ſuę ſingulis attributę ſtationes. Hauteriuio, qui Gallos VVallonesque ducebat, ad portam Ginekenſem; Morgano Anglorum

Iuſtinus Naſſauius præſidium auget peditum cohortibus xx.

Iuſtinus Naſſauius equitatum minuit cohortib⁹ tribus.

rum Pręfecto, ad Siluęducenſem; Loquerenio, cui Belgę Scotique parebant, ad Antuerpienſem cuſtodię obuenerunt. Hi ſtatim ingenti celeritate, ſingulis externarum munitionum cornibus, loricas ſingulas; earum ſinui ſeu frõti medię, brachium in cubitum curuatum pręſtruxere, inſtar tridentis: depreſſa circumquaque foſſa, cuius ripam lorica ſeu contraſcerpa obibat, denſaque ſeps ſudium duabus pinnis ſupernè inſtar ericij armatarum, ne quis varicando tranſiret. Interuallum à ripa extima cornutorum operum ad tria vſque brachia eorũ cornibus obiecta, fuit paſſuum CXL. in quod ſpatium admittebatur miles ſubterraneo cuniculo ab lateribus cornutorum operum extrorſus. Atque hęc prima fuere opera Mauritianis munitionibus adiuncta, ex quo obſidionẽ vereri Bredani cœpere. Spinola quintis caſtris, Gilſam (qui pagus itinere horarum duarum Breda abeſt) cum exercitu venit. Hic Tribunis militaribus pleriſque, diuerſis ab alio ſingulis, in conſilium adhibitis, ecquid de Bredę oppugnatione cenſerent, exquirit ſententias ſingulorum. Singuli oppugnationem diſſuadere: Oppidum firmiſſimis operibus munitum dicere, ſtagna (quoties oppidani flumẽ extruderent) toto agro ſuburbano latè exęſtuare; Vrbem multas in partes flumine eſſe diſcerptam. Auctum pręſidium manipulis pedeſtribus XXVIII. Copias noſtras propter exiguitatem vix tantę oppugnationi pares fore, ad quã numero ęquè atque animis ſit opus. Si verò à tergo hoſtis cum exercitu ad oppugnanda caſtra noſtra priùs veniſſet, quàm nos

Noua Bredanorum extra muros opera.

Spinola Tribunos in concilium adhibet.

Tribuni diſſuadent Spinolæ oppugnationem Bredæ varijs de cauſis.

vrbem tam firmam expugnaſſemus, neceſſariò nobis aut diſcedendum turpiter fore, aut tantillas copias geminę impreſſionis periculo, à fronte, à tergo, temerariè obiectum iri.

Spinola ad Archiducem Iſabellam refert ſententiā Tribunorum.

Marchio Spinola, auditis Tribunorum ſententijs, ſciens alias eſſe Imperatoris, alias Legati partes; illum liberè ad ſummam rerum cō ſulere, hunc omnia ad præſcriptum agere debere; eodem loci reſtitit, Archiducemque Iſabellam, quid Tribuni cenſuiſſent, edocuit.

Archidux Iſabella Tribunis conſentiens, cenſet Oppugnatione abſtinendum.

Illa, intellectis tantis Bredani pręſidij incrementis, tot virorum fortium periculo fortunam tē tari nolle, reſpondit. Iniquitatis ſe condemnari debere, ſi eorum vitam non haberet cariorem, quos ſciret ſic animo comparatos, vt nullum, ſi iuberentur, diſcrimen recuſarent. Ne tamen tam lecta militum manus exſors glorię, re infecta, domum rediret, circumſpiceret Spinola, quid geri deinde ex re bonoque eſſe exiſtimaret.

Noua cum Henrico Comite Bergio conſilia communicantur.

Spinola, conſilijs cum Henrico Comite Bergio ſummo Geldrię Pręfecto (qui cum altero exercitu ad Rhenum in ęſtiuis erat) communicatis, optionem Franciſcum Loſanum ~~ad cum~~ cum literis mittit, rogatum quid in rem fore cenſeret; ſimul Carolum à Burgundia Baronē VVackenium Gandauenſis vrbis Prętorē equitum Prętectum, ab caſtris ad Paulum Bernardum Fontainum, VValloniçæ legionis Tribunum, Prouincięque Flandrię copijs prępoſitū, ablegat; qui cum eo de Caſantę (inſulę haud procul Sluſa ſitę) occupatione tractaret.

Expeditio in Caſātam inſulam proponitur, moxq; deſeritur.

Ab his diu ſecum, deinde etiam coram Archiduce diſputatum; atque vti ſuum cuique abitrium

erat,

erat, ita ille rem facilem, hic difficilem affirmare; Fontainus diffidere, VVackenius euentum polliceri. Fontainus tamen ad exequendum offerre ſeſe, ſi modò mandatis ſcriptis (purgandi ſui cauſa) iuberetur. Archidux in ſpem euentus pronior iuſſit, diemque expeditionis pręſcripſit. Diſceſſit igitur eas ob res Brugam Fontainus. Submittitur poſt triduum VVackenius; ſed rebus iam omnibus comparatis, Archidux verita vt feliciter expeditio eueniret, abſtineri mandat.

Spinola Tribunos interrogat quid cenſeant de obſidēda Breda.

Intereà Spinola concilium iterùm cum idoneis habet; Tribuniſque omnibus, Cēturionibuſque nonnullis, ſeorſim ſingulis, ad ſe vocatis proponit, quid dę Breda obſidenda iudicarent, quando impreſſione tentēdam nuper nęgaſſent. Hic omnes denuò (vno militari Tribuno excepto) cauſſari obſidionis difficultates.

Omnes obſidionem diſſuadent, vno excepto.

Vrbem, niſi maximo interuallo, circumuallari non poſſe. Circumuallationis circuitum quatuor aut quinque ampliùs horarum itineris neceſſariò fore debere, ob demiſſa quàm plurima ruris ſuburbani loca, quę partem ſint paluſtria atque ęſtuarijs inacceſſa, partem reſtagnent, cùm oppidani flumen oſtio morantur.

Cauſa ob quas reiecta obſidio.

Iam id tantum ſpatij, tot ſtationibus cuſtodijſque explendum fore, vt ferè inter ſe contingant, aut Vrbem alioqui difficilè intercluſum iri. Militis verò facultatem deeſſe, qui tot in partes tribui poſſit. Ingentem pręterea frumenti numerum, vel hièmi tolerādę, militibus in vrbe prouiſum; ciuibus viritim fuiſſe imperatum. Denique longi temporis laboriſque fore rem, vrbem rebus omnibus affluentem fatiga-

tiga-

tigare famè: prȩterquam quòd ſi maiore exercitu conflato ad ſoluendam obſidionem, à tergo hoſtis adueniret; ſine pugna etiã, carpẽdis tantũmodò impediẽdiſve cõmeatibus noſtris, ad receptum nos cogi poſſemus, inopia maiore inediaque ſubacti, Adeò diuerſam quippe illorum noſtramque eſſe conditionem, vt illi vndequaque propinquis fluminibus vrbibuſque, rerum omnium copia facilè eſſent abũdaturi, cũ nullus propè ventus flare poſsit, qui non alicui ſubuectioni eſſet ſecundus, pro vario vrbiũ portuumque ſitu. Bredæ enim proximè adiacent Seuenberga, Gertrudiberga, Heuſda, Ordinum fœderatorum oppida, interuallo horarum trium quattuorue; præter nonnulla municipia, haud multò remotiora, quæ mari aut fluminibus omnia alluuntur: Nos autem Bredanis ipſis citiùs ab re frumentaria laboraturi eſſemus, ob lõgas duraſque annonæ ſupportationes, itinere terreſtri, quod vnum, & quidẽ periculoſum, in caſtra noſtra pateret; niſi hoſtis etiam id iter penit' intercluderet obſideretq;. Antuerpia certè, Mechlinia, Liraque (quæ propinquiora è noſtris Bredæ oppida) decem duodecimue horarum ſpatio; Siluaducis & Herentalia (quæ vrbes proximæ) horis omnino nouem Breda abſunt. Vnus aliquis Tribunorum animo diuerſus fuit, qui hiſce omnibus poſthabitis, vel ea re Bredam tentandam cenſebat, quòd acerbius nullum vulnus Mauritio accidere poſſe dictitaret, cùm eã vrbem in oculis gereret; qua amiſſa, plurimum quoque apud omnes amiſſurus eſſet auctoritatis. Neq; verò credibile eſſe, ita obſeſſos rationes oẽs ſuas inſtituiſ-

Iniquior nobis conditio ad Bredam obſidendam, atque Hollandis ad liberãdam.

Ordinum fœderatorũ oppida Bredæ proxima.

Regiæ vrbes à Breda remotæ.

Rationes ob quas Tribunorum vnus Bredam obſideri ſuadet.

tuiſſe, vt nihil tãto in numero, breui eſſet defuturum, cuius inopia ad deditionem coacti impellerentur. Vrbem externæ opis indigam fame vrgeret; clauſis annonæ ſubſidiis, inopiã ac diſcordiã ciuibus militiq; breui eſſe effecturũ.

Miſſi cognitum, Breda propiùs inſpecta, diſſuadẽt obſidionem.

Miſſi ad cognoſcendum fuerant, Franciſcus Medina, Matthæus Ottanes, & Ioannes Medicæus, Tribuni militares: qui renuntiabant, humum quidem ducendis foſſis aggeribuſque agendis idoneam; flumẽ aquationi, ſiluas lignationi, agros horreaq; pabulationi opportuna videri: ſed metuenda ea omnia, quæ cõtra obſidionis conſilium ab ceteris erãt Tribunis allata, vehementiùs quoq; affirmabant. Intereà ab Rheno (quò miſſus fuerat) redit Loſanus cũ literis Bergij, qui (cognito quid de Bredæ oppugnandæ difficultatibus Tribuni oẽs cenſuiſſent) Spinolæ proponit, ecquid de Embricę ac Rhezę oppugnatione videatur? Iſthic ſe cum exercitu pręſentem eſſe: copiis aliquanto auctis, ſtratoque nauali põte, ac maiore vna munitione ad Rhenum facta, Embricã videri obtineri poſſe; qua capta Rhezam vltrò debere venire in poteſtatem. Sin autem pontem fieri (ob nauium inopiam) diſpliceret, Grauiam ſupereſſe & Raueſteynij Geneppęque arces, quę ſimul obſideri poſſint. Diſpiceret ſecũ quid fieri mallet, interrogato priùs Antonio Barone Grobbendõckio Silują ducenſis vrbis Pręfecto, homine eorum locorũ perito. Spinola, remiſſo cum Loſano, Franciſco Medina Hiſpanę legionis Tribuno, hactenus cõſilium Bergij probari ſibi ſignificat, quatenus Grauiã, Raueſteyniũ, Geneppamque ſpectaret, petitque quanto eã

Henricus Bergius conſiliũ ſuggerit obſidendę Embricæ ac Rhezę, aut Grauiæ, Raueſteynij, & Geneppæ.

in rem ſubſidio opus habeat. Orat Comes Ber-

Hēricus Bergius indicat quanto exercitu opus ad Grauiam reliquaque loca obſidenda.

gius ſubſidio ſibi mitti quinque peditum millia, equites mille, quibuſcum reliquę copię ſuę ſatis eſſent expeditioni conficiendę. Iubet verò Spinolam ſecurum cum exercitu Gilſę in pago conſidere, hoſtemque diſtinere ancipitem, ne tutò Bredana aliaue pręſidia deducere poſſet, ad Grauię obſidionem perturbandam. Spi

Spinola con ſilium Henrici Bergij cũ Iſabella communicat.

nola & conſilio lętus, & affirmatione tanti Ducis fiſus, rem ad Archidncem Iſabellam refert, miſſo Medina Tribuno, ſimulque Baronem Antonium Grobbendonckium (vti Bergius fieri

Spinola exquirit ſententiam Antonij Baronis Grobbendonckij ſuper obſidione Grauiæ aliorumque locorũ.

optauerat) ad ſe euocatum interrogat, quid de propoſita Grauię, Raueſteynij Geneppęque arcium obſidione cenſeret? Is tot ſimul expeditiones, non ita atque credebatur, faciles eſſe, apertè dictitabat; ſperari tamen à Comite Bergio, homine militię ſcientiſſimo, ijſque in locis verſato, & poſſe & debere.

Gilſa pagus caſtris iniconec ob aquæ inopiam.

Diebus multis in hanc dubitationem conſumptis, exercitus Gilſenſi in pago languere animis cœpit. Flumen (quę proxima caſtris aqua) duorum millium aberat. Putei qui pauci reperiebantur, aut ęſtibus exareſcebant, aut vſu nimio exhauriebantur; aut extracta aqua adeò turbida erat, vt non niſi longo temporis

Intolerabilis militum ſitis.

ſpatio liqueſceret ſubſideretque. Multos igitur ſitis impatientia, maximis anni caloribus, adicebat ad inſalubris aquę potum, vel è foſſis, vel è curruum orbitis hauſtum, quę morbos efficiebat. Spinola incommodi admonitus, ne leuem aliquam auditionem pro re comperta haberet (quò omnia ſibi eſſent exploratiora) Tribunos aliquot aduocatos interrogat,

tan-

tantane, vt monebatur, aqnandi inopia miles laboraret. Illi aut vitium caſtrorum indicare veriti, (quòd auribus ſeruire mallent) aut ſua opulentia aliorum inopiam menſi, aquã ſuperare ſuis affirmant. Monitor, præſentibus Tribunis, à Marchione Spinola accitus, dũ fidem indicio prȩſtare pergit, commodùm interuenit Ioannes Comes Naſſauius legionum duarum Germanicarum Tribunus, qui militũ ſuorum calamitate narrata, monentis dicta ſuſtentauit.

Reri veritas deprehenditur.

Ac tum eorum, qui negauerant, vnus, clàm in aurem ingerit monitori, gratiam ei ſe indicij debere, quod facere ipſe timuiſſet. Spinola, re comperta, puteos fodi paſſim imperauit, maloque remedium inuentum fuit.

Spinola puteos fodi imperat.

Quadraginta panum millia ea cȩli intemperie fuere in Gilſenſibus caſtris corrupta.

Noua caſtrorum damna.

Simul eo ferè tempore duarum legionum Italicarũ tuguria fortuito incendio deflagrarũt. quibus omnibus incommodis cùm nulla ad eum diem ſtipendia eſſent numerata, & graue mercibus pretium eſſet, militiam fuga multi deſerebant. Quod exemplum veritus Spinola ne ad plures pertineret, ſeueritate remedium quæſiuit, retractoſque ex fuga deſertores quatuor, ſorte experiri fecit, quẽ vnũ è quaternis alea capitis condemnaret.

Fuga militũ caſtigata.

Interea in caſtris multorũ liberæ audiri voces: Agendi tempus conſultando tranſmitti; militem, exiſtimationem, prolatãdo, dilatandoq; perdi.

Quorũdã in Spinolam obtrectatio.

Petulantiùs aũt ab hoſte multa in Regẽ Hiſpaniæ Spinolamq; ignominiosè facta.

Hoſtium in Regẽ & Spinolam ſcommata.

Apud Hollandos, à Mimis ludi præbiti in morem Attellanæ, quos * Hiſpanicam Bombomachiam appellarunt, Sparſa item

* Le bouha Eſpagnol.

per vulgi manus ridicula Regis imago Bredã laternula quærentis, aſtante ſibi Spinola, qui vtraque manu ſcalpebat caput, dentato carmine ſubſcripto. Mauritius rerum omnium (vt ſibi videbatur) ſecurus, Hagæque in otio quaſi per contemptum degens, ſalsè dixiſſe fertur: Spinolam Gelæ (vbi vecordes amentia liberantur) ſatiùs quàm Gilſæ fuiſſe conceſſurum. Sed hæc ſpreta exoleuere, neque iræ confeſſione agnita ſunt.

Mauritij in Spinolã ioc' aculeatus.

Spinola, cõſilio oppugnandæ Grauiæ ab Archiduce Iſabella probato, miſſo cum mãdatis Ioanne Medicæo, Henricum Comitem Bergiũ cum exercitu, quem ad Rhenum habebat, ad Grauiam contendere iubet, pollicitus, petitas ab eo copias ſe ad certum diem eſſe ſubmiſſurum. Simul ab caſtris ſuis ſubſidio mittit Comitem Ioannem Naſſauium (qui oblatũ recèns à Republica Veneta copiarum ſuarum imperium repudiarat) cum peditũ millibus v. equitum cohortibus IV. additis tormentis maioribus tribus, ſcaphis XIIX. reliquoque impedimentorum apparatu. Ioã. Conrardum Aubermontium equeſtris turmæ Præfectum, ob locorum gnaritatem, Siluaducis, vbi reſtiterat, comitari imperat. Altero die Hyacinthum Velaſcium Marchionem Beluederiũ cum reliquo decem cohortium equitatu, ad mille omnino equitum, ſubmittit, datis mandatis, vt Grauienſi agro, longè lateque, pecus omne abigeret, locoſque quibus caſtra deinde à Comite Bregio locarēturr eius ad arbitrium tueretur. Comes Bergius ad Grauiam proficiſcens, celerrimè Mondelbergam arcem, Cliuos vrbem arcem-

Ioan. Comes Naſſaui' ſubſidio mittitur Henrico Bergio.

Cõrard. Aubermontius locorum peritus Comiti Naſſauio additur.

Marchio Beluederius Hyacinthus Velaſcius cũ reliquo equitatu Naſſauiũ ſubſequitur.

Bergius Mondelbergã Cliuos & Genepã vrbē capit

arcemque, & Geneppam vrbē ex itinere adortus, vi deditioneq; capit, prę ſidiaq; imponit. Adeò autem monentis Ducis auctoritas Cliuenſibus profuit ad militem à rapina deterrendum, vt nec vnius delatum fuerit nomen, qui furto quippiam abſtuliſſe compertus ſit ex domibus copioſiſsima ſupellectili inſtructis, è quarum feneſtris tectiſve reſtantem arcem verberari imperarat. Quàm rem cùm poſteà Cliuenſis Conſul ipſe celebraret; Mauritius Naſſauius, & tantam militis innocentiam, & ſummam Ducis virtutem, non ſecùs ac Scauri cuiuſdam integritatem, intactas etiam arborum fruges à militari licentia vindicantis, fuit admiratus. Mouckam pagum Moſæ imminentem commeatui opportunum, vallo munitioneque ab latere aduerſo firmat, ibidemq; caſtrametatur. Inde ad Batenburgum & Raueſteynium explorandum, hoſtiumque opinionem fallendam, cum xv. equitum turmis, iaculatoribus CCC. diſcedit.

Bergiani militis innocentia.

Bergius Mouckenſi pago ad Moſam caſtra metatur.

Raueſteyniū Bergius explorat.

Marchio Beluederius magno pecoris numero potitus, abacto quidquid ab Grauia Raueſteynium vſque armentorū erat, & ad Siluamducis miſſo, multum latè terroris immiſit. Henricus Bergius, Batenburgo Raueſteynioq; exploratis, Ioannem Naſſauium & Conradū Aubermontium ad ſe accerſitl. Hunc cum mandatis ſignificatum Marchioni Spinolæ mittit, nō ita facilè atque crediderat Raueſteynium expugnari poſſe, ſed Grauiam (ſi Spinola iuberet) Raueſteynio prætermiſſo, tentaturum ſe eſſe; ſperare, maioribus aliquantò copijs miſſis obtineri poſſe. Ioannem Naſſauium, altero

Marchio Beluederius plurimū pecoris Grauia abigit.

Comes Bergius de Raueſteynio expugnando diffidit, & Spinolæ indicat.

Ioan. Naſſauius caſtra ad uerſo Moſe latere locat.

Moſæ latere, haud procul Grauia, locare caſtra iubet, ipſe Mouckæ tantiſper reſtiturus, dum Spinola quid fieri placeret, indicaſſet; ſignificat autem, Moſam intereà ſe ponte conſtratu- rum, ad exercitum traijciendum, iungendumque, ſi vſus foret.

Bergius Moſam ponte conſternit.

Inſolens cæli tempeſtas.

In id tempus horrenda adeò noctis vnius tẽpeſtas incidit, imbre, vento, fulmine, tonitru diutiſſimè ſæuientibus, vt confundi elementa, cælum ipſum miſceri terræ videretur. Denſiſſimæ tenebræ, perpetuus ignium intermicantium fulgor, mugitus continens tonitruorum, imber non guttatim lapſus, ſed fluminis inſtar; ventorum turbines violenti. Omnia denique ad terrorem vltimę calamitatis. Ea nocte, Henricus Fredericus Naſſauius, Henrici Bergij caſtra nondum munita, toto exercitu inuadere deſtinarat, niſi tempeſtas conſilio auertiſſet. Triduo pòſt, Grauienſi milite prodire iuſſo, maioribus iterùm copijs Bergiana caſtra laceſſitum venit: ſed cùm neque Grauienſes in tempore adeſſent, neque Bergius ſua caſtra munitionibus nuda reliquiſſet, exigua velitatione lis omnis diremptа eſt. Ioannes Naſſauius, vti præſcriptum erat, caſtra ſua haud procul Grauia ponit, locum tam idoneum nactus, vt flumine à dextris, à fronte & ſiniſtris riuo è flumine ducto cingerentur. Foſſam tamen à fronte lateribuſque eo interuallo præduxit, quod caſtris & aquis intercedebat aduerſus hoſtium traiectum. Pro caſtrorum fronte ſiluæ erant inſidijs opportunæ. Proximè vrbem colles leni faſtigio aſſurgentes, quos equeſtribus cuſto-

Henrici Naſſauij conſiliũ tẽpeſtate impeditum.

Idoneus caſtris locus à Ioanne Naſſauio lectus.

dijs

dijs interdiu occupatos, noctu inſidiarum metu Naſſauius deſerere cogebatur. Hinc paruulorum equeſtrium præliorum occaſio quotidie erat, cùm manè pro tumulis per noctem ab hoſte inſeſſis, noſtri ad eum ſubmouendum dimicarent. Stakenbrouckius vrbi Grauienſi præfectus, ad terrendos noſtros, per noctem machinato aduenientis exercitus ſtrepitu, quaſi in caſtra irrupturus, bellicum canere iuſſit; poſtridieque à Naſſauio in colloquio (cuius copiam Præfectus fieri impetrarat) interrogatus, ecquid ſomnum ſibi militibuſque tanto ſcilicet ſignorum ſtrepitu obturbaſſet? Reſpondit, ſe verò mirari ampliùs, ecquid ille eas vrbes armis repetitum veniſſet, quarum hereditatem iure fortè aliquando eſſet aditurus. Cui contrà Naſſauius: eam ſe hereditatem (quòd caduca eſſet) in præſentia prętermittere, ſed ambire ſuam Grauiæ præfecturam. Quo audito Præfectus; Ad eam ergo aſſerendam, inquit, domum redeo. & cum dicto diſceſſit, moxque ex vrbe iaculari in Naſſauij caſtra cœpit, ſicut ambitus pœnas exacturus.

Granienſis Præfecti inanis terror.

Acutum Comitis Naſſauij reſpõſum

Sub hæc, ab Hērico Bergio Gilſam redierat Aubermontius: cuius reſponſo audito, mirari Spinola, qua cauſa Bergius tantas ſuo ipſius conſilio (cuius ſe principem erat profeſſus) difficultates obijceret. Sed quoniam tamen, quod fuerat ab eo de Raueſteynio propoſitũ, metu euentus retractaret, cuperetque (ſi iuberetur) ad Grauiam proficiſci, id faceret iuſſu ſuo, eoque celerrimè contenderet. His cum mandatis Franciſcũ Medinam, addito Auber-

Spinola Bergij excuſationem de Raueſteynio factam miratur.

montio, ad Henricum Bergium denuò remittit. Intereà Gilſam ipſe duodecim turribus humilioribus terræ aggeſtu ſubſtructis omni ex parte circumuenit, ne quà hoſtis in caſtra eruptionem improuisò facere poſſet.

Bredani decepti ſupellectilem exportatam denuò referunt.

Ea re animaduerſa, Bredani, rati obſidendæ vrbis conſilium à nobis depoſitum eſſe, ſupellectilem omnem, quam in vicina oppida obſidionis metu compulerant, belli iam ſecuri, nauigijs referri mandabant; neq; cibarijs in lõgius ſpatium prouidebant, ſed exiſtimantes ſe ea quoque annona abundaturos quam in hiemem compararant, cẽtum ipſos boues recèns in vrbem importatos, naueſq; duas caſeis onuſtas (cùm emere recuſaſſent) educi denuò permiſere.

Bredani ſecuri multos bello inidoneos muris admittunt, magno annonæ damno.

Agreſtes prætereà omnes, eorumque vxores ac liberos, qui priùs in vrbem confugerant, quoſque vt mures, roſoreſque frumenti egredi iuſſerant, ad conſulendum annonæ (ſi obſidio accidiſſet) iterùm ex agris, quos noſtri populabantur, refugos mœnibus accepere, non exiguo cibariorum damno, vtpote homines ſtomacho ventreque capace.

Spinolæ caſtrametatio Mauritiũ ambiguũ tenet.

Illud prætereà ea Spinolæ caſtrametatione effectum eſt, vt neque quid ſeriò moliremur, neque quid fingeremus, Mauritius intelligere poſſet, Grauiamne ſcilicet, an Bredã, an ſimul vtramque, an aliam vrbem aliquam aggredi eſſet conſtitutum. eaque re ita varius agitabatur, vt (cùm neq; præſidium vrbe altera ad alterius opem deducere auderet, neque ad vtrãque liberandam ſatis ſuppeteret copiarũ) neutri tantiſper prouidere poſſet. Tandem ex Hagenſi ſuo viridario ad Henricum Fredericum

Naſſa-

Naſſauium fratrem in caſtra ad Neomagũ profectus, Bommeliam tormenta multa magnoſque belli apparatus inuehi, vicinoſque Siluæducenſibus locos muniri iuſſit. Quamuis autẽ multis belli adminiſtratio longiùs duci ſine fructu videretur, illud tamen mora ipſa obtinebamus, vt hoſti, cùm iam Autũnus præcipitaret, nihil idonei temporis ſupereſſet ad bellũ alia in parte conflandum, nobis iam in quamcumque occaſionem paratis.

Mauritius in caſtra ad fratrem tendit. Bommeliamque munit.

Vtilitas ex obſidẽdi mora.

Eius apparatus fama (quo Grauiam tentare velle videbàmur) in vulgus elata, Dux Boullionius Gallus, qui quod Bredæ bellum expectauerat, ad Grauiam translatũ eſſe credebat, eò, fortunæ experiundæ profectus, reditu deinde (cùm Bredam obſediſſemus) fertur fuiſſe interclu ſus. Henricus Bergius, Grauiæ ſitu naturaque cognitis, auditis etiam ſententijs accolarum, contrà omnia deprehendit, atq; quorum indicio fretus, Spinolã excitarat. Apertè videbat, vix trimeſtri ſpatio id bellum confici poſſe, intereaque ob altiſſimas quæ deiectæ circùm vrbem erant valles (in quibus caſtra fuiſſent collocanda) hibernis aquis certò ſe ſubmotũ iri. Affirmabant agreſtes, ceterique qui naturam loci norant, exeũte vere oppugnationem inſtitui debuiſſe, vertenteq; æſtate confici ſperare potuiſſe. Exeũte autumno loca omnia latè reſtagnare, fieriq; inacceſſa. Commodùm aduenerant id temporis à Spinola miſſi Medina atque Aubermontius, qui mandata Comiti Bergio perferebant de Grauia, vti receperat, obſidenda. Spinolam quidẽ miratum de Raueſteynij deſperata victoria fuiſſe, quando tam

Dux Boullionius Breda diſcedit, ſtudio experiundi belli Grauienſis.

Henricus Bergius alia omnia, Grauia cognita, deprehendit, quam à cognitoribus didicerat.

Mandata Spinolæ, Bergio relata.

certam eius obtinendæ ſpem feciſſet. Si tamen id fieri non poſſet, iubere ad Grauiam quamprimùm aggrederetur. Comes Bergius iã lapſus quoque Grauiæ ſubigendæ ſpe, vtrumq; ad ſe miſſum admonet, de ea obtinenda ſe id temporis deſperare. Geneppa arce, ſi Spinola permitteret, breui ſperare ſe eſſe potiturũ; qua expugnata, Grauiam aliàs facilè conſequi poſſit.

Comes Bergius Legatis à Marchione miſſis affirmat de obtinenda Grauia ſe deſperare.

Illi attoniti, interrogare quid id demũ rei ſit? Intelligere ſe non poſſe, ecqui Grauia tantillo interuallo, quo neque præſidij, neq; commeatus, neque temporis cõditio vlla iniquior interueniſſet, tantò iam facta eſſet munitior, vt nullo modo capi eius ipſius ſententia poſſet? Orare ſe, Spinolæ nomine, vti animos non demitteret, vniuſque vrbis victoriam ſperaret, qui tot ſimul aliarum expugnationem propoſuiſſet.

Reſponſa Legatorum.

Multa ad hæc Comes reſpondere; hebdomadarum ferè trium iam tempus lapſum, quo res omnis initio expediri debuiſſet. Hoſtem intereà Gallicis Anglicíſque ſubſidijs copias confirmaſſe ad Neomagum, neque procul abeſſe. Si Spinola ipſe, exercitus ſui parte ſubmiſſa, accedere propiùs vellet, periculum ſe facturum.

Comitis Bergij excuſatio.

Hæc atque id genus plura, cùm ſatiùs ducerent qui miſſi fuerant, nõ niſi ſcriptis mãdatis renuntiare, litteras ab eo ad Spinolã auferũt, quarum hæc ſumma erat: Satis patere, qua fide ſtudioque ad propoſitas abs ſe res fuiſſet aggreſſus, quando Mondelbergam arcẽ, Cliuos eiuſque arcem, & Geneppæ vrbem eo ſolo cõſilio ad deditionem ſubegiſſet, abſque quibus exercitum ſuum ſuſtentare non valuiſſet. Eius qui-

Mentici Bergij literæ quibus ſe Spinolæ purgat.

quidem ſententiæ auctorem ſe fuiſſe, ſed obſequentia Spinolæ, quē diuerſum agitari, atque animi pendere de Breda obſeruaſſet. Credidiſſe, quæ propoſuiſſet, confici potuiſſe; ſed falsū hominum duorum indicijs, quibus plus nimio prius tribuiſſet, quàm ipſe exploraſſet. Conſilium patrocinio non egere; inſolens non eſſe, pro viſis audita, à ſpeculatoribus narrari, ita maximos ſæpè duces fuiſſe deceptos. Affirmare ſe denuò, eam obſidionem id temporis inſtitui nullo modo poſſe, quòd improuiſa multa iam contrà euentura deprehendiſſet; facturū tamen imperata, nullumq; periculum recuſaturum, modò mādatis ſcriptis Spinola iuberet, ijſque eum ſimul Regi purgaret, ſi (vti futurū ipſe iam præſentiebat) res infeliciter eueniſſet.

Spinolę conſilium de Bredæ obſidione retentanda.

Spinola, his litteris acceptis, depoſita Grauiæ potiundæ ſpe, totus animo in dilatā Bredæ obſidionem inſiſtens, Comite Naſſauio & Marchione Beluederio, cū ſummiſſis copijs, reliquijſque aliarum legionum aliquot, quarum ad Bredam partes erant, in caſtra reuocatis; Henricum Bergium à Geneppenſis arcis oppugnatione abſtinere, hoſtique vicino inuigilare, & propinquis Geldriæ oppidis prouidere, neque mouere ſe, niſi mouente hoſte, mouentem ijſdem veſtigijs inſequi iubet. Ab caſtris Franciſcum Medinam ad Archiducem Iſabellam legat, qui depoſita nuper Bredenſis obſidionis cōſilia ei denuò amplectēda proponat. Illa memor difficultatum, quæ maximæ tū fuerant aduerſus obſidionem allatæ, animi pendens, rem longè arduiſſimam probat, fiſa virtute felicitateque Spinolæ ductoris ſui.

Henricus Bergius iubetur Geldriæ prouidere.

Bergius Spinolæ morē gerens, tanta ſe cautela à ꝓpinquo hoſte recepit, vt Mauritius nec maximo xx. milliū exercitu exiguas eius quatuor milliū peditum, & mille octingentorum equitum copias, collatis ſignis inuadere fuerit auſus. Comes Ioannes Naſſauius, ne ſuū redeūtis agmen ab hoſtium circumuenientium copijs carpi aut lacerari poſſet, triplici inſtructa acie explicatū, quaſi præliū initurus ducebat.

Comes Ioannes Naſſauiꝰ copias ad Bredam circumſpectè reducit.

Iam menſis & ſuprà dubitādo dilatandoq; effluxerat, tot fruſtrà nuntijs inuicem miſſis. Multi Spinolæ laudibus publicè obtrectantes, aiebant, rem belli malè ab eo adminiſtratam eſſe: domi opus fuiſſe cōſulto, facto in caſtris. Nonnulli alterā Bergozomiēſis receptus ignominiam cum riſu inter pocula celebrabāt, Mauritium ſcilicet ipſi ſuper mēſa debellaturi. Alij Henrici Bergij fidem in ſuſpicionē vocabant. Quidam denique in hiberna redeundum, opportunitatibus omnibus iam per morā corruptis, dictitabant. Spinola, cùm ad eum diem neque vineas egiſſet, neque æneas machinas vrbi admouiſſet, neque præconis proclamatione legem vllam ſtatiuorum caſtrorum publicaſſet (quorum vnicū ſaltem priùs fieri oportuiſſet, quàm poſita fuiſſe obſidio, militari lege cenſeri deberet) hucuſque licere ſibi dicere cū Cæſare Rubiconem trāſituro exiſtimauit: Etiamnum regredi poſſumus. criminatorumque omniū dicta factis fortibus refutauit. Ne autē aut Henrici Bergij fides, aut fama ſua laboraret, eius litteras publico de negotio ſcriptas, duobus ſcribundo adſtantibus cōceptas, Archiduci mittendas, earumq; exemplum publicandū duxit;

Quorumdam in Spinolam criminatio.

Spinola Henrici Bergij fidem, vulgatis ipſiuſmet litteris, tuetur.

duxit ; ratus nullo veriore atque ipſius Comitis Bergij teſtimonio, ſe illumque purgari poſſe.

Militum ergo cenſu prius inſtituto, quã ſtipendia numerarentur (quod tota deinde obſidione perpetuum ferè tenuit) ne quæſtui miles eſſet, falſuſque numerus deferretur, miſſo ab caſtris ad Iſabellam Comite Henynio Tribuno, copias nouas deſcribi ad ſex millia VValonum quadringentos; arma commercari, reliquum belli apparatum comparari, veteranos præſidio deductos ſubſtituti tyronibus, in caſtra ſummitti procurat. Sublata deinde omni domum reditionis ſpe, nullo nouo conſilio habito definit, Bredam proficiſcendum.

Cenſus habitus, nouæque copiæ ſcripiæ.

Comes Henyniꝰ ad nouas copias obtinendas miſſus.

Quinto Kalend. Septemb. Franciſcũ Medinam cum cohortibus equitum x. peditibus ad millia IV. prima noctis vigilia nouis caſtris locum antecapere præmittit. Ginekam deſignat proximum Bredæ pagum: quid, quove pacto agi placeat, monet. Heydam (qui aduerſus Ginekæ obiacet, vltra vrbem pagus) Paulus Ballionius Italicæ legionis Tribunus eodem tempore occupat, inſtructus legionibus ſua & Scotica Comitis Argueillij, manipuliſque XIV. diuerſarum legionum, & bona equitum manu, pauciſque tormentis.

Gincka pagꝰ à Fran. Medina occupatꝰ.

Heyda pagus à Paulo Ballionio inſeſſus.

Ita duo ſimul vrbis latera, quæ ad obſidionem inſtituendam, maximè neceſſaria erant, nocte vna obtenta. Bredanis accoliſque priùs noſtrorum aduentus viſus, quam fama perlatus. Quem vbi peracto ſub lucem itinere cognouerunt, Bredani ſepteni tormentis die toto iaculari, ſuburbanas domos emiſſo milite

Bredanis inopinantibus obſidio inchoata, ſuſceptæque hinc inde velitationes.

tue-

tueri, agreſtes diffugere, milites hinc inde paruis prælijs dimicare, damno vtrimque paruo; niſi ridendos ſeſe Bredani iaculatores propinaſſent, qui tam certò tormentorum ſuorum pilas contorquebant, vt occiſo proximè vrbem molitore, equitum etiam ſuorum excubantium cohortem exſtatione, ad vrbem propiùs, periculi motu, cogerent redire.

Spinola cum exercitu proximè Bredã veniens, è turri templi Ginekenſis caſtrametationem deſignat, vrbemq; cognoſcit. Ginekẽſi pago prima munitiones fieri cœptæ. Quæ Heydenſi pago loca munita.

Spinola, prima luce Gilſa cum reliquo exercitu mouet, Ginekamque ſub meridiem inuectus, conſcenſa primùm templi turre; locum caſtris idoneum ex alto deſcribit. Riuum paruulum (quo corticum mola verſabatur) Medina inſederat. Hunc iacto primùm vallo, deinde munitione maiore, occupari mandat, turriculis ternis ſecundùm viam, & caſtello factis, iaculatoribuſque qui præſidio eſſent, poſt ſepes & virgulta occultatis. Pontem quoque, qui Merkæ haud procul Gineken ſi templo incumbit, cuſtodit. Ioannem Medicæum Heydam circummittit ad idoneum caſtris locum deligendum. Is oſtia omnia, quibus campeſtres aquæ aut retinentur, aut in Merkam elabuntur, maiorem rem collem, quem à Cuniculis appellant, occupanda oſtendit. Primo hoc obſidione die, Paulus Ballionius duodecim onerarias Bredam deuectas, multo commeatu ſupellectilique familiaris oneſtas, lintribus deprehendit, deprehẽſaſque excepit: augurio Victoriæ ferè certo, cum tot onerarium præda auſpicium faceret illius vrbis recipiendæ, quæ olim onerariæ dolo Regi fuerat per fraudẽ erepta. Vectores, exſcẽſu

Ballion⁹ XII. onerarias hoſti eripit.

in

in aduerſā ripā facto, prius diffugere, quā capi à noſtris poſſent. Prę da militi nautiſque ceſſit.

Eo die Bredani ſuburbana Ginekenſis vici domos, vi armiſque ſuſtentarunt, ſed noctu deſertas ſpoliataſque ad xxx. incendere. Poſtridie Aertſenius Tribunus vrbanus, octonis ciuium cohortibus ſtipatus, ſiluam Mauritij, quæ mœnibus ſuberat (Belckromboſch vocāt) excidit, ne noſtri ſcilicet memoris latebris tecti, propinquis arci munitionibus improuisò imminerent. Ea ligna in auctione venum iere.

Bredani ſe tuentur vi atque incēdio.

Silua Breda proxima à ciuibus exciſa.

Sequentibus diebus leues aliquot velitatiūculę, hinc inde erumpentibus Bredanis, ſuſceptæ, oblatumque ab ijs incendium horreis nonnullis villiſque ſuburbanis. Tum domus ciuium omnes auctoritate publica luſtratæ, inituſque frumenti numerus, Mauritioque, vt ſciret, indicatus. Molam deinde (quam Cæſaris appellabant) Hagenſi via fruſtatim deſtructam in vrbem referri placuit: collemque, in quo mola ſteterat, muniri. Cornutas item munitiunculas quaternas fieri ad tutelam quatuor munimentorum, quæ mœnium muros ſuſtentabant. Bredam tot ſimul operibus firmatam, placuit hac tabella ſpectandam exhibere.

Loca quædā ſuburbana à Bredanis incēdio deſtructa.

Frumēti numerus Bredæ initus.

Bredani munitiunculas nouas externis operibus adijciunt.

Subinde Hagenſes domus multæ, excitato à Bredanis incendio, deflagrarunt. Intereà pagis duobus, Gineka & Heyda, obiter à noſtro milite cōmunitis, paucos poſt dies Teteringam & Hagam, aduerſos inuicem pagos, ex altero vtroque vrbis latere firmandos Spinola mandat. Teteringa Baroni Ballanconio legionis Burgundicæ Tribuno: Haga Iſen-

Domum ſub urbanæ à Bredanis exuſtæ.

Teteringa & Haga pagi ad ueſi à Spinola occupati.

Teteringa Baroni Ballanconio,

bur-

Haga' Comiti Iſenburgico occupanda tuendaq; data.

burgico Comiti Germanichæ legionis Chiliarchæ obuenit: ſuæ ſingulis legiones datæ cum cohortibus variarum nationum, iuſtoq; equitatu. Huius autem generis munitiones ferè

Quomodo caſtra ſingula communita, & quátæ magnitudini ſuere.

inſtitutæ ſunt. Muro terreo foſſaque caſtra ſingula (præter Ginekenſia) circumciſa. Murus in altitudinem erat pedum octonum, craſſus pedes XI. internè ſuppedaneo ſcamno pedum III. circumducto ad vſum iaculatorum: depreſſa extrorſus foſſa in pedes VII. latitudine pedum X. fundo contracto in pedes IV. Heydẽſis pagus, quòd longiùs pertineret, geminis caſtris ſub vnius Ballionij imperio eſt diuiſus. Collem à Cuniculis appellatum, ipſe præſi-

Pons Merkæ fluuio inſtratus ex aduerſo collis Cuniculorum.

dio tenuit. Haud procul eo colle pontem Merkæ inſtrauit, ſcaphis ſubiectis, quæ tabulatum ſuſtinerent. Scaphæ anchoris ex puppique vtrimque deſtinatæ ſunt, ne æſtu mouerentur. Loricæ è ceſpite ad vtramque ripã ponti pro frontibus præſtructæ. Trabes peda-

Seps lignea ponti præfixa

les ad perpendiculum directæ, dimenſæ ad altitudinem fluminis, fiſtucis in fundum adactæ infra ſupraque pontem. Vectoriæ nuper captæ ſupra pontem anchoris religatæ, ne qua parte hoſtis per vim nauibus flumen tranſire conaretur. Extimam Heydenſis pagi partem

Heydenſis pagus binis caſtris diuiſus, extremis Carolus Roma præpoſitus.

(vbi maiora aquæductuum oſtia) Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Tribuno legatus, munitionib' aliquot muriſque circumuenit.

Circumuallatio ſimul vndequaque inſtituta.

Tum demum vrbis circumuallatio adminiſtrari quaternis ſimul partibus cœpit, murulo terreo ex pago in pagum, ex caſtello in caſtellum perducto, turribuſque ad munitionibus

alijs

alijs interiectis, interuallo ſubinde paſſuum quadringentorum aut ſexcentorum, præter, propter, vt natura ſitus viarumque exigebat, quibus obſtructis, eruptiones erant impediendę. A ſuis ſingulis caſtris ad vicina caſtra procedebant. Ab Gineka, Hagam verſus, Marchio Campolattarius; Teteringam verſus, Ioãnes Naſſauius, opera promouebant. Hic caſtra fuere Spinolæ, contenta vallo paſſuum ſeptem millium, ſed interrupto, quòd à tergo præcipua equitatus ſtatio eſſet. Ballionij caſtra ſpatium obtinebant paſſuum octies mille quingentorum. Ballanconij fuere cincta partem vallo paſſuum ter mille ducentorum, partem Nigro, quem vocant, aggere, longo paſſus bis mille quadringentos. Iſenburgici claudebantur vallo perpetuo paſſuum nouem millium quingentorum. Sic vt primæ huius circumuallationis circulus exterior continuerit paſſuum millia triginta ſexcentos. Interiora contra vrbem ductus, externo diſtabat plerumque paſſibus ducentis, quod internallum erat viarium à caſtris in caſtra, complectebaturque ambitu, ſpatium horarum ferè v. Habebat autem vterq; in altitudinem pedes non ampliùs v. craſſus infernę pedes VII. indè à ſuppedaneo gradu faſtigiatim collectus in craſſitudinem pedum III. vtrique exteriùs preducta foſſa alta pedes VI. lata ſupernè pedes VII. ſolo infernè patente pedibus II. lateribus procliuè iacentibus, ne arenæ ab ripis directis facerent labam. Vtrique inædificatæ aut præſtructæ turres caſtellaque ad LXX. quibus miles turmatim caſtellatimque diſpoſitus per obſidio-

Qua ratione circumuallatio facta.

Quantū ſpatij ſingula caſtra occupauerint.

Primæ circumuallationis circuitus quantus.

Muri vtriuſque valli quales.

Quot primæ circumuallationis opera.

dionem fuit. Atque ita protenſis veluti brachijs, ex aduerſo inuicem ciuitatem paulatim Spinola quaternis caſtris complexus eſt: planè vt minora hæc caſtra maioribus incluſa, caſtellorum atque arcium locum obtinerent. Id quod ea præcipua ratione inſtituit, vt & paucorum militum labore tantum opus perficeret, & magnis ex vrbis eruptionibus pares vbique cuſtodiæ noſtrę eſſent; quę ſi multas ſimul in partes fuiſſent diuiſę, hoſtili haud dubiè iniurię periculoque expoſitę, nihilo celerius opus abſoluiſſent. Quę circumuallandi ratio etſi vicinis agreſtibus tempus relinqueret frumenta pecoraque in vrbem comportandi, quibus famem obſeſſi diutiùs poſteà tolerarent; nobis tamen ea neceſſariò, ob eas quas diximus cauſas, tenenda fuit vel tantillo incommodo accepto. Eo animaduerſo obſeſſi ſuburbana ędificia reliqua quaqua verſus incendere, ne aut ad ſtruendas inſidias, nobis opportuna relinquerentur, aut ſibi ad iaculandum eſſent impedimento: ad quadringenta & quadraginta deflagraſſe vniuerſum obſeruatum. Tum noſtro operi deſtinatos, Bredani, Hagenſi porta eruptione facta, mille circiter iaculatorum agmine ſunt adorti; cumque ternis continenter horis dimicaſſent, in vrbem à Comite Iſenburgico repulſi ſunt: vulnerato Mauritianę cohortis Primipilo, qui triduo poſt viuere deſijt, deſideratis prętereà nonnullis, nemine ex noſtris interempto. Quas eruptiones ſi perpetuò diuerſis è partibus feciſſent, noſtris ſanè initio, ob paucitatem laboriſq; moleſtiam fatigatis, grauiſſimum accidiſſet, eodem ſimul tempore pro-

Quę cauſa circumuallationis ad eũ modum adminiſtrata.

Incendia à Bredanis oblata.

Eruptio Bredanorum.

Comitis Iſenburgici reſiſtẽtis virtus.

Bono noſtro Bredani eruptionibus abſtinet.

propugnare & munire. Verùm per eam quietem, quam nobis relinquebant, vterque totius circumuallationis murus paulatim eſt perfectus, ędificatę in eo turres, ſubſtructa caſtella, quorũ formã pręcedenti pagina exhibemus.

Turres terreę lateribus in quadrum rectis, angulo nullo eminente, interiùs patebant plerumque pedibus L. exteriùs vndequaq; LXXX. ceruis, lorica, foſſis (ſepe etiam lignea pleręque) cinctę. Caſtella ex herbido ceſpite, quaternis externè angulis, craſſis pedes XXXV. Singuliſque in vnum ſolummodò latus reflexis, latera habebant longa pedibus C. interiùs LXXX. Par vtriſque hiſce munitionibus externa altitudo pedum XIII. par craſſitudo XV. par vtriſque præducta foſſa, lateribus non directis, ſed iacentibus in altitudinem pedũ VIII. lata XII. ſingulis externa ſubſtructio leni faſtigio procliuis, vallis ſupra medium intertextis, in quos ſe induerent, qui aſcendere niterentur; introrſum muri recti altitudine pedum VIII. ſupra quos ambulatio latitudine pedum V. lorica in orbem præſtructa alta pedes V. ad arcendas hoſtium pilas, iaculatoreſque tuendos. Aditus omnium, tabula truncove trans foſſam ſtrato, brachioque in cubitum curuato extrorſum pręſeptus; quibuſdam ſeps lignea è ſudibus circumducta. Hæc communis fuit plurimorum caſtellorum turriũque forma, quæ initio ſtruebantur.

Quales turres

Caſtella pleraq; qualia.

Præter hæc tot munimenta, ab Hagæ pago ad vſque eum pontem, quo Heydę Haga iungebatur, agger iactus bis mille quingentos pedes longus, latus ab imo pedes XXV. supernè

Agger paluſtri loco iactꝰ quantus.

C pedes

pedes xx. altitudine pedum vi. Cuius humus initio mollior, quòd curruum equorumque grauitatem non ſuſtineret; tabulis deinde cō- ſtrata, valuit adferenda quoque tormenta. Hunc architecti locorumque periti eo loci fieri debere dicebant, quòd humilius demiſſuſq; ſolum humentibus ſuapte natura agris, affluē- tibuſque campeſtribus aquis; & Merkæ redundantis æſtu; hieme altè adeò reſtagnaret, vt hac nauigari, commeatuſque in vrbem lintribus inuehi, & caſtra vna alijs caſtris penitus diſcludi poſſent.

Quare hic agger eo loci iactus.

Dum verò hæc omnia adminiſtrantur, Spinola obire quotidie, Tribunos Centurioneſque hortari, appellare Fabrum præfectos atque vt animo cupienti nihil ſatis feſtinatur, iubere, vt defeſſis integri ſuccederent, ne nocturno quidem tempore à labore intermiſſo. Qua diligentia factum, vt valli duo tantę amplitudinis, tot turres, tot caſtella, nec maiore quam decem, & ſeptem dierum ſpatio, nec multo milite ferè perficerentur. Magno autem erant ad celeritatem incitamento, & ingentes Nobilitatis pręcipuę conuentus ad condiſcendas belli artis vndequaque facti, & non paucorum Principum exemplum, qui inter gregarios, belli huius magnitudine excitati, ſtipendia faciebant, & glebas ſuis ipſi manibus circumcidebant, faſceſque portabant. Altera pręterea longè maxima laboris huius vtilitas ad militum inopiam leuandam pręcipuè manauit, qua vna ferè exercitus, ne diffluerer, conſeruatus eſt. Nam cum rara ſtipendia, eaque non niſi dimidiata procederent,

Celeritas in faciēdis operib. adhibita

Operū faciendorū quæſtu militū ſubleuata inopia.

rent, caritas autem magna eſſet annonę; quotidie militibus, qui operam ſuam pretio locabant, pretium operę, repręſentatione ſoluebatur. Atque vt noua deinde opera perpetuo obſidionis tempore facienda locata ſunt, ita militi ſemper quæſtui ſuus labor fuit. Nonnulli mendicato viuere, quam eo laboris lucro inopiam adiuuare maluerunt: quod inſtitutum multis vanitas, paucis ſapientia viſum eſt; pauperem incolumi dignitate mendicare & eſurire malle, quam honeſto labore vitam ſuſtentare. Quamquam res duæ id temporis laborem inopiamque eorum vehementer ſubleuabant: caſtrorum imprimis conditio melior, atque illa Gilſenſis pagi; nam hic flumē riuique ad potum, agri maturi, horrea demeſſo frumento plena: cœli deinde conſpirantis perpetua temperies, quamdiu ferè miles lignis cędendis, virgultorum faſcibus faciēdis, ſarmentis comportandis, ceſpitibus circumcidendis, vallo munitionibuſque ſubſtruendis exercebatur. Quibus rebus factum, vt militis noſtri valetudo morbis nullo tentaretur, cum è diuerſo hoſtium multos grauis autumni peſtilentia febreſque afflictarent.

Improbata quorumdam militum ſententia.

Melior poſteriorum atque Gilſenſium caſtrorum cōditio.

Miles noſter ſanus dum hoſtis morbis conflictatur.

Hoſtes intereà, prouidendo conſulendoque tueri ſe quoque conabantur. Ac duo quidem memoratu digna ſub id tempus decreuere. Primum, vt Aertſenius Tribunus vrbanꝰ, quoties comitia bellica haberentur, dicendæ in concilio ſententiæ, inter ceteros Tribunos ius haberet, quò firmiùs nempe militum ciuiumque vires inuicem necterentur. Alterum, vt ſinguli iuramento adacti, quantum haberent pecu-

Duo hoſtium inuenta ad tolerandam tutius obſidionem.

Aertſenius bellico concilio adlegitur.

Bredani coguntur iurati opes ſuas profiteri.

cuniæ, ad Senatum deferrent, eamque Quæſtoribus, Ordinum fœderatorum auctoritate creatis, mutuam darent, ad operum ſumpt⁹ militumque ſtipendia perſoluenda, quando ærario anguſtè erat prouiſum. Ne quis falleret recuſaretque, præiure iuſiurandum vrbi Præfectus, Tribuni, Prętor, Senatores, Centurioneſque militares atque vrbani. Tum plebs auctoritate victa, haud grauatè ſecuta eſt. Collatum æris in publicum, ad centum quinquaginta millia ſcutorum; quo pecuniæ capite, militi hebdomadatim ſua ſtipendia numerata, operumque expenſæ perſolutæ. Inſuper nummis quibuſdam exoletis publico ſigno prænotatis, pretium vetus arrogatum, nonnullis etiam auctum, quò conflatum pecuniæ caput creſceret æſtimatione. Simul poteſtas facta ex horreo publico vendendi caſei atque aſelli ſiccati, butyro ſcilicet & carne iam deficiente. Sed ciues, ne quid militi, deeſſet, emptione abſtinuere. Spinola intelligens, tot ſimul operibus tanto interuallo circuituque ad perficiendis ac tuendis, ſimul ſupportando è longinquo commeatu, exiguas ſe copias habere, planè vt vno tempore & materiari, & frumentari, & tantas munitiones fieri ſeruarique neceſſe eſſet; præcipuè verò quòd certis rumoribus adferretur, Mansfeldicum nothum per confinia denuò perrupturum, ad intermiſſa nuper latrocinia exercenda, auocandumque ab obſidione exercitum Regis Hiſpani; manipulos xxv. Germanorum liberos, nullius legioni accenſos, conſtantes ſingulos capitibus ccc. ſcribi curat. Simul Gode-

Ab Optimatibus iuſiurandum dictum.

Quãta in publicũ collata ſumma.

E publico horreo annona vendita.

Spinola pro obſidionis magnitudine audito Manſfeldici nothi aduentu, nouas copias cogit.

defridum Bergium Grimbergæ Baronem (deinde Comitem) ad Archiducem Iſabellam ab caſtris) in quibus equeſtrum cohortem ducebat) dimiſit, vt inde ad Excellentiſſimum Comitem Ioannem Tillium, deinde ad Sereniſs. Bauariç Ducem, pro legione vna eorum ſacramento abſoluta, Hiſp. Regi auctoranda, proficiſceretur. Is autem non minore ſucceſſu quàm celeritate effecit, vt legiones duæ offerrentur. Simul peditum Centuriones x. in equeſtrem præfecturam promotos, ad totidem cohortes equitum ære ſuo ſcribendas armandaſque, in prouincias, delectus cauſa, cum cõquiſitoribus ablegat. Mauritius Geneppam vrbē iam vltrò à noſtris, educto præſidio, deſertā; Mondelbergam præterea Cliuoſque deditione recepit. Hoc ille negotio diſtentus, demoliendaque Cliuenſium murorum parte, liberū nobis muniendi perficiendique caſtra tempus reliquit. Huius deinde ad Bredam aduentu rumoribus perlato, noſtri Heydenſis pagi cāpos, recluſis riuorum omnium oſtijs, latè ſtagno ſuperfundunt, qua parte introrupturus faciliùs credebatur. Henricus Bergius (ſubmiſſo à Spinola ad accelerandum Loſſano) Mauritiū vti iubebatur, breuiſſimis itineribus, etſi minimis copijs, per infeſta Campiniæ loca eſt ſubſecutus. Ea fama arrectus Comes Brionius Gallus, qui Breda (vbi militabat) per nos in Galliam diſcedendi poteſtatem impetrarat, ſpe noua videndæ Bredanç pugnæ, Spinolæ beneficium commeandi remiſit. Equeſtre præſidium ſub id tempus Bergomio egreſſum, cùm prædam aliquam, equoſque ac vectores

Godefridus Grimbergæ Baro Legat⁹ ad Bauariæ Ducem & Comitem Tillium mittitur.

Mauriti⁹ recipiendis Mondelberga, Geneppa, Cliuis diſtinetur.

Henricus Berg.⁹ Mauritiū ſubſequitur.

Brionius Gallus Bredę manere decreuit ſpe futurę cū Mauritio & Spinola pugnæ.

Præda abacta & recuperata Annona à Seuenbergenſibus petita.

commeatui decerpſiſſet, noſtrorum immiſſa maiore manu, fugatum eſt, prædaque recuperata. Ab caſtris noſtris Seuenbergam miles inuicem miſſus bono carrorum numerorum, ad cibaria excipienda. Quòd verò ea vrbs libera ac neutrarum partium eſſet, ne quid per militarem licentiam detrimenti caperet, aut miles vllus incolæ iniuriam faceret, Spinola, al legato Theodoro Schott, qui de caſtrenſibus controuerſiis omnibus, priuatis publiciſque, conſtituebat, aut ſi quod eſſet admiſſum facinus, aut ſi de ſpoliis controuerſia, idem ſummi Iudicis auctoritate decernebat, Senatum iuſſit mercium omnium pretia æſtimare, ſolutionem abs ſe præſtitum iri pollicitus: cum autem pro carrorum numero, annonæ copia longè ſuperaret, eiuſq; vecturam vrbi Spinola imperaſſet, Ordines autem fœderati abs Senatu metuente conſulti, contra vetuiſſent, ciues bonam æris ſummam emendo frumento obtulere; ſed eam Spinola repudiauit, affirmans, frumento in caſtris apportato ſe egere, non alibi emendo, aut eorum ære. Ad id oppidū, cum duo Sacerdotes Societatis IESV, & ex iis qui in caſtris operam militum ſaluti procurandæ nauabant, vna cum eo agmine ad temperādam calonum rapacitatem, propulſandaſque iniurias eſſent profecti, & magno Seuenberganis ciuibus vſui fuere, & irritatæ quorumdam audaciæ Verbi-præconem cum vxore familiaque nequidquam pericula deprecantem eripuere. Quod admirati, qui de Sacerdotibus ijs aſperiora ſemper crediderant, vulgauerantque; interrogabant, Ex quo tandem atri

Ne iniuria Seuenbergenſibus fieret. vna cum milite miſſus rerū capitaliū Iudex.

Cùm Ordines fœderati vetuiſſent vecturam, Spinolam pecuniam à Seuenberganis oblatam repudiauit.

Iniuriæ militares opera Patrum Societatis IESV propulſata iā ciuibus Seuēberganis.

Miniſter Seuēbergenſis cū familia ab ijſdem Sacerdotibus aſſertus contra militū minas.

illi,

illi, albi adeò effecti eſſent.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps Bruxel-la in caſtra B-edana venit.

Per eos dies Bruxellam venerat VVladiſlaus Sigiſmundus Poloniæ, & Sueciæ Princeps, Iſabellæ Archiducis viſendæ cauſa, à qua Regio ſumptu magnificentiaque fuerat acceptus. Is militiæ non minùs amans; quàm peritus, multis etiam nobiliſſimis victorijs clarus, cùm obſidionis luſtrandæ cupiditate teneretur (obuiàm ſibi cum ingenri equitatu Antuerpiam miſſo Magiſtro Equitum Comite Salazario) in Bredana caſtra extremo Septẽbri perductus eſt.

Spinola VVladiſlao Principi it obuiã.

Spinola, præmiſſis equis aliquot ephippiatis, omni ferè Nobilitate ſtipatus, ad horas duas ab caſtris progreſſus, aduentantem multis gratulationibus, ſummaque voluntatis ſignificatione accepit. Domi tabernaculum paratum erat, in quo çùm nihil ad ſplendorem Regiamque Maieſtatem deſideraretur, plus tamen erat apparatus militaris, quam mũditiæ cultuſque vrbani. Huc cùm Princeps ſub noctem introduceretur, tormentis omnibus ſemel, iterum, tertium exploſis, ſigniſque canentibus, Lunam Solis aſpectu diſcluſam, lumen omne ſubito terræ interiectu laborantem deſtituit. Portento (ſi liceat augurari) Principem illum armis exercitatiſſimum aliquãdo Ottomanicæ Lunæ fore domitorẽ. Breda antehac nullo fuerat tormento percuſſa, ſed neque tot ſimul ictibus grauiùs eſt læſa, cum lætitiam, non ſtragem edere, iaculatoribus noſtris eſſet imperatum, pilæque complures trans vrbem innoxiæ adijcerentur. Quamquam plus lucri etiam quã damni ea iaculatione obſeſſi fecere, cùm

Splendor quo in caſtris acceptus.

Lunæ defect9

Prima noſtra in vrbem iaculatio feſta magis quàm infeſta.

pendendis vectigalibus omnibus fuere poſt id temporis, de more, liberati. Altero die Princeps, præſidia pleraque à Spinola circumductus, obſeſſorum globis, qui denſè, vbi confertam videre turbam, iaculabātur, ſalutatus eſt. Poſtridie ad reliqua caſtra perſpicienda ſolus cum Spinola equitauit, reliquis remanere iuſſis, vt periculo caueretur.

Poloniæ Princeps obit caſtra.

Galli Nobiles octo perfugæ à noſtris capti.

Eo ipſo tempore Galli adoleſcentes octo, domi Nobiles, dum Breda per nos clàm euadere ad Mauritij caſtra moliuntur, in paludibus fuere deprehenſi, habiti non hoſtium ſed hoſpitum more liberaliter atque vrbanæ. Spinola illuſtriores eorum (in quibus Marchio Griniolius, Vicecomes Serrius vna cum fratre, & Baro Blinuillius, præclara indole iuuenes) menſę conuiuas adhibuit, ac deinde cùm (quòd orabant) negaſſet, ſuę conſuetudinis eſſe quemquam per caſtra ſua ad hoſtilē exercitum dimittere, optionem ijs dedit aut in Galliam, aut Bredam vnde venerant, redeundi. Quod poſtremum cùm elegiſſent, ne ad ſuſcipiendos quàm ad tolerandos obſidionis labores, promptiores fuiſſe viderentur, rheda Spinolę domum vecti, Bredam ducente buccinatore remiſſi ſunt.

Gallos captos Spinola conuiuas habet.

Optio Gallis data redeundi Bredam aut in Galliam.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps, operib⁹, quę ad eum diem plenè perfecta non erant, perſpectis aleam iactam eſſe à duobus maximis belli Ducibus, Spinola atque Mauritio, dixiſſe fertur, actumque de alterutrius exiſtimatione. Spinola redeuntem extra caſtra comitatus, ſalutationumque officijs perfūctus, Comiti Salazario ducendum Antuerpiam vſque committit.

VVladiſlaus Poloniæ Princeps caſtris diſcedens, ſapienter de obſidionis euentu auguratur.

Pri-

Pridie eius diei Baro Beauuoixius Burgundicę legionis Tribunus cũ peditibus MC. equitibus D. præmiſſus locum faciundæ munitioni propè Ooſterhautum antecapere, quem magno noſtrorum incommodo hoſtis inſidere potuiſſet. Ex eo loco poſtridie cùm ſigna hoſtium canere audiuiſſet, antemiſſis qui cognoſcerent, Spinolam admonuit de aduentu. Perlatum fuerat indicio exploratorum, Mauritium Gertrudibergæ cum exercitu exſcendiſſe. De noua eius profectione, aliquamdiu nihil percunctationibus reperiri potuerat. Oudenboſcam & Roſendaliam multi eum occupaturum exiſtimabant. Hi loca illa præripienda monebant, ne vllum poſt nos hoſtem haberemus; veriti alioqui vt cibaria nobis commodè ſupportari poſſent, liberaque pabulatione prohiberemur, ſi ea priùs hoſtis occupaſſet. Spinola nihil huic rei præuertendum duxit, ſatis gnarus, neque illis ea loca, ad inſidias, admodum eſſe poſſe opportuna; neque commeatibus noſtris adeò infeſta, quando inde longioribus aliquantò itineribus ad vitanda eorum caſtra, circumducerentur. Fore tum nempe receptum illis interuallo tanto periculoſum, nobis vitabundis profectionem non intutam. Haud multò poſt intellectum, Medæ (qui pagus itinere horarum duarum à Breda abeſt) exercitum Mauritij conſediſſe. Nimirum id aduentui ſuo tempus captare viſus eſt opportunè, quando omnis ferè noſter eques, Poloniæ Principem comitatus, abeſſet: quò admirabilius multis viſum, id temporis à Mauritio nihil in tam debiles copias noſtras fuiſſe ten-

Baro Beauuoixius Mauritio locũ præripere mittitur.

Beauuoixius Spinolam de Mauritij aduentu monet.

Ignota nobis primũ Mauritij conſilia. Suſpicio quorundam de Mauritij molitione.

Spinolæ ſolers reſpõſũ.

Mauriti' Medæ in pago caſtra metatur.

Spinola Mauritio obuiam tendit.

tentatum. Spinola quod ſatis eſſe viſum eſt militum, munitionibus præſidio circum vrbē relicto, Franciſcum Medinam, Legati loco reſtare iuſſum, Ginekenſibus caſtris præfecit. Ipſe antemiſsis metatoribus, qui locum nouis caſtris idoneum deligerent, ſtipatus peditū millibus VII. equitum cohortibus XXX. haud procul Ooſterhauto, ter mille paſſuum ſpatio, contra hoſtem caſtra metatus eſt.

Spinola caſtra ſua caſtris Mauritianis opponit.

Nimirum in vna occurrendi celeritate, huiuſque tam idonei loci præceptione, obſidionis vniuerſæ ſumma vertebatur.

Euentus obſidionis pendet ab vna celeritate & loci præceptione.

Nam profectò ſi aut Spinola vel diem vnum cunctando perdidiſſet, aut Mauritius feſtinando tantumdem præuertiſſet, tantilli temporis beneficio Breda poterat conſeruari. Quippe Teteringam inter & Hagam, ampliſſima terræ ſtagnique patebant ſpatia, qua curribus ad vſque ſtagnum; trans ſtagnum, lenunculis annona nō multo negotio poterat in vrbem importari, ſi ea loca à Mauritio fuiſſent prærepta. Poterat autem id fieri non difficulter, cùm ad id tempus nihil admodum munitionum inter ipſius caſtra & vrbem (præter turriculas quatuor Nigro aggeri impoſitas) intereſſet. Sed Spinola iam multo milite vias adituſque omnes inter eum aggerem & Mauritiana caſtra obtinebat, Mauritiumque præuenerat, ſpe omni penetrandi ſublata. Tantum in bellis valet celeritas prudentiaque Imperatorum.

Spinola Mauritio aditum intercludit.

Locus aptus inſtruendæ aciei à Spinola lectus.

Hic ingens myriceti planities, qua aciem latè explicare poſſet, ſi pugna incidiſſet. Hanc equeſtribus cuſtodijs, per tumulos diuerſos diſtributis, obtineri fecit, equitatu reliquo pro

fronte

fronte caſtrorum remotiùs diſpoſito. A tergo vallus naturalis eminebat Bredam inter & myricetum. Huic imponit tormenta ſeptem, peditatumque poſt eum locat, virgultis pratorũ riuorumque ſucciſis, & foſſis celeritate maxima completis. Ab dextero latere caſtellum maius, quod Baro Beauuoixius iam ferè perfecerat, Burgundionibus relinquit tuendum. Erat ei caſtello figura quadrata, angulis in latus vnum prouolantibus, ea magnitudine, vt tormenta imponi poſſent; muris firmitas aduerſus ictus machinarum. longitudo pedum cxx. craſſitudo xxviii. altitudo xv. Sudes oblongæ vndequaque eminebant, ad tardandũ aſcenſum. Interiùs in ipſo muro ambulatio erat & gradus vnus contra loricam, quæ alta pedes v. craſſa x. foſſa exteriùs circumducta, depreſſa in altitudinem pedum x. labris patentibus pedes xxii. ſolo imo pedes xii. ſic vt à ſolo foſſæ ad ſummum murum altitudo eſſet pedum xxv.

Quæ forma caſtelli maioris, quæ firmitas.

Caſtris ita, vt dictum eſt, diſpoſitis, acie per biduum inſtructa, Spinola Mauritium expectauit, vt ſi vellet prælio decernere, poteſtas non deeſſet. Nonnemo audiens fortè agitari in colloquio Spinolæ, Reliquaſne copias, deſertis ad Bredam caſtris, in Mauritium ducere præſtaret, nec ne; etſi ſententiam non rogatus, cenſuit; Mauritium non modò non expectandum, ſed caſtris etiam ab vrbe deductis, omnem in eum multitudinem conuertendam eſſe, eoque omnibus copijs contendendum. Is conſilij ſui principem laudabat Parmenſem Ducem, heroem tot olim victorijs clarũ. Spinola, de Parmenſi Duce honorificè præfatus, hominem illũ

Spinola Mauritium biduo expectat acie parata.

Cuiuſdã conſilium nõ probatum.

parum

parum cauti conſilij auctorem futurum fuiſſe oſtendit. Haud longè eum videri ab Aeſopi Apologo abijſſe, pro certa obſidione, incertam pugnæ aleam commendando. Id demum fore, canis inſtar, demiſſo bolo, eius vmbram in flumine conſectari, & vtrumque amittere. Non ita ſe eſſe ſuas exercitusque fortunas in dubiũ deuocaturum: hoſtis eſſe, ſi luberet, inferre bellum; ſuum autem, oblatum defendere.

Facetè Spinola mali conſultoris conſilium refutat.

Haud multò pòſt quidam Tormentario officio præfectus Spinolã interrogat, Quidni Mauritij caſtra, nullis admodum munitionibus firmata, tormentis ſex ſeptemve diſploſis, vltrò iret laceſsitum? Cui Spinola reſpondit: Non pati ſuam dignitatem, vt leuiùs hoſti inſultaret, quàm honeſtiùs ſe reciperet: oſtentatione non aſſueuiſſe, ſed prudentia militari: Imperatoris eſſe non minùs conſilio, quàm gladio viribuſque dimicare.

Alterius ſententia à Spinola reprobata.

Dignũ Spinolæ reſpõſum.

Mauritius, caſtris Medæ poſitis, ijs ſe continuit, neque ſui vmquam poteſtatem fecit, neque ſuos longiùs ab caſtris ire permiſit. Quo animaduerſo, Spinola, eiuſdem ferè magnitudinis caſtella v. eidem Baroni Beauuoixio, Ioanni Comiti Naſſauio, Philippo Comiti Fuggero, facienda mandat, ab latere ſiniſtro, Heydam vſque; ad omnem Mauritio tranſitum auferendum. Quod ſpatium ingens planè ac magnum, perpetuis inter caſtella muris expletũ, primæ illi ſubitariæ circumuallationi deinde fuit adiunctum. His autem caſtellis omnibus, figura, pro vario ſitu, fuit quoque diuerſa, ſed æqualis firmitas atque altitudo cum priore illo Beauuoixiano.

Mauriti⁹ Spinolæ celeritate præuentus conſilio deſiſtit.

Spinola caſtella v. faciẽda curat, ne quà Mauritius perrumperet.

Varia caſtellorũ forma, ſed æqualis omnibus firmitas.

Mau-

Mauritius noſtros hiſce operibus intentos, nullis vmquā diurnis nocturnisve eruptionib⁹ eſt adort⁹. Tyrones Anglos (quos ſubſidio aduocarat) multos per eos dies fuga amiſit. Buccinator quidā Gallus per occaſionem rei perditæ in caſtra noſtra ad Ioannem Comitem Naſſauium miſſus, Gallicæ Nobilitatis nomine, propiùs eum Mauritij caſtris inuitauit, experiundæ cum ijs fortunæ cauſa. Comes poſtridie ad certam horam adfuturum ſe tribus cum ſocijs promiſit, gladio ſclopiſque duobus inſtructum, cetera inermem. Poſtridie, vti conuenerat, ad dictam horam vnà cum Centurione Steenhuſio, & Pro-præfectis dùobus duorū equeſtrium Præfectorum, Grobbendonckij iunioris atque Botbergij, ſub caſtris hoſtiū conſtitit. Prodiere ex hoſtium caſtris equites quaterni, alijs eminus ad ſexdecim ſubſecutis, trecentis hoſtium ſpectantibus è principijs caſtrorū, quos inter Princeps ipſe Mauritius fuiſſe fertur. Erat inter quaternos adoleſcēs Briautæus, illius filius, quem olim ſingulari certamine cæſum Grobbendōckij iunioris pater, amiſſo Lackerbetio Pro-præfecto ſuo, ſuperarat. Is in paternæ necis vltionem educatus, miſſo nuper ad Spinolam tubicine, poteſtatem ſibi fieri flagitarat, experiundæ pugnæ cum filio patrij, vt vocabat, percuſſoris; quaſi ſerò alioqui periturus: quam cùm ei Spinola recuſaſſet (filio Baronis Grobbendonckij, ne euaderet, cuſtodito) Briautęus occaſionem vltrò quærebat, iuuenis animo ferox. Comes Naſſauius aduerſarium quempiam in certamine nactus, cùm plūbeam eius glandem antica ephippij parte excepiſ-

Mauritius operas noſtras nullis eruptionibus fatigat.

Gallicæ iuuētutis ad pugnandum ardor.

Ioan. Naſſauij Comitis promptitudo ad occurrendum.

Tres Naſſauio in pugnā ſocij.

Briautæ⁹ qui pugnam popoſcerat prædit.

cepiſſet, ceruicem ei fiſtulæ flamma aduſſit.

Briautæus prouocat, primuſque traiectus cadit.

Briautæus manu voceque audax; Me, me, inquit, pete, quiſquis es: en Briautæum: hic dies, hic dies, paternæ cædis culpam expiabit. Quæ cùm dixiſſet, equo calcaribus incenſo, Grobbendonckij iunioris Pro-præfectum ſclopo nequidquam laceſſens, ipſe eius glande traiectus, ephippij capulo ſemimortua manu prehenſo, mox ad terram exanguis delabitur: ita duorum Grobbendonckiorum, patris & filij, laceſſita virtus, Briautæos duos, patrem & filium ſuperauit. Deinde Steenhuſio Centurione, alteroque ex hoſtibus ſauciato, accurrunt ſubſidio ſexdecim à caſtris hoſtilibus progreſſi.

Improuiſum Naſſauio periculum equi beneficio auerſum.

Noſtri paulatim ſe recipientes, dum anguſtiùs equitando inuicem premunt, eorum vnus Naſſauium prætervectus, habenas ei, capulo gladij ſui implexas, è manibus extorquet, & gladium ipſe habenis retentum vaginaque eductum amittit. Ita duos ſcilicet inſolens caſus periculo improuiſo obiecit. Sed Naſſauij equus, ardens alioqui atque inquietus, attoniti inſtar reſtitit, Dominoque tempus attollendi freni conceſſit. Alter, relicto

Præco Briautæum adhuc ſpirantem orco dimittit. Hoc habet.

gladio, diſcrimini ſe ſubduxit. Cornicularius noſter, qui ſpectatum venerat, Briautæum (hoſtis interuentu) ſpoliare prohibitus, ſpirantis adhuc caput gladio ſauciat, conſcenſoque equo reliquos conſectatur. Paucos poſt dies cùm equeſtres cuſtodiæ noſtræ ſub hoſtium caſtris in conſpectu ſtarent, Boutteuillius Gallus præſidio equitum quinque,

Boutteuillij & Beauuoixij vel ſtatio pro cuſtodiis.

eas ſtatione ſubmotum venit. Baro Beauuoixius comitum aliquot numero ſtipatus, forte am-

tè ambulabundus, interuenit, cuſtodijſque ſuſtentatis, hoſtem retrò repulit in vicinum nemus. Hinc Boutteuillius paulisper progreſſus, iactitans identidem nomen ſuum, noſtros ad ſingulare certamen, fiducia vicini receptus, ferreique thoracis quo ſub penula tegebatur, inuitat. Accepta è noſtris conditione, rogatus ab memore diſcedere longiùs, cùm loco non moueret, iaculatoris cuiuſdam noſtri pila ſub renibus vulneratus, ſclopum quem manu tenebat, dolore vulneris dimittens, aufugit.

Bontteuillius ſaucius diſceſſit.

Intereà dum otia in Mauritij caſtris agi videntur, neque ignem munitionibus noſtris inferre, neque opera impedire, neque eruptionibus laceſſere eorum quiſquam conatur; ipſe, conſiliis ſtudio celatis, quòd dolus poſceret interualla, nec tutum, ſubitò res ſummas aggredi, Antuerpienſem arcem clàm noctu tentare inſtituit. Id quod ita adminiſtrauit. Cognouiſſe putatur paucos milites ſeruandæ arci præſidio fuiſſe relictos, præter eos, qui ætatis aut morbi cauſa, vacatione vtebantur. Arx digna illi operæ huius pretio viſa, lucrumq; Bredano damno maius. Igitur Bergozomij & Roſendaliæ in caſtris ſuis diligentia tanta ſuos omnes, appoſitis cuſtodijs intra muros continuit, vt nec indicio minimo, aut Antuerpiã, aut in caſtra noſtra, molitio maxima fuerit perlata. Brouchemio Bergozomij Prætori, equeſtris turmæ præfecto, Medam ad ſe euocato, mandata expeditionis ſumma. Is pedites mille, equites ducentos (vt vulgatum) omneque genus inſtrumenta curribus impoſita, ij quib⁹ di-

Mauriti⁹ lapſus perrumpendi ſpe, Antuerpiẽſẽ arcẽ adoriri clam ſtatuit.

Arx id tẽporis paruo milite cuſtodita

Brouchemio expeditio mã data.

dictum eſt locis, deducit. Militi è caſtris & Roſendalia egredienti, Bergozomium; Bergozomio abeunti, in caſtra eundum eſſe perſuadetur. Vbi longiùs aliquantò ab vrbe municipioque ventum, puniceos cæruleoſque balInſignis hoſtium aſtus. theos (quibus Ordinum miles aſſueuit) omnes demi, rubroſque (quales Regiorum ſunt militum) indui iubet, nè Regias copias mentiti, pro hoſtibus, de balthei colore cogniti, agreſtium delatione proderentur. Rogati ab obuijs qui eſſent; reſpondere docentur, Antuerpiam commeatus cauſa ſe proficiſci; quò noſtros nèpe, id temporis, commeaturos, rumoribus fuerat iactatum. Carrorum vela Burgundis cruFraus hiſtoria digna. cibus (more noſtro) ſignata, fraudem adiuuere. Ad arcem ipſam perueniunt nubilæ noctis tenebris tecti, colonis omnibus deceptis. Iam palos ternos quaternoſve perfracta ſepe euulHoſtiũ audacia & euētus ſerant, pontem nonnulli inſcenderant. Ventus Tēpeſtas hoſti ſecunda. in aduerſam partem conuerſus fragorem omnem, equorum hinnitum, curruumque ſtrepitum, ex arce exaudiri prohibebat. Eò audaciùs illi ſcaphas in foſſas dimittere, ſcalas muris admouere, forcipes, malleos, vectes, reliquumque inſtrumentum affabrè ad ſuffringendas clauſtrorum ſeras, portaſque cardinibus ex Excubitor inſidias animaduertit, datq; ſignũ. trudendas factum, expedire. Dum proximè muros hæc aguntur, Andreas Cea veteranus, cui noctis illius vigiliæ obtigerant, attentiùs auſcultare, deinde etiam exaudito ſtrepitu, inſidias ſuſpicari, & ſignum dare fiſtula exploſa. Ioannes Brauius arci Præfectus, ceterique Præfectus arci caeterique in muros accurrunt. vigilum, ex ſtatione in muros accurrere, & defenſionem parare; hoſtes eiuſdem venti maiore tem-

Tempeſtas mutata hoſtē turbat. Hoſtis re infecta diſcedit.

re tempeſtate (qua prius moderata tutiùs acceſſerant) ita impediebantur, vt neque iam lintres firmare, neque ſcalas muro affigere, neq; quidquam adminiſtrare poſſent. Relictis igitur per metum inſtrumentis, ſcaphis, ſcaliſque aliquot (cùm ſe ſentirent deprehenſos) celeriter diſceſſere, Numinis haud dubiè interuentu reiecti. Ita quæ rebus noſtris grauiſſima ſanè accidiſſet, facilē exitum machinatio inuenit. Andreas Cea pro arcis ſeruatæ officio (liberaliùs quàm olim Capitolij cuſtodes) ab Archiduce Iſabella donatiuo xv. ſcutorum in menſes ſingulos; ab Antuerpienſi Senatu, inſigni veſte baltheoque ornatus eſt.

Andreas Cea ob arcē excubijs ritè obitis ſeruatam, præmio donatus.

Mauritius ea ſpe falſus (quam certiſſimam animo conceperat) ingenti doloris vulnere ictus, caſtris aliquamdiu otioſus mœrenſque reſtitit, tuguriorum ſuorum plurimis per illius venti tempeſtatem proſtratis.

Mauritij de aduerſo expeditionis ſucceſſu dolor.

Sed Friſiæ equitatus, eius quoque iuſſu accerſitus, Gertrudibergam appulſus, in diſcrimen venit. Nam eadem illa tempeſtate & aggeres & pons (quo equitatus traijciend' erat) abrupti, omnibus eum ſociorum auxilijs interclußit, planè vt à nobis conſcindi facilè delerique poſſe nuntiaretur.

Nouum hoſtilis equitat' periculum.

Cuius rei admonitus Spinola, cum dubitaſſet, inuaſuruſne maiore manu eos eſſet, necne; maluit in nocendo aliquid omittere, quàm cum aliquo ſuorum detrimento hoſti nocere. Nam minima commoda non minimo ſectante diſcrimine, ſimiles (cum Auguſto) cenſebat piſcantibus aureo hamo; cuius abrupti damnum nulla captura penſari poſſet. Tandem Mauritius re nulla ad Bredam geſta, poſt diem XXII.

Marchionis Spinolæ in ſuſcipiendis expeditionibus moderatio.

Mauritius incenſi caſtris diſcedit.

quàm Medę conſederat, vaſis conclamatis, incenſiſque caſtris, mœſtus, numquamque rediturus, diſceſſit. Fertur vix à ſuis deinde viſus; adeò nullum doloris ſolatium admittebat. Spinola viſis perpetuis incendiorū fumis, magna equitum manu ad hoſtium caſtra profectus, ea milite vacua deprehendit, extremo agmine iam ſe recipiente. Hic, quolibet ſe

Noſtrorū in ſequendo hoſte feruor.

ſe bonum ſtrenuumque in ore Ducis probare cupiente, nonnulli hoſtem ad tutelam agminis reſtantem, ſtatione ſubmoueunt; dum plurium coacti recurſu, honeſtè ſeſe recepere.

Præda in caſtris deſertis relicta.

Prudentiſſimè à Mauritio receptus inſtitutus.

Merces propolarum multumque familię caſtrenſis inſtrumentū reperta, militib. prędę ceſſere. Ceterū recept⁹ hic prudentiſſimè a Mauritio inſtitutus, tantū ei honoris attulit, quantū addiderat doloris expeditio infeliciter adornata. Cum Antigono cedente dicere iure poſſet, non fugiſſe, ſed retrò ſitam vtilitatem fuiſſe ſe perſecutum. Ita quippe diſcedens ſuę ſuorumque ſaluti conſuluerat, vt & Spinolę impetum operibus factis retardaret, & ſui inſequendi prę ſentem adimeret facultatē. Ad extrema

Opera ab Mauritio ad receptum facta.

caſtra Svvaluenſis agger pertinebat, quà Seuēbergam eſt iter: huic pro fronte munitionem receptaculi loco impoſuerat. Lateri aggeris, foſſam benè altam pręduxerat, ſuperſtructa in longum lorica ad tuendos diſcedente. Huc ſe illi tutò referebant; hinc ſi qua maior reliquos oppreſſerat noſtrorum accurrētium vis, propugnabant; hinc ad repellendum procurrebant, vicinitate valli confiſi; nam erat id opus firmum adeò atque altum, vt non niſi ſcalis à latere, à frōte anguſtiſſimo itinere oppugna-

Receptus qua ratione tut⁹.

gnari poſſet: è tergo altera munitio aggeri impoſita loricam claudebat, qua parte Heydēſis pagi agger interſciſſus erat, ne hac noſtri diſcedentiū iter morarētur.

Mauriti⁹ Roſendaliā exercitum ducit.

Mauritius exercitū bipartito deduxit. Ipſe Roſendaliā cum Erneſto Caſimiro Naſſauio contendit, locumque vallo atque operibus firmauit.

Henricus Naſſauius cum reliquo exercitu Sprangam tenet.

Henricus Fredericus Naſſauius Sprangam cum reliqua copiarum parte occupatū miſſus eſt; quē factis quoque operibus communiuit.

Spinola ad veterem ſtationem reuertit.

Spinola diebus aliquot poſt Mauritij diſceſſum conſumptis, ſatis & ad laudem & ad vtilitatem profect⁹ arbitratus, in priſtina caſtra propiùs Bredam ſe recepit.

Mauriti⁹ Roſendaliæ ægrotare incipit.

Mauritius æger in Hollandiam redit.

Mauritius paucos Roſendaliæ moratus, cū tentari eius valetudo cœpiſſet, ad exercitum non manere decreuit. Erneſto igitur Caſimiro Naſſauio ea cura pro ſe mandata, æger Hagam Comitis in Hollandiam refertur, tædio uerſarum rerum. Vbi cùm omnia agitanti, nihil proceſſiſſe ſibi cogitaret, nullumque exitum reperiret, paulatim contabuit, dolore in phthiſim, vt fertur, conuerſo.

Vana Mauritij ſpes.

Quod vnum fortè euenire poterat, ſperabat ſcilicet, ſi bellum in hiemem produceretur (vt parum iam ſupererat Autumni) aut ſæuitia tēporis obſidionē nos eſſe deſerturos, aut ob itinerū difficultates, vicinaq; caſtra ſua, cōmeatu nos interclu ſū iri.

Mansfeldic⁹ nothus ab Mauritio vocatus, in Angliam Galliāque miſſus auxiliorū cauſa.

Ne tamē cōſtātia felicitateq; noſtra falleretur, ad nouas copias conſcribendas, Manſfeldicū nothū in Hollandiam accerſit. Is Hagę Batauorum cum eo collocutus, Roſendaliam deinde ad Erneſtum Caſimirum Naſſauium miſſus, poſtquam quæ ex vſu erant petractaſſet, in Galliam Angliamque profectus,

auxilia accerſitum iuit. Hanc nauigationem cũ hiemi ſubieciſſet, ac primò placidum ſoluenti eſſet mare, mox atro nubium globo effuſus imber, ſimul variis vndique procellis incerti fluctus conſpectum ademere. Omne dehinc cælum, & mare omne in turbines ceſſit, qui naues in ſaxa aut vada rapuere. Non adhærere anchoris, non exhaurire irrumpentes vndas poterant; ſarcinæ, arma præcipitantur, quò leuarentur aluei per latera natantes, ſuperurgente fluctu. Tandem aucta cæli mariſque truculentia, naufragium fecit ſubmerſis ſociorum plurimis, ipſe vix lintris paruuli beneficio ſeruatus, vt diu pro mortuo cenſeretur. Angliç Rex peditum millia XIV. promiſit. Scriptæ à Mansfeldico cohorte aliquot Leodienſi tractu & alibi; ſupplementa prætereà per Germaniã collecta ad peditum millia II. Ordines autem fœderati decreuere exercitum veterem augera ingentibus copiis, equitum peditumq; Anglia, Gallia, Germania euocatis.

Fœda maris tempeſtas Mansfeldicũ vexat.

Mansfeldic⁹ naufragium facit.

Angliæ Rex copias Mansfeldico promittit.

Ordines fœderati augere exercitum decernuit.

Spinola hiſce hoſtium conſiliis circumſpectis, Archiducem Iſabellam admonet, vti contra Mansfeldicum ab Cæſare quoque peditum equitumque præſidia paria accerſat; à Bauaro autem Duce, aduerſus conatus Mãsfeldianos, auxilia Principum Germaniæ fœderatorum. Prouinciis inſuper, ad tuendos fines, imperet peditum (quos Keurlingos ſeu Electitios vocant) millia XV. equitum (quos *Bandes d'Ordonnance* appellant) millia III. quibus copiis partem Prouinciæ, partem Regis Prouinciale ærarium ſtipendia numerare poſſent; peditibus quidem huius ſolo belli tempore, equitibus

Spinola de auxiliis aduerſus Mansfeldicus tẽpori aduocandis Iſabellã monet.

Stipendia copijs nouis ſoluendis prouiſa.

bus perpetuò deinceps, vt eorum munus eſſet, quoties bellũ aliquod incideret, ſtatim in bello verſari illatumque defendera, aut inferre. Archidux Iſabella auguſta quadam prouidentia omnia circumſpiciens, diurno nocturnoq; conſultandi ſcribendique labore, rerum ſummam velut è ſublimi adminiſtrabat, regebatq; molem tantam. Duabus autem rebus efficiebat facillimè, quæ nemo alius conſequi potuiſſet, auctoritate nominis, & gratia. Auctoritate apud exteros, gratia apud ſuos. Auxilia igitur quæ Spinola rogabat, litteris ab Cæſare impetrauit. Ad Bauariæ Ducem Comitem Octauium Sforzam miſit. Promiſſa ab Cęſare peditum millia III. equitum millia II. & quingenti. A Bauaro equites M. peditum millia III. reliquum equitatum peditumque Prouinciæ pro conſtituto numero, in tempore ſummiſere. Tum Spinola (in quo obſidionis totius cardo vertebatur) vni huic rei pręcipuè ſtudere, vt tantis copijs, pro ea quam pręſentiebat belli diuturnitate, commeatus abundè tutoque ſupportaretur. Atque hanc in rem, cũ duabus rebus maximè opus eſſe intelligeret; inprimis carrorum facultate, quibus annonam ſubueheret; deinde perpetuo aliquo Duce, qui commeatum difficilioribus temporibus itineribusque adminiſtraret; Henricum Bergium ducendo commeatui pręfecit, retento in caſtris Ochoa Gomezio Commiſſario, vt vocant, generali, quo hucuſq; ad expediendos commeatus fuerat vſus, ſed nunc maximè ad excurſiones circum Bredam circumque caſtra, cum reliquo equitatu faciendas induſtria

Archidux Iſabella, belli molẽ vniuerſam ſtudio adminiſtrat.

Auctoritate nominis apud exteros, amores apud ſuos Iſabella omnia obtinet.

Comes Octauius Sforza ad Ducẽ Bauariæ miſſus.

Cęſar & Bauarus auxilia pollicentur.

Duabus in rebus Spinolæ cura, procuratione carrorũ ad vehendã annonã; prudentia Ducis ad expediendos ducẽdoſque cõmeat⁹

Commeatibus ducendis Comes Bergius præficitur.

 ſtria

Procurandis curribus Comes Henyni⁹ ad Brabantiæ Ordines mittitur.

Brabātiæ exēplo, Prouinciæ ceteræ excitatæ.

ſtria eius indigebat. Comitem Henynium per cauſſam curandorum curruum, ad Brabantiæ Ordines, vt miſit, vt iis primùm perſuaſis, ceteræ quoque Prouinciæ exemplo adducerentur. Henynius, ſingulos quibus ſuffragii ius erat adortus, facilè apud volentes obtinuit, vt vniuerſi deinde in Comitijs conſentirent; cùm æquè illi & præſentem neceſſitatem intelligerent, & publico conſultum exoptarent. Brabantis igitur adductis, Flandri, Hannonij, Arteſij, ceterique haud grauatè conſenſere, vt curruum vecturæ ſcriberentur.

Prouinciæ omnes conſentiūt in curruū vecturas.

Lyræ annonarium horreum poſitū.

Lyræ publicum annonæ horreum conſtitutum, & huc primùm comportari commeatus; inde in caſtra aduehi. Comiti Bergio equitatus pars maxima attributa, quæ commeatui præſidio eſſet; nam caſtra Bredana ferè poterant ipſa iam munitione defendi. Huius ductoris nomen etſi hoſtibus metuendum eſſet, ipſe tamen re maluit quàm fama eos ab irrumpendo deterrere. Quare hac ratione munus ſuum adminiſtrabat. Solemne illi erat, mane ante lucem, confuſum impedimentorum agmen explicare, deinde præmiſſis equitum turmis aliquot emiſſarijs, proficiſci. Tormenta primis vltimiſque adiungere, ad ſignificandum hoſtis aduentum, cuius indicium ſonitu tanto lōgiſſimè perferretur, vt eo ſigno (quod conuenerat) miles ſcilicet colligeretur, eamque in partem accurreret, quæ laboraret. Vtrumque viæ latus contra Roſendaliam & Langheſtratam (vbi hoſtilia caſtra) equitum alis diuiſis tegere; equitatui præſidia leuis armaturæ interponere; reliquo equitatu denique agmen claudere;

Comitis Bergij cura diligentiaq; in cōmeatu cautè ducendo.

Ordo ducēdi commeatus.

re;

re; ſic itineri ſimul & prelio incedere. Occurrere, quantum poterat ratione caueri, vt tutioribus itineribus ad fallendas inſidias contenderetur; vijs ad faciliorem ſubuectionem inſtauratis. Si quod periculum nunciaretur, ne alieno loco prelium committeret, diſpicere; eãque ob rem, aut idoneo reſiſtere, aut iniquo egredi, & carros pro vallo, ſi pugnandum foret, obijcere, iaculatoribus introrſum reductis. Quoties procedendum erat, ſtatiuis ante omnes progredi, tum donec vltimi ferè trãſijſsẽt, ad ſpectandum accelerãdumque reſiſtere; poſt omnes iter agere, & primis deinde inter procedendum precurrere; poſt omnes denuò ſtatiuis inuehi. Hoſpitia militi ante veſperam partiri; tum ſtatiua lucente adhuc die, circumuehi. Agreſtes aduocare; de hoſte, de itineribus cognoſcere; cuſtodias, vbi vſus erat, diſponere, pontes occupare aut abrũpere, vt hoſti viã auferret. Milites frenatis equis, in ſtationibus ſi opus eſſet, expeditos collocare: alios in omnem partem dimittere ad excipiẽdos aliquos, ex quibus de hoſtium inſidiis cognoſceret. Certos preterea habere ſpeculatores, qui conſilia molitioneſque omnes indicarent, in quos plurimum nummorum effundebat. Noctu aditus omnes excubitoribus tenere. Ne autẽ aſſiduitas conſuetudine minueretur (quod diuturnitate accidere conſueuit) ipſe ſepiùs ſtationes improuisò obequitate, nõ tam diffidentia circitorum, quàm vti militibus exequatus, cum ductore volentibus labor eſſet. Iam agreſtium rebus non minùs, quam commeatui conſulebat. Milites ipſe, tamquam incendiorum

Cautio Henrici Bergij aduerſus hoſtiles inſidias.

Præſentia Ducis militẽ offĩcij admonet.

Artes impediendi hoſtiles dolos.

Speculatorũ vſus.

Comitis Bergij vigilantia nocturna.

Diſciplina vera Comite Bergio ſeruata.

præfectus, de igne (quem in horreis accenderant) extinguendo admonere. Indiligentiores, quorum incuria incendium malè obrutum reſurrexerat, domoſque corripuerat, ſub dio deinceps excubare facere, ære diruere, ſarciēdique damni condemnare. Monere Aureliani more; de præda hoſtis, non de lacrymis Prouincialium viuerent. Agreſtibus aduerſus militarem licentiam iudices ferre, querimonias audire, compertos caſtigare. Qua diſciplina obtinuit, vt coloni (à quibus maxima per pagos erat ſolitudo) è templis turribuſque, in quę vxores, liberos, rem familiarem, frumenta depoſuerant, ea venum darent, quæ metu clauſa compreſſaque tenebant, & agri cultoribus inanes ſine maleficio exercerentur. Tanta cū quiete exercitum per Brabantiæ pagos, cum ſingulari cura frugum, agrorum, domorum, hominum ducebat. Hoſtes verò tam accuratæ diſciplinæ opinione, ne ad carpendum quidem agmen ſe vſpiam oſtentarunt, planè vt quo honore Alexandrum Seuerum, ob modeſtiā, dum in Parthos duceret, habuere Prouinciales, eo nomine Bergium Croatij appellarint Agreſtium deum.

Pœnæ in incautos & indiligentes.

Seruatæ diſciplinæ fructus

Bergius à Croatius vocatus Agreſtiū deus.

Hoc tanto Comitis Bergij ſtudio etſi feliciter quidem res omnis frumentaria expediretur, quoniam tamen ob equorum numerum in caſtris pabuli copia paulatim minuebat, equique ipſi ob laboris diuturnitatem macie corrumpebantur, cùm plerique conciſo ſtramine paleaque veſcerentur (quibus pabulum adaugere inopia ſubigebat) Spinola ad hunc modū vtrique incommodo prouidit. Ne reliquum

Spinola pabulo equiſq; recreandis ſtudet.

pabuli

pabuli equos in caſtris deficeret, equitatū qui commeantes ſtipabat, in hiberna ad viciniores vrbes municipiaque dimiſit; vbi ſe per interualla reficeret, dum annona carrique Lyræ appararentur. Atque vt ne eo quidem tempore, quo commeatum ad caſtra equi ſupportaſſent, caſtrenſe pabulum exhauriretur, caſtrorum illis ingreſſu interdixit, carris etiam iumentiſque ſarcinarijs (quàm ſtatim exinanita erant) ab caſtris dimiſſis. Hinc equi, cùm alibi copioſiore pabulatione vterentur, per tantillū quietis à macie defatigationeque recreabantur. Id vti tutiùs Spinola efficeret, munitionem omnino magnam Barlenſi in pago, triū à caſtris horarum ſpatio, ſubſtruxit, præſidiumque impoſuit; adiuncta equeſtri cohorte vna. Ad hoc vſque loci commeatum cum equite ſuo Comes Bergius deinde ſubuehebat. Hic reſiſtebat, dum carri deonerati ex caſtris redirent. Huc vſque è caſtris cohortes equeſtres pediteſque alij occurrebant excipiebantque.

Equi cōmeātes per interualla in ſtatiua miſſi. Itinera commeatui ducē do Spinola munit.

In omnem prætereà caſum quò tutiora itinera eſſent, Leurenſi in pago contra Roſendaliā, munitio ab Iſenburgico Comite facta, eo ferè loco, quo flumen interlabens tranſiri pontibus aut vado poſſet. Aliæ inſuper tres ab Hentico Bergio Lyram inter, Herentaliam & Turnhoutùm, quatuor item Ooutturnhouti, intra quas qui commeabat miles, quietem noctu capiebat. Quod iter etſi longius multò eſſet altero quo per Hooghſtratam directò itur, tamen quia ab hoſtium caſtris, maioribus aberat ſpatijs, tutius certinſque iudicatum fuit, maximè cùm arcibus hiſce duabus Hoogh-

Opera & munitiones ad tuendos commeat⁹ varijs locis facta.

Longius at certius iter inſtitutū ad commeandū

ſtratanæ

ſtratanæ & Turnhoutanæ præſidia quoque mediocria eſſent relicta. Erant hac cautela ita tutæ viæ, vt agreſtes, Turnhouto præcipuè, nullo ferè præſidio comitati, in caſtra ſecuri annonã carris ſupportarent; quam commeandi licentiam cùm hoſtes cognouiſſent, eos ſemel latrocinio adorti, carros aliquot, abactis equis vectoribuſque, haud procul Barlenſi pago ſpoliarunt.

Agreſtes nimia fiducia vſi, ab hoſte ſpoliantur.

Mauritius res nouas in morbo meditatus, nondum depoſita intercipiendę Antuerpienſis arcis ſpe, nocturna denuò expeditione ſuſcepta, ad eam aggredi iterùm deſignauit. Stakenbrouckio Grauiæ Præfecto gerendam rem permittere placuit; ſed nihilo feliciùs priore conſilio conatus ſucceſſit. Nam tantus perpetuò cecidit imber, vt & fiſtularum omnis interierit vſus, ob pulueris nitrei madorem: & cùm nocturnos ignes in vrbis mœnibus eminùs hoſtis aſpexiſſet, ratus ſe proditum, tanta ſubitò perturbatione retroceſſit, vt relictis per auia impedimentis, fugæ ſimilem fecerit profectionem. Credita intra muros fuiſſe coniuratio ciuium aliquot perditorum, qui nouarum rerum ſtudio hoſtem inuitaſſent. Triginta, quos loquendi petulantia ſuſpectos fecerat, ſolum vertere iuſſi; ſed mox venia donati, nonnulli manere permiſſi.

Altera Mauritij molitio in arcem Antuerpienſem.

Suſpicio proditionis in Antuerpienſi vrbe.

Pœna in ſuſpectos proditionis, & venia.

Mauritius quoq; cùm nihilo amplius ſe poſſe in commeatus noſtros videret, caſtris licet bipartitò ad inſidias diuiſis; ad vexandos eos, qui commeatus adiuuiſſe ferebantur, omnis eius cura conuerſa eſt. Capti qui eius rei fuerant comperti, magnoque ære multati; neque ijs par-

Mauritij nouum conſiliũ ad prohibendam caſtris noſtris annonam.

ijs parcitum, qui Ordinibus fœderatis erãt vectigales, ceteris grauitate pœnæ perculſis. Inſuper molæ frumentariæ omnes, quoquo verſus, ſublatis ferramentis mutilatæ. Officinæ ceruiſiariæ panariæque, pertuſis lebetibus ac furnis, corruptæ. Agitatum quoque inter eos accepimus, eſſet ne ex vſu, Gampiniæ loca paruis aut nullis præſidijs cuſtodita, (quæ commeatus noſtros adhuc ſuſtinebãt) populari vaſtaque fieri. Quidam incendi oportuiſſe hoc ſpatio quaquaverſus cenſebant, qua noſtri adire poſſe commeatus cauſa videbãtur, ne propoſita nobis eſſent ad copiam cibariorum. Alij veriti ne viciſſim incuſtoditis eorum municipijs pagiſque ignem paſſim inferremus, eam ſententiam improbarunt.

Molæ, piſtrina, lebetes ceruiſiarij, corrupta ab hoſte ad incommodandum Spinolæ caſtris.

De Campiniæ incendio dubitatum.

Incẽdiorum molitio metu talionis repreſſa.

Diuerſa igitur (vt ſolet rebus perditis) capeſſunt, Turnhouto, Hooghſtrata, viciniſque pagis, quoſdam qui caſtra noſtra annona pabulove adiuuerant, captos abduxere. Spinola talione vſus, quoſcumque intellexit hoſti pabulum cibariave ſubuexiſſe, inuicem capi, multarique paſſim iuſſit. Horum multi conqueſtum cum eo per Legatos miſerunt, quaſi innocentiam ſuam probaturi. Ipſe eis reſpondit: Iam ſic præſentis belli rationem diuiſam eſſe, vt cũ hoſtes quocumque modo annonæ ſubuectionem impedirent, ipſe eam viciſſim prohibere niteretur; & ſi hoc ſibi remitti vellent, remitterent ipſi de noſtris intercipiendis; ſin id tenerent, ſe quoque illud retenturum.

Capti qui annonam Spinolæ iuuerãt.

Talione in hoſtem à Spinola actum.

Reſponſum à Spinola deprecatoribus datum.

His exemplis pœniſque deterriti agreſtes ac mercatores, cùm nihil ferè niſi clanculùm apportare in caſtra noſtra auderent, magna per

Mercium caritas ex pœnæ terrore.

dies

dies aliquot exſtitit panis, vini, ceruiſiæ, aliarumque mercium caritas, quam Spinola ſtatuendis minoribus mercium precibus ſubleuare verebatur, metuens, quantum ea re militi commodaſſet, ampliùs etiam infrequentia propolarum frumentariorumque (qui compendio & pretiorum magnitudine alliciuntur) nociturum fuiſſe. Has ob res per eos dies, militum nonnulli (qui decorum poſt famem ducebant) cadauerum equinorum fruſta (miſerandum alimentum) in cibos partiebantur. Atque hac noſtrorum inedia, & obſeſſorũ mitior fames, & maior Mauritiani exercitus luxuria (quæ flu minum vrbiumque vicinitate ſuſtentabatur) expugnanda nobis fuit. Vrbi quippe id temporis ſuppetebat annonæ abundè, pretio non magno; quod certum iuſtumque mercibus ſingulis Senatus decreuerat, neque maius eo quo fuerant ante obſidionem æſtimatæ, ne obſeſſos ſe ciues militeſque ſentirent. Tritici menſura vendita florenis octo, ſiliginis quinque, panici quatuor; hordei tribus & dimidio, auenę totidem. Saccus ſalis æſtimatus florenis quatuor: aſelli ſiccati & caſei libra, treſſe; caſei viridis pondo, beſſe; olei cantharus, floreno & beſſe; olei è raporum ſeminibus preſsi cantharus, aſsibus octo; bubulæ libra, treſſe. Atque hac cibariorum vilitate mirum quantũ obſeſſorum patientia fuerit ſuſtentata. In caſtra verò hoſtium, frumentum, vinum, pabulum ex omnibus portubus minimo cõportabatur, quò adire noſtris omnino non licebat. Spinola vt ſuorum egeſtati remedium adferret, prę ter conſuetam Regij panis largitionem, ceruiſiam

Remedij difficultas ob metum maioris mali.

Equina cadauera in Spinolæ caſtris eduntur.

Minor obſeſſorum atque obſidentium fames, maiorque luxuria caſtrorum Mauritianorum.

Senatus Bredani prudentia in pretiis mercium æſtimandis.

Leuia mercium pretia in caſtris hoſtilibus ob vicinos portus.

Spinolæ in militem noua largitio.

ſiam etiam ex publico dimenſam, militibus viritim quotidie diſtribuere inſtituit; quæ res vehementer eorum animos deuinxit, ſalutique profuit.

Iſabellę Archiducis liberalitas in milites bello tolerando per hiemem vtilis.

Archidux Iſabella aduerſus hiemis pluuias ventoſque, vigilibus (quibus ſub dio excubandum erat) togas villoſas ſexcentas, reliquis caligas, calceoſque ad millia ferè octona erogari fecit.

Vana Bredanorum credulitas.

Bredani, qui volentia de rebus noſtris lubenter accipiebant (cùm inſtatiùs ſcilicet ad eos damna noſtra ſubinde nuntijs perferrentur) credebant, nihil annonæ quadraginta dierũ ſpatio in caſtra noſtra perueniſſe: exercitus parte maxima dilapſa, multò minorem partem ſupereſſe, nec iam vires ſufficere cuiuſquam, neque ferre operum laborem poſſe: reliquos aut per inopiam, aut morbos, obſidionem deſerturos.

Falſi ſparſi rumores.

Pleniora hæc atque vberiora Hollandi ſcribebant. Nonnemo latiùs etiam atque inflatiùs, vulgato Mercurio, publicauit.

Obſeſſorum oſtentatio.

Obſeſſi igitur inopiam nobis exprobrantes, bubus ſubinde in ſuburbana prata eductis, annonæ facultates ſcilicet foris oſtentabant, domi tamen, cùm frumentum, ratione inita, mediocriter haberent,

Senatus Bredani parcimonia.

Senatus (ne celeriùs conſumerent quo diutiùs ſibi viuendum ſciebant) decreuit, ne quiſquam ceruiſiam coqueret, quæ ſupra ſcuti pretium in vaſa ſingula veniret. Ablatæ quoque clibanorum omnium vitreę plumbeæque galeæ, vini aduſti factoribus, ne frumentum cauſticis officinis in vinum verteretur, atque ita paulò etiam longiùs tolerauere parcendo. Sed oſtentatio digna caſtigatione viſa eſt. Spinola cùm videret, eos laxiùs (vbi quędam manu ſata

nu ſata

Spinola obſeſſorū oſtentationem arctiore circūuallatione reprimit.

nu ſata erant) circum muros vagari, ad legendum ſi quid herbarum radicumve reperiſſent, ne inultis ager carperetur, aut tabellionibus vallus pateret, qua parte (ob circuitus magnitudinem) cuſtodiæ incautiùs diſpoſitæ cernebantur, turres minores aliquot, maioreſque

Qualis opera proximè vrbem à Spinola facta.

munitiones, & aggeres ternos ad imponenda tormenta, tribus ſimul partibus proximè vrbem iaci fecit. Earum turrium munitionumque latera, quà vrbem reſpiciebant, ad reſiſtendum pilis tormentorum, craſſum murum habebant pedes xxv. Aggeribus hæc forma erat.

Aggerum forma.

Maior in pago Ginekenſi, quem Marchio Campolattarius tuebatur, longus pedes CLX. latus CXXV. muris cinctus à tergo & lateribus craſſitudine pedum xv. ſed latus vnum dēſius, ambulatione & lorica ſupernè erat inſtructū. Anguli punctim extantes frontem vtrimque finiebant. Feneſtræ in ſtruendo relictæ IX. verſus vrbem, ad mittenda totidem tormenta, amplitudine ſingulæ pedum II. & medij, non directæ eæ, ſed extrorſum labris latè hiantibus diductæ. Internè ſubſtructio erat thori inſtar, è ceſpite ſarmentiſque aggeſta in pedes VIII. lata XXXV. tabulis conſtrata ad expediendum mouendumque celeriter tormenta. Poſt eam ſubſtructionem planities lōga pedes CXXX. latitudinē pedum L. Externè ſub feneſtris valli acuti eminebant: pro fronte receptaculum iaculatorum lorica & ſepe cinctum, ad aggeris tutelam. Inde foſſa latitudine pedum XLVIII. depreſſa in altitudinem pedum VII. labris à ſummo decliuibus ad imum vſque ſolum, quod patebat pedes XXXVIII. Exteriori ripæ in longum

gum pręfixa ſeps ſudium dolabratarum, ad tardandas irruptiones. Alij aggeres duo Teteringæ & Hagæ, hic mediocris, ille trium minimus, ſed caſtelli adiunctione maximus, ad eũdem ferè modum ſubſtructi, ſola longitudine latitudineq; atq; angulis diuerſi, à Barone Balanconio & Iſenburgico Comite ſeruabantur.

Aggeres alij duo.

Dum hæc adminiſtrantur, obſeſſi ſubinde eruptiones diuerſis portis facere, & tormẽtorum globos in operas præſidiarioſq; densè permittere, ſed exiguo operæ fructu. Operibus perfectis, cùm rem in anguſto fore viderent, nonnulli ſe militum, opificum ruſticanorumque, famis metu, dedere cœperunt: quippe præſentibus incommodis defeſſi, graui peſtilentia, & diutina concluſione, & mutatione victus afflictati, & re frumentaria anguſtè vtebantur, & iam carnis, piſcis, caſei exiguum supereſſe intelligebant. Oleum ſeminibus raporum expreſſum pani illitum, in obſonium vulgò adhibebatur. Lautiſsimæ militibus apud carnificem epulæ præbebantur, parabili pretio; beſſis ſcilicet cum ſemiſſe. Is namque decreto ſtipendio florenorum x. in menſes ſingulos, canes omnes vitandæ peſti necare iuſſus, his ferculis menſam inſtruebat, nec paucos quotidie milites habebat conuiuas, qui tantilla ſymbola tã ſplendidè prandere vellent. Sed hæc vita cùm pleriſque per ſe grauis duraq; videretur, tum longè moleſtiſſima diuturnitatis metu reddebatur; quare fuga conditionem mutare nitebantur. At Spinola buccinatore ad vrbis Pręfectum cum mandatis miſſo, monuit, ne quis poſt id temporis aut per cauſam deditionis,

Nonnulli obſeſſorum ſeſe dedunt.

Epulæ Bredæ apud carnificem præbitæ.

Plurium obſeſſorum ex vrbe fuga.

Prohibitio Spinolæ.

aut

aut fugæ, abs ſe veniam ſperaret; agendos in vrbem, aut furcam, quotquot deinceps ab vrbe veniſſent. Simul loca omnia, quibus tranſiri clàm poterat, cuſtodijs iuſſit obſeruari, propoſito xxv. Philippæorum præmio, qui mœnibus egreſſos excepiſſent. Omnes in præſens perterriti, ſed tempore, vt ſolet, pauci fidentiores effecti, clementiæ ſe Spinolæ commiſere, qui flentes omnibus precibus extra munimenta orabant, vt ſe receptos noſtri cibo iuuarent, aut priùs interficerent, quàm in vrbem relegarent. Spinola vxorem Antuerpienſis cuiuſdam opificis, ſua nuper poteſtate ex vrbe egreſſi, cum infantulo recepit, ceteris redire iuſſis. Sed poſteà liberaliùs ſuæ legi indulſit, nullo perfugarum in oppidum repulſo, cùm rarò ſatis paucique elaberentur. In agreſtes duos, qui noctis ſilentio annonam perferre conabantur, furcæ ſupplicio animaduertit, ſub vrbis ipſius aſpectum. Id vſu ſalubre, & miſericordia melius apparuit, ceteris in poſterum perterrefactis. Mauritius maiore numero cibaria obſeſſis ſupportare meditatus, cùm frumenti reliquæque annonæ vim magnam appuliſſet ad vicinarum vrbium portus, apparat onerarias octodecim omnino magnas, carinis planis, quibus deceſſum æſtus excipere poſſent; quæ ab æſtu derelictæ, nihil arenas timent, tutæque vadis ipſis inſidunt. His latera & proras vtrimque erecta atque edita facit ex denſo robore, ad vim omnem atque contumeliam perferendam. Singulas ad hunc modum fabricatas armat baliſtis ęneis ferreiſque quaternis aut ſenis; inſtruit pilis incendiarijs multis; onerat

Vigiles tranſfugis intercipiendis appoſitis

Deditiorum preces ne in vrbem relegentur.

Marchionis Spinolæ in deditios clementia.

Pœna in eos qui vrbi annonam inferebant.

Mauritij molitio ad annonam ſupportandam.

Nouum onerariarum genus.

rat deinde frumento vaſis incluſo, ingēti vi caſei, laridi, ac porcinę. Ad hęc, omnes lectiſſimis iaculatoribus completę. Bredanos eodem tempore monet, vti actuarijs aliquot in eam rem armatis, ex oppido ad certum diem erumpant, eaſque concitent in pontem noſtrum. Bredani dicto audientes, adornant pontones XIV. quorum ſex, tormentis totidem armant, inſtruunt pilis ad incendia præparatis; deſignant imponendos nauigijs milites CCC. apparant ſexcentos qui terra propter flumen erumpant. Eo cognito, Spinola, Heydenſi vico præſidijs maioribus firmato, aggerē abs ſe iactum (quà tranſeūdum hoſti fuiſſet) prefixa ex arboribus ſepe ingenti, communit. Alterū prætereà ſudetum ſudibus maioribus inter ſe vinctis ducere inſtituit, longitudine paſſuū bis mille quadringentorū, inter quaternas munitiunculas, quas Nigro (vt vocant) aggeri ſuperſtruxerat; ne eo ſtagno, quod ad vrbem hieme tota pertinebat, annonam hoſtes ttaijcere poſſent. Eà enim pratorum illorum natura erat, vt quoties ſe vis maris æſtu concitauiſſet (quod bis ſemper accidit XII. horarum ſpatio) ſtagnantibus ſimul campeſtribus aquis, aditum in vrbem lintribus planis facilè præberent, pedibus etiam vado, poſt deceſſum æſtus, facto. Sed ecce vēti, qui primùm Mauritio ſecundi erant, incredibili felicitate noſtra, in contrarium verſi. Aeſtus quoque præter morem vix aquas concitauit. Ita hoſtile conſilium vis iterùm diuina diremit. Eo tēporis interuallo, quo naues annona militeque onuſtæ tempeſtatē operiebātur, caſeorum, ſuillæque carnis numerus adeò mili-

Arma & annona onerarijs impoſita

Bredani Mauritium iuuare ſtudent. Spinola prouidet ne annona obſeſſis ſupportetur. Aggeres duos ſepib⁹ munit

Numē Mauritianis cōtrarib⁹ aduerſū.

Annona hoſtilis aut direpta aut corrupta.

E tum

tum direptione fuit deminutus, vt exiguum eius annonæ fuerit ad obſeſſos peruenturum, etſi fortuna naues penetraſſent. Paucis verò poſt diebus frumentum, quod in vaſa compactum fuerat, pluuia nauticoque humore madidum, per ipſas vaſorum rimas effrondeſcere cę pit, poſtquam è nauibus expoſitum fuit. Ita dānis adiecta damna hoſtes perpetuò fecere.

Longinquæ noſtræ pabulationes periculo obiectæ.

Subinde, cùm noſtri è caſtris longius lignatum pabulatumque mitterentur (viciniore pabulo lignoque conſumptis) credebant hoſtes, militem noſtrum in pabulando & lignando diſperſum, equitatu ſuo facilè deleri poſſe. Obſeruare ergo diligentiùs pabulationes lignationeſque. Omnibus modis ſtudere huic rei, vt vtroque noſtri prohiberentur: facile id videri, quod maiore equitatu valerent ipſi; quando eques noſter partem tuendis caſtris, partem ducendo commeatu, totus ferè diſtineretur. Neque intereſſe, an interficerent, an impedimentis exuerent; quibus amiſſis obſidio ſuſtentari non poſſet. Hinc accidebat quotidianis pabulationibus (id quod erat neceſſe) cùm raris diſiectiſque ex ædificijs pabulum conquireretur, vt impeditis locis diſperſos pabulatores ſubinde pauci circumuenirent: quæ res etſi nō magnum, aliquod tamen calonum, iumentorum, vectorumque detrimentum nobis adferebat. Spinola, ne tantillæ gloriolæ lætationem diu hoſti relinqueret, deinceps quoties pabulandum erat, earum copiarum reditum operiebatur, quas commeatus cauſa Comes Bergius ad tertium à caſtris lapidem reducebat; quarum præſidio tutos pabulatores ab caſtris

Pabulatio lignatioque ab hoſte impediri cępta.

Damna accepta, ſed exigua.

Spinolæ cautio ad tuēdos pabulatores.

in

in vicina rura quaquauerſum dimittebat. Ita præterea commeatus ſuos inſtituebat, vt quo tempore currus Lyræ frumento onerabantur, partito equitum peditumque numero, carri auena onuſti, pabulum celeriter in caſtra ſupportarent; quibus deinde exinanitis, ad reliquum commeatum ſtipandum primo quoque tempore milites Lyram reuertebantur. Intereà equi alij, qui labore macieque propè inutiles ad gerendam rem erant effecti, in locupletiores ad pabulandum locos in hiberna mittebantur, dum alij redirent, quibus ſua tum quoq; ſtatiua ad quietem deſignabantur. Ita duplicatis itineribus, equis recentibus beneque paſtis pabulum frumentúmque breuiſſimo tempore expediebat; cui officio præpoſitus fuit Alexander Heſius, tormentariæ rei Pro-præfect⁹, qui celeritatem in onerandis tranſportandiſq; curribus labore perpetuo adhibebat.

Equi à macie per quietem recreati.

Alexãder Heſius commeatui accelerando præfectus

At poſtquam Prouinciæ (quibus volentibus frumenti pabulique vectura fuerat imperata) iam duci obſidionem, & nouas ſemper rogationes prioribus ſubiungi ſentirent, tot curruum continenter ſubmiſſorum impendijs fatigatæ, inpoſterum abnuere velle videbantur; noua iuuandæ annonæ ratio excogitata eſt. Conducti pagis omnibus carri duarum rotarum, quos propter ampliores orbes, vnus plerumque, duo cùm plurimùm, equi vehunt, maiore etiam celeritate, quam terni illos, qui quaternis rotis, ſed minoribus, voluuntur. Pretium in ſingulos pactum, quod initio grauius, ob itinerum difficultates, melioribus deinde temporibus, dimidio fuit imminutum.

Prouinciarũ ſẽs⁹ ob ingentes vecturas.

Nouum vecturæ genus inuentum.

Vtilitas noui inuenti ad annonæ ſubuectionem.

Ita minori longè equorum curruumque impēdio, parciore pabulo, pari celeritate, æquali numero, leuiore pretio, res frumentaria fuit adminiſtrata.

Mauritius opinione falſ.

Fefellerat hæc noua induſtria Mauritium, qui anni tempore confiſus, crediderat, tam duris longiſque ſubuectionibus, nos numquã tantas rei frumentariæ difficultates fuiſſe ſuperaturos, præcipuè quod propinqua iam hiems ſubeſſet, & pagis omnibus exinanitis, conuectum in vrbes eſſet frumentum, pecoraque propter bellum longius remota. Dixiſſe glorians apud ſuos fertur, quod olim de Cæſare ad Dyrrachium Pompeius: *Non recuſare ſe, quin nullius vſus Imperator exiſtimaretur, ſi ſine dedecore exercitus Spinolæ diſceſſiſſet*; adeoque libenter ſe eam illi gloriam conceſſurum (poſtquam hieme tota obſidionem Spinola ſuſtentaſſet) eum plus ſe, plus etiam dæmonibus ipſis ſcire poſſeque. Et profectò, niſi diuina magis quã humana præſidia res noſtras perpetuo adiuuiſſent, hiemiſque tempus (quod aſperum eſſe conſueuit) mitiſſimum fuiſſet, numquam tãtæ expeditionis difficultates vel ſumma conſtãtia ſuperaſſemus. Certè aquarum copia, quas caſtris noſtris oppidani per Nouembrem ſuper miſere, cum clauſis fluminum oſtijs, ad effundendum latè Aa & Merkam, aggerem iacere cœperunt, ſollicitudinis metuſque ſatis nobis attulere. Sed neque exiſtimabat Spinola, aut id bellũ adeò duci potuiſſe, aut tanta mole curruum, tantiſque vecturarum impendijs fore opus. Quod onus ſi Prouinciæ iam inde à principio, vniuerſum ſimul ob oculos poſi-

Mauritij de Spinola dictum.

Deo victoriã acceptã referendam, vel vno certiſſimo argumẽto oſtenſum.

Spinola opinione falſus.

poſitum vidiſſent, fortè numquam id tanta voluntate conſenſioneque ſuſcepiſſent, quanta fide ad extremam vſque obſidionem, ſoluendis quadringentorum curruum vecturis, & peditum ſimul prouincialium ſtipendijs numerandis, ſuſtinuerunt. Quo certè nominè fidiſſimas ſe Regi ſuo probarunt, æternamque laudem conſecutæ ſunt. Præterea quis prouidere poterat, tantos Europa tota motus, vnius Bredæ cauſa, excitatum iri? Credebatur vulgò, frumentum cibariaque in hiemem abundè non fuiſſe prouiſa tot capitum millibus, quot in vrbe tenebantur obſeſſa. Ciues copia aſſuefactos, belli famiſque inſolitos, inopiam non laturos. Gallos, Scotos, Anglos, Belgas, (quorum plurimi præſidio diſpoſiti) nec expectaturos res frumentaria deficere incepiſſet. Alios natura, alios conſuetudine appetẽtiores eſſe deliciarum. Quare veneramus in ſpem futuræ breui deditionis. Adeò facile eſt bellum pro libidine ſumere, ponere autem, arbitrij alieni. Sed præter ea frumenta, quæ ciuibus viritim fuerant imperata, quæque militi in horreo publico condita ſeruabantur, maximum etiam numerum agreſtes (eo tẽpore quo Gilſæ nos confederamus, neque impedire ſimul aditus omnes erat conſultum in vrbem inuexerunt, belli metu. Præterea Tribuni Centurioneſqae omnes ob inſignem quæſtum, quẽ addictis vindicatiſque mortuorum ſtipendijs faciebant, aſperitates omnes conſtantiſſimè perferre animum obfirmarant; eo etiã diutiùs, quò militum plures incommodis morbiſque necarentur; quòd ſcilicet eo damno

Prouinciæ quàm Regi ſuo fidæ.

Res quæ non potuere hoc bello præiudicari.

Qua re obſeſſi diutius obſidionem tolerarint.

Mortuorum ſtipendijs atque annona viui diutius ſuſtentantur.

ipſis in dies creſcerent lucra, & famem ſuam mortuorũ ſtipẽdiis haud grauatè ſuſtentarẽt, ex inedia mortem, ex morte compendia captãtes. Tanto ſecurius aurum eſt fide. Morientiũ autem tot obſidionis tempore fuit numerus tãtus, vt ſupra quinque mortuorum millia venerint in rationes Libitinæ, quæ tertia pars fuit capitum (quot Bredæ erant) vniuerſorum, cũ cenſa initio eſſent ad millia quindecim. Ita mortuorum parſimonia, uiuis fuit annona. Id quod ne nos ciueſque ipſi indicio animaduerteremus, Senatuſconſulto iam inde à principio cautum erat, ne vlli deinceps, quantumuis locupleti aut nobili, campanarum parentali ſonitu exequiæ ducerentur. Hæ res non noſtram modò, verùm etiam ipſam obſeſſæ plebis opinionem vulgò fallebant (Duces alioqui, qui factione plus pollebant, fidem lucro habebant quodammodò oppignoratam) & perfugarum ex vrbe plurimi renuntiabant, niſi ſubſidium citò mitteretur, diutius ſuſtinere non poſſe: quod idem ex ipſa Hollandia Comiti Henrico Bergio erat perſcriptum. Germanus quoque miles, ſtipendiis nouem inter Hollandos functus, à noſtris captus, & ab Iſenburgico Comite pro ciue ſuo agnitus, cùm capitis abſolutus, ea conditione Bredam ab eo fuiſſet remiſſus, vt quando iam in anguſto res eſſent, rediret ad caſtra noſtra, vitæ præmijque ſecurus; poſt bimeſtre quam Bredę fuerat, inter milites ſine ſuſpicione verſatus, redux nuntiabat, milites inedia ſubactos iam equina vitam tolerare cœpiſſe, neque in menſes duos habere frumentum. Optare ipſos vt vrbem Spinola crebriùs

Quot per obſidionẽ mortui ĩtra vrbes

Cautio obſeſſorũ, ne mortuorũ numerꝰ noſceretur.

Comitis Iſenburgici ſtratagema.

tor-

tormentis verberaret, vel in ſpeciem ſaltem, vt honeſtiore obtentu ſeſe dedere poſſent. Ho- *Inanis quorũdam ſpes.* rum affirmatione læti arrectique ij, qui quæ volunt optantque pro exploratis habent, cùm neque Bergium Comitem deluſum, neq; Germanum militem rem tantam eſſe mentitum, neq; perfugas omnes falſos fuiſſe exiſtimarent Spinolam obteſtantur, vt vrbem pilis ferreis pulſari ſinat. Is etiamſi ſatis intelligeret, nihil *Preces ſpe vana nixæ.* admodum ijs machinis obtineri ſolere inter milites bello aſſuefactos, ciues autem ipſo vſu metum dediſcere, eorum tamen precibus conceſſit, vt ternis è partibus (quà aggeres totidem vrbi imminebant) vrbis muri ædificiaque quaterentur. Commodùm id temporis in ca- *Comes Philippus Manſfeldicus nouũ tormẽtorũ genus vſũque ſuggerit.* ſtra redierat Philippus Comes Manſfeldicus, Tribun⁹ nuper Cuſtodię militaris Guſtaui Adolphi Regis Suedorum, Riga expugnata clarus, quò ipſe copias ſummo cum imperio duxerat. Is adhibita ad artem ſolertia (vt eſt rerum omnium magiſter vſus) cum adinueniſſet, magno vſui ad bellum eſſe poſſe nouum quoddam tormentorom genus, quæ maiorem haberent vſum mobilitatis, longiuſque globos permitterent, minore pulueris numero; per cauſam eius rei adminiſtrandæ ex caſtris Bruxellam profectus, conflari fecerat quadragena tormenta ænea, mortaria item vicena terna, ad iaciendas pilas feruefactas. Triginta ex iis tormentis minuſcula, librarum non amplius CLXXX. ſingula globos admittebant pondo VI. decem maiora, librarum ſingula DCCL. capiebant pilas pondo XXV. Horum vſus, etſi precio pluſquã dimidiato minore, maior erat

atque conſuetorum. Minuſcula quippe equis duobus, maiora non amplius quaternis celerrimè vehebantur, cum vetera ſingula indigerent ſenis denis, aut denis octonis. Sphæras ferreas, adhibita tantùm tertia pulueris parte, iaciebant longius quam antiqua. Id cōpendium Mansfeldicus arte faciebat; nam liquefactum metallum ita igne excoquere nouerat, vt minori æris craſſitudini parem duritiem atque alijs tormentis maximis præſtaret; vnde leuitas tanto maior exiſtebat. Pilæ verò etiamſi minore puluere excuſſæ, ea tamen cauſa longius volabant, quòd æncarum fiſtularum tubi fundo non plano, ſed in cuſpidem excauato ignem extrema fiſtulæ parte (qua tubi centrum erat) comprehenderent, contra veterum tormentorum morem, quibus ſupernè inter pilam & planitiem fundi ignis inferebatur. Atque hinc nouorum vis maior, cùm ab extremo centro conceptus ignis in orbem ſimul æquabili flamma perferatur, quæ cauo cuſpidis collecta, tanto vehementiùs celeriuſque pilas expellit.

Pulchra ars faciēdi æneas machinas.

Alterum quoque eiuſdem Comitis inuentum admirationi fuit: ferreas pilas puluere nitreo factas, pondo amplius c. ſeptingentis paſſibus lōgiùs atque alius quiſpiam mortario æneo iaculari. Has è longinquo in vrbis mediæ ſinum adijciebat, cùm alioqui omnis mortariorum vſus ſpatio longinquitatis interiſſet quod aggeres noſtri ſexcentis minimùm ab vrbe paſſibus abeſſent. Intellectnm à perfugis, non minus damni quam terroris obſeſſis

Alterū Philippi Mansfeldici Comitis inuentū.

Terror ingẽs damnaq; magna vrbi illata Mansfeldianis pilis.

eo pilarum iactu illatum. Ipſi vidimus iam vrbe potiti. ingentes domorum euerſarum ruinas. Vna armamentarij (quo puluis ſeruabatur) tecto deuoluta, cum ignem non comprehẽdiſſet, innoxia cecidit; magnam alioqui vrbi ſtragem allatura. Verùm aliæ tormentorum ſphæræ, quibus triplici parte (atque ea præcipuè quam Iſenburgicus Comes obtinebat) vrbem verberabamus, tantum facere timoris, vt & domus pleræqne vacuæ deſererentur, & concio in templum quot hebdomadis abſque æris campani ſonitu alienaque hora acciretur, & miles tandem ſilentibus etiam tympanis in ſtationem ire iuberetur. Aertſenij Prætoris vxor, vt trepidos ciuium animos erigeret, ſubinde cùm globi denſiſſimè volarent, carpento per muros vecta, femineo in corpore virilem animum profeſſa, audaciam docebat eſſe pro muro. Cùm eo loci res hoſtium eſſent, inuicem ſibi ſuccenſuiſſe rei malè adminiſtratæ, Ordines fœderati & Mauritius, vulgi ſermonibus ferebantur. Ordines quidem, quod tantum temporis Spinolæ ad communienda caſtra (adhæreſcendo ad demoliendos Cliuorum muros) reliquiſſet; quod re nulla geſta) poſt dies XXII. per otium conſumptos) Medenſibus caſtris diſceſſiſſet. Mauritius contra Ordines recriminari, imperiumque detractare impoſterum, apud quod ſimul omnium ferè ſententijs, ſimul vſui ſeruiendum eſſet. Ipſis remittere, ſi ſibi magis honorem tribuiſſe, quàm abs ſe ſalutem accepiſſe viderentur. Ea voce turbati Ordines, veritique ne imperium abijceret, conclamant eum ſummum eſſe Du-

Iſenburgicus crebro iaculando ciues ad deſerenda domicilia cogit.

Ordinum cū Mauritio expoſtulatio.

Acre Mauritij reſponſū.

Ordinū placatus anim⁹.

cem,

cem, neque de eius fide prudentiaque ambigere; ſed ea tantum in medium attuliſſe, quæ videbantur potuiſſe prodeſſe; pergeret Rempublicam armis tegere, bellum arbitrio ſuo adminiſtrare, oſtenſuros ſe, quam ſibi cordi Breda eſſet; Nullis vectigalibus parcituros, vel eo ſolo nomine, quod Naſſauiorum patrimonium eſſet. His ille promiſſis excuſationeq; placatus, ne ſtudium ſuum à Republica deſiderari pateretur, ære ſuo priuato equites mille ſcribi armarique iuſſit. Ordines ipſi item alios præterea mille, ad augendas copias quæ è Gallia expectabantur. Conſilium inſuper capiunt iaciendæ molis, quà Merkam flumen haud procul Seuenberga intercludant. Vna ſcilicet hæc reliqua eis videbatur Bredæ liberandæ ratio, ſi quoties ex alto ſeſe æſtus concitauiſſet, exæſtuante in ſubiacentes campos freto, aquiſque hibernis (quæ per riuos flumini affluunt) retentis, omnem latè humum inũdaſſent: idoneum id ſtagnum fore, aut commeatui nauigijs in vrbem inuehendo, aut obruendis caſtris noſtris. Rem igitur operę maximæ ſumptuumque immanium aggrediuntur. Onerarias, lembos, ſcaphas (vt ſummam eorum habent facultatem) numero maximo ad Seuenbergam mittunt, eo loci, vbi quoddam os eſt fluminis, quod Lamſgatum appellant, & latera decliui ripa ſunt vadoſa. His omnibus nauigijs ad molem conuehendam erat opus. Tum operis, foſſoribus, vectoribuſque quamplurimis adhibitis, ligna cædere, ceſpitem circumcidere, ſaxa, arbores, tabulas comportare, ſcaphas onerare, molem denique

Ordinum noua machinatio ad Bredã liberandam:

Mole extrudere flumen, & ſtagnum facere meditantur.

Scaphæ innumeræ ad faciendam molẽ coguntur.

Operæ faciẽdæ moli iucũbunt.

ab

ab vtraque fluminis ripa è diuerſo iacere inſtituunt; cum ecce tridui improuiſo gelu deſiſtere coguntur.

Delusa Stakenbrouckij credulitas Iſenburgici Comitis cura.

Ipſa autem Natalis Domini nocte (quo die primùm ad id opus faciendum ſunt aggreſſi) Stakenbrouckius cũ inſigni ſuorũ manu Roſendalia profectus, ecquid in Iſenburgici caſtra poſſet, à tergo exploratum venit. Intellexerat ab exploratoribus, foſſâ vna non maxima expleta, facilem aditum eſſe; ad eam explendam no nampliùs ſex ſeptemve ligonibus fore opus. Eo indicio lætus, octodecim ſecum cohortes equitum ducit, comportatis ligonibus non ampliùs ſeptem. Ad locum vbi venit, neque centum ligonibus rem agi poſſe cognoſcit; tranſitum tamen tentari præmiſſis nonnullis iubet. Eques noſter ſtationarius, qui haud procul excubabat, exploſa fiſtula ſignificationem facit, armaque conclamat. Stakenbrouckius, indicio proditus, ſignis ſimul omnibus claſſicum canere iuſſis, quietem caſtrorum turbaſſe contentus, diſceſſit. Aditus alioqui omnes ab Iſenburgico Comite tot ſcrobibus, tot arborum ramis cippiſque depactis erant impediti, vt vix ſingulari homini patere viderentur. Remittente gelu, opifices (etſi ſumma difficultas molis perficiẽdæ ob rapiditatem fluminis proponeretur) ad opus intermiſſum reuerſi, oblõgas vectorias tres, ceſpite ſaxiſque onuſtas depriunnt, faſcibus terraque ſuperiectis, ſimul cœptam ab vtroque fluminis labro molem, diſpoſitis ceſpitum ordinibus, ceruiſque grandibus ad adſtringendam humum interiectis, producunt, alueum medium verſus. Seuenberga

Iſenburgici diligentia in præcludendo caſtrorũ ſuorum aditu.

ga præterea in ipſa vrbe, admittendo auerten doque æſtui, oſtia faciunt ad alterum fluminis latus, vt poſtquam æſtus agros compleſſet, eos ſub aquis ea ſtagni altitudine tenerent, qua ad traijciendos pontones annona refertos, eſſet opus. Igitur æſtus commutationem conſecuti, apparant denuò ea, quæ ſunt vſui ad armandas naues.

Spinolæ ſollicitudo de molis cœptę progreſſu.

Spinolam multiplex operis eius cura exercebat. Ergo illud ſtudebat inprimis, vt ſpeculatorum indicio cognoſceret in ſingula diei noctiſque tempora, quidquid eo loci ageretur. Quoties verò Luna aut noua aut plena erat (qui dies, maritimos æſtus maximos efficere conſueuerunt) auxilia iuſta Heydenſibus Hagenſibuſque caſtris addebat, qua parte ſcilicet irruptió metuebatur. Deinde oſtia riuorum omnium (quibus campeſtres aquæ in Bredanum ſlumen circa Heydam ducebantur) aperiri, dum æſtus agros omnes inundaſſet; claudi, cùm recederet, iubet; ac tùm cùm illi ad inſtitutam molem (humilioribus iam per deceſſum aquis) aggrederentur, ipſe ſubito apertis oſtijs, reliquam quam retinuerat aquæ vim, diluendo operi ſupermittebat, tardabatque omnem operarum adminiſtrationem. Submiſſis prætereà nautis, noctu ripas Merkæ fluminis, locis plurimis interſcindit, longitudine pedum v. millium: cuius rei duplex conſilium erat. Primùm, vt quas illi aquas ad inflandum flumi nis alueum, mole retinerent, Heydamque verſus extruderent, ipſe interrupta fluminis ripa in vicinas camporum valles alio deriuaret. Deinde, vt quò plus aquæ extra ripas in latiſſima

Auxilia maiora periculoſis locis diſponit.

Supermiſſis aquis operarum laborē interpellit.

Ripas Merkæ perfodit.

Quo fructu perfoſſæ ripæ

ma

ma pratorum ſpatia æſtus detuliſſet, eò maiore impulſu per eius deceſſum in molem referretur. Id quod certò adeò euenit, vt quo anguſtiùs vtrimque molis latera coirent, eò altiùs arena fundo elueretur. Quæſitis denique fabrũ architectorumque omnium ſententijs, qui molem tantam altioribus aquis contineri poſſe negabant; anteuertendum tamen Spinola omnibus conſilijs duxit, ne hoſti locum vllum penetrandi relinqueret. Aggeri igitur illi, quem à nauali ponte Hagam verſus produxerat (ne perfoſſus tranſiri ſcaphis poſſet) alteram craſſiorum arborum ſæpem præduci imperat, ſuperneque tranſuerſis arboribus ad alterius modum vinciri. Tum aggeri ſecundùm id ſepium latus, loriculam imponi, altitudine pedum v. ad diſponendos tegendoſque libratores. Munitiones præterea duas, quibus tormenta diſponeret, hinc inde locat. Flumen denique ipſum tertio quartoque magnarum arborum præfixarum vallo magnis inuicem interuallis, hinc inde intercludit contra obſeſſos, cõtraq; externum hoſtem; vt ſi diſijciendi operis cauſa naues eſſent immiſſæ, oppoſitis arborum truncis earum vis minueretur, neu ponti nocerent, rateſve perrumperent, ipſæ priùs ad præfixas trabes appulſæ. Inter hanc vtramque extimam arborum ſepem, ad anchoram ſtabant naues hoſtium nuper captæ, malis in proras antrorſum ſubmiſſis, ad excipienda lacerandaque obuiarum nauium vela. Ijs pons inſtratus eſt, impoſitaque ponti lorica è tabulis ſaxo effartis. Nõnullæ carinas habebãt pforatas, ſed ita occluſas, vt eductis foraminũ obijcibus, hauſta

Spinola omnia tuta timet, neque architectis temerè credit.

Securiore remedio hoſtiũ conatus eludit.

Munitio aggeris.

Duplex aliud in flumine vallum.

Vſus valli.

Naues flumini impoſitæ ad impediendũ tranſitũ.

Naues perforatæ ad fraudem.

que

que ingenti aquæ vi, flumen ſubitò ſubirent, nauigationemque intercluſo penitus tranſitu impedirent. Extimæ arborum ſepi prænatabant mali duo, punctim colligati. Ante hos excubabat oneraria completa pice, reſina & ſtuppa, reliquiſque rebus ad incendia præparatis; quæ, ſi hoſtis aduenifſet, in aduerſariorum claſſem immiſſa, magnam haud dubiè editura fuiſſet ſtragem. His perfectis, nihilo ſegnius hoſtes, aggeris à nobis interfecti detrimentum locis vicinioribus reconcinnarunt, gemina munitione hinc inde ad oras fluminis facta, ne eruptionibus adminiſtrationem operis impediremus. Simul Bredani, vel vt in laboris partem venirent, & fluminum ſuorum re fracta vi, moles apud Seuenbergam faciliùs perficeretur; vel vt fruſtra retentatum Decembri opus, aggeribus, quibus flumina ſeparantur, attollendis compenſarent, ad aquas caſtris noſtris ſuperfundendas, eos aggeres denſare altiuſque ducere cęperunt. Ea re cognita, Spinola (cùm Merkam flumen ſolito alueo demouere non poſſet) foſſam bis mille ducentorum pedum longitudine, propter vrbis męnia depreſſit (vbi faſtigioſior humus aquas retinebat) qua ſtagnum omne, riuo circùm vrbis latus ducto, in Mekam auertit, ne aquæ in caſtra ſua altiùs ſupermitterentur. Quæ foſſa priuſquam perfecta eſſet, aggeres à Bredanis in flumine aucti firmique, collectarum aquarum alluuione diſiecti, oſtia munimentaque nonnulla mœnium ſumma vrbis trepidatione labefactarũt. Simul propè Seuenbergam ſumma relabentis aquæ vis vectorias tres (quas onuſtas in flumen de-

Oneraria pręparata ad incendium.

Hoſtes laboris damna reconcinnant, & molem reparant.

Bredani collaborant moli perficiẽdę.

Marchio foſſam inſtituit ad aquas cāpeſtres in flumen deriuādas.

Aggerum ruinę vi aquarum factæ.

Moles labem facit.

depreſſerant) fundo fluminis emerſit, molemque omnem ſuperiniectam diſturbauit. Cui rei illud etiam diuinę tutelę ſucceſſit, quod quamdiu ea foſſa tot ſimul operarum manibus inſtitueretur, etiamſi ex vrbe perpetuò in noſtros iacularentur, vnius ſolummodò militis humerus minore fuerit glande traiectus.

Operę noſtrę diuinitus aduerſus tormenta videntur ſeruatę.

Nondum Seuenbergani ſententia deſtitere, quantumuis difficulter confieri poſſe intelligebant, quod iam tertiùm quartumve fruſtra fuerant machinati. Qui conditionis iniquitatem perſpiciebant, inani ſimulatione eos velle obſeſſorum ſpem ſuſtentare opinabantur. Illi nihilominùs ſuſceptam molem vtrimque ab ripis fluminis inſtaurandam locant. Ei firmandę directas ad perpendiculum arbores in flumen defigunt, glebas per manus tranſditas deijciunt. Interualla arborum ſaxis grandibus, ceſpitibꝰ ſarmentiſque effarciunt. Ne labor intermitteretur, ceſpites humilioribus locis effoſſos (vnde aquā ęſtus depulerat) attollunt in metas, inſtar floporū; vt quos ex aquis ęſtu adauctis extātes viderent, lintribus aduehérent. Naturam denique ipſam aduerſo mari fluuioque ſuperuadere nituntur. Iuſtinus Naſſauius ſuos quoque Bredę aggeres denuò inſtaurare, oſtia munimentaque labefacta reconcinnare inſtituit. Vallos prętereà muroſque aduerſus tormenta attollere, ne ędificijs adeò iaculatione noſtra noceretur. Spinola, etſi Architectorum affirmatione iam vtcumque crederet, caſtra ſua neque redundantibus ęſtu cloacis, neque reſtagnantibus oppidi foſſis ſubmoueri poſſe, ex quo nouę foſſę ductu, paludes in Merkam ab

Hoſtis in mole inſtauranda pertinacia.

Nouæ artes ad molem firmandam.

Iuſtinus Naſſauiꝰ pro ſua quoque parte adnititur.

Prudēs Marchionis Spinolæ metus.

agris

agris auerterat; tamen quòd ſciret, Hollandos ſcientia atque vſu nauticarum rerum valere, videretque eos conatu non deſiſtere, exploratores perpetuò Seuenbergam immittebat, nō cōtentus auditione pro re comperta, niſi viſa etiā abs ſe dicerent, quæ exploraſſe narrabant. Cūque adferretur, molem iam magna perfecta parte procedere, & naues ad anchoram ſtare plurimas ſupportandæ annonæ expeditas, eam in partem conuerſas quà Bredam ventus ferebat: Numinis iterum cura, ventus, qui ſecundus ad eum diem flauerat, in contrarium ſe vertit, tantaque ſubitò tempeſtas coorta eſt, vt & trabes quæ fiſtucis in flumen actæ, & ceſpes & faſces & ſaxa fuerint alluuione deuecta, & lembi quibus glebas materiamque apportarant, inuicē afflicti, inque littus eiecti, omniſque nauigatio penitus impedita. Deinde verò eæ tempeſtates conſecutæ ſunt, commutatione temporis, continuationeque ventorum, vt ſuſceptæ molis opus neceſſariò duxerint in ſequentem Martium proferendum.

Viſis exploratorum.

Tempeſtate moles omnis diſiecta.

Molis ſubſtructio in aliud temp' prolata.

His cognitis, Senatus, ne aut diuturnitate obſidionis eos deficeret annona, aut ob ærarij tenuitatem, ſoluendo militi ſtipendia tandem deeſſent, remedijs duobus prouidendum duxit. Annonam in primis parcè diſtribuendo metiendoque extendit. Nam poſtquam ſemel Septembri menſe frumenti rationes domeſticatim ſubduxiſſet, iterum Octobri frumenta omnia vrbe tota adnotaſſet, rurſum eodem Octobri, bidui tantum interuallo, quæ notata erant eſt admenſus, appoſitis vicatim Centurionibus, numeroque capitum per familias de-

Senatus Bredani prouidētia.

Ciuium Bredanorum granaria ſæpius excuſſa.

deſcripto. Cùm vero reperirentur apud ciues menſurarum ſiliginis millia XII. in cella publica millla V. & pecora D. decretum eſt, admetiēdas eſſe, quot hebdomadis, militi quidem ex publico horreo mēſuras CL. ciuibus, ex aceruo ſuo, menſuras M. cedenda pecora XVIII. quorū libra veniret beſſe cum ſemiſſe.

Frumenti Bredani numerus init'.

Noua frumēti recenſio.

Sed neque ea diſpenſatione contenti, Nouembri denuo luſtratis ciuium granarijs, frumenta omnia rurſum adnotarunt, vetueruntque, abſque publica auctoritate aut vendi aut efferri, propoſita pœna XL. Philippęorum. Qua pœna quoque ſanxerunt, vt ciuium nemo ceruiſiam deinceps domi coquere poſſet, ne frumenti plus abſumerent coquenda clam lautiore. Amplius denique Decembri factum, cùm in publicum conferri priuatis ex ædibus iuſſere, quidquid alibi frumenti compreſſum tenebatur. Ac ne falli quidem à quoquam poſſent, ipſis Kalendi Ianuariis, ſingulos in curiam vocatos iuſiurandum adegerunt, vti ex animi ſententia profiterentur, quantum quiſque, ſiliginis, farinæ, hordei, auenæ, ſeu ſuum ſeu alienum, conditum apud ſe haberet. Ea conditione ac lege, vt qui iuratus numerum profiteri nollet, tantiſper in dies ſingulos, penderet florenos decem: qui verò ſciens peieraſſet, periurij pœnis, & ducentis inſuper ſcutis multaretur. Iiſdem pœnis obſtricti piſtores molitoreſque; quibus lege ſumptuaria interdictum, panem pinſere leuiorem pondo ſex & quadrante, aut frumenti farinæve ſimul cuiquā vendere plus libris duabus. His legibus perlatis, poſtridie Kalendas Ianuarias Senatus Centu-

Ceruiſię foris coquēdę lex.

Frumenta in publicum collata.

Ciues adigūtur iuſiurādū

Lex sūptuaria piſtorib' & molitorib. lata.

turioneſque, domos granariaque omnia obeuntes, frumenta ſingulis abſtulere interpoſito iuramento, nihil prætereà frumenti clausũ ab ijs retineri. Iam ærarij vitio mederi ad hunc modum conati ſunt. Vrbi Præfectus, Centuriones, Tribuni, Pro-præfectique omnes, iureiurando, quantum quiſque pecuniæ haberet, affirmauere, vt quid mutui ſinguli dare poſſent, conficeretur. Tum quinque generum nummi ære argentoque conflati, figura quadrata. Argentei quidem, vnius, duum ac trium florenorum; ærei, aſſis & beſſis cum ſemiſſe. Deinde per præconem edictum, id genus nummos auctoritate publica tanti æſtimatum iri, tantique valituros, quanto pretij numero notarentur.

Bredani ærario publico medentur.

Noui nummi procuſi.

Intereà ſiniſtri nobis de Gochemio Cliuiæ oppido nuntij deferuntur. Iambertus Charleſius Neomago ab Ordinibus fœderatis Præfectus, cognito exiguo præſidij numero, mœniumq; labe; collecta è vicinis fœderatorum vrbibus manu, vrbem, qua parte introrumpi poterat, adoritur, inuaditq;. De nongentis noſtrorum, qui præſidio relicti fuerant, quingenti omnino gerendis armis idonei cenſebantur, ceteris morbo ſeniove confectis. Munimenta madore infirmata, quà mœnium foſſæ vadoſæ erant, tranſitum gregibus præbebant, neq; fuerant ſudibus paliſve ea parte prçſepta. Iacobus Tourlandus Gochemio Præfectus, de militum Neomagenſium egreſſu edoctus, vicinos vrbium Regiarum Prefectos admonet, ne quid detrimenti caperent, ſui, vt ſibi videbatur, ſecurus. Stationes vigiliarum in mœnibus identidem

Charleſij in Gochemium ſuſcepta impreſſio.

Mœnium Gochemienſiũ vitium.

dem

dem obit, pridieque eum diem quo oppidum oppugnatum fuit, duplicatum numerum militum cuſtodijs diſponit. Octoginta eo loci excubare iubet, vbi muri vitium fecerant, quâ per ruinas facilior patere aditus videbatur. Simul quid de hoſtis egreſſu accepiſſet, quid vicinos admonuiſſet, quid feciſſet ipſe, earum rerum omnium rationem Spinolæ per litteras reddit; qui litteris Ioannis Conſalij VVeſaliēſis Præfecti, de ambiguo rerum ſtatu, vna cum Tourlandi epiſtola acceptis, Tourlandum reprehendit, quòd ſui aut oblitus aut ſecurus aliorum ſollicitudinem ſuſcepiſſet, cum ipſe tanto locorum interuallo præſidium è caſtris ſubmittere in tempore non poſſet. Hoſtes noctis ſilentio profecti, benè manè ſub collapſum oppidi murum conſtitere. Peditum fuiſſe millia IV. equites CD. fama iactatum eſt. Hi dum per ruinas in faſtigium adnituntur, octoginta vigiles noſtri, præſentia numeroq; impro uiſi hoſtis turbati, deſerto optione ſuo, in fugam turpi formidine verſi, hoſti introeundi locum patefecere, per eam munitionem quam acceperant defendendam. Illi diſtrictis gladijs murum occupantes, portis duabus, foroq; haud multò poſt potiuntur. Tourlandus à ſuorum pleriſque deſertus, cùm ægrè oppugnationem ſuſtineret, hoſte iam portis admiſſo; arcem portamque vrbis reliquam, collecto è fuga milite, defendendas inuadit. Ad Ioannem Gonſalium auxilia rogatum, VVeſaliam mittit, pollicitus ſe ſuoſque tantiſper in officio fore. Rehortatur eum Gonſalius, vti priſtinam virtutem retineat, addicitque ſubſidia breui

Excubiæ duplicatæ.

Spinola Tourlandum reprehendit.

Hoſtium inopinatus aduētus.

Noſtri militis turpis formido ac fuga.

Hoſtium audacia.

Tourlandus arcem & vnā vrbis portam retinet, petitque è vicinis auxilia.

abs ſe aduentura; tantùm permaneat in fide.
Aegrè is dies ſuſtentatur. Noctu cùm hoſtium impetum noſtri animo magno ſuſtinuiſſent, porta tandem depelluntur. Arx ſola reſtabat. Poſtridie viſa ſubſidia peditum M. qui contra quàm Tourlandus fieri mandauerat, arcem poſtica ingreſſi, pontem feſtinando fregere, trecentis vltra flumen relictis, qui omnes aut hoſtium telis occiſi, aut viui in eorum poteſtatem venere. Tourlandus eo ponte, quo in vrbem ex arce itur, quemque ipſe abruperat, ſcalis tabuliſque refecto, eruptionē in vrbem facturus, traiecto ventre grauiter ſauciatur; ac tum demum Centurionibus omnib⁹ viſum, deditionem honeſtis pactionibus eſſe faciendam. Ita hoſtes poſt triduum arce vrbeque potiti ſunt. Lamberrus Charleſius expeditionis auctor, victoria quidem vſus, ſed nō diu victoriæ fructu lætatus eſt. Nam poſtquam domib⁹ aliquot exſpoliatis, fanis direptis, aris ſubuerſis, ſtatuis combuſtis, diuina atq; humana omnia promiſcua, nihil denique penſi neq; moderati habuiſſet, perinde atque iniuriam facere, id demum fuiſſet victoria vti; paralyſi extinctus, dignas ſceleribus pœnas dedit. Apparuit, ipſa hoſtium ſententia, nihil magnū amiſſo Gochemio nobis deceſſiſſe, neque tam eius retinendi ſtudio, quàm conſilio auertendi à Breda Spinolæ, fuiſſe ab ijs interceptum. Breda enim iam dedita, nobiſcum pacti ſunt (nulla inuicem conditione petita) vti id oppidum neutrarum partium ac liberum eſſe cenſeremus. Bredani tamen ea victoria intellecta, de muro cum vigilijs noſtris colloquentes,

Noſtri porta depelluntur. Auxiliorum turba ſine ordine admiſſa obeſt ſibi alijſque.

Tourlandus in eruptione ſauciatur.

Hoſtes Gochemio potiti.

Charleſij impietas & pœnæ quas dedit.

Gochemium liberum ac neutrarum partium oppidum declaratur.

Bredanorum in noſtros io ca.

tes,

tes, Gochemium, per militarem facetiam, eos ablegabant. Sub id tempus, nuntiatum, copias, quas Mansfeldicus accerſerat, haud procul Hannonæ Arteſiæque finibus (quæ finitimę Gallis ſunt Prouinciæ) oberrare. Iſabella Archidux, quamuis ſuſpicari non poſſet, Principum quempiam res ſuas florentes cum perditis Mansfeldici implicaturum eſſe; quod tamen Regias voluntates, vt vehementes, ſic mobiles ſubinde ac varias eſſe non ignoraret, ipſa pro periculi magnitudine, bellum in omnem caſum parare, defenſura fortiter ſi offerretur. Præſidia igitur circa Hannoniam Arteſiamque, tuendorum confinium cauſa, conſtituere; Hannonibus Emdanum Comitem pro duce mittere; Arteſiam Hooghſtratano Comiti (qui eam ſummæ Præfecturæ auctoritate obtinebat) tuendam commendare; Comitem Sforzam ad Imperatorias Bauaricaſque copias in Mansfeldici aduentum accelerandas mittere, iubere frumenta pecoraque in remotiores vrbes compelli; vetare in Galliam è Belgis equos educi, vti Galli inde prohibuerant frumenta in Belgas exportari. Spinola quoque ſuſpicatus, Mansfeldicum Gallicis, Anglicis, Germanicisque auxilijs inſtructum, ad inferiorem Palatinatum reſpicere; Guilielmum Verdugium eorum locorum Præfectum, Germanorum peditum cohortes liberas IIX. equitum II. præſidio adlegere iubet, præter admiſſam in ſtipendia legionem Tribuni Gratzij, cum equitibus D. Armauerant ſeſe intereà milites Prouincijs Belgicis imperati, equitum millia III. peditum millia ferè XV. Præſtò erant co-

Fama de aduentu exterarum copiarũ.

Iſabella Archiducis prudentia in paranda defenſione.

Spinola noue milite ſcripto prouidet Palanatj natui ;

Præſtò ſunt Prouinciales copiæ & auxilia.

hortes nouæ exeunte æſtate collectæ. Venerat legio Comitis Anholtini peditum mil lium III. cum alarijs equitibus M. Fines attigerant (admaturante Barone d'Ainſio) Imperatoria auxilia, quæ Marchio Carolus Spinelli ſumma decernendi cum Mansfeldico ſpe ductabat, equites bis mille ducenti, peditum millia III. Prouinciales copiæ omnes Carolo Coloma, nuper Balearium Pro-Regi, cum imperio mandantur; equitum Prouincialium Magiſtro creato Alberto Arenbergio Barbanconij Principe, qui recens ob id munus à Tribunitia Præfectura fuerat euocatus. Hi primùm iuſſi ad Namurcum manere, vt Mansfeldicum tranſitu intercluderent, ſi, vt nuper, ad inuadendos fines aduenisſet; ſed mox intellecto eum Mauritij ſeſe caſtris iuncturum, ambo cum copijs Prouincialibus haud procul Antuerpia conſedere.

Imperatoria auxilia ducit Marchio Spinelli.

Carolo Colomæ Prouincialium copiarum exercitus commendatur.

Alberto Principi Barbanconio equitatus Prouincialis tribuitur.

Quãta totius exercitus ſumma.

Spinola tanto exercitu lætus, quantum vix vlla retro memoria Belgæ vidiſſe meminerunt (cenſebantur enim, præter vrbium finitimarum prçſidia, peditum millia xxx. equitum millia IIX.) nullum tamen obſidionis tempus ſine ſollicitudine intermittebat, quin Mauritij obſeſſorumque conſilia, literis interceptis intelligere niteretur. Huius rei cauſa neque inſomniis, neque labore fatigabatur. Varios in ſtationibus inſidijſque locat, magnis propoſitis prçmijs, ſi huiuſmodi litteras excepiſſent. Tres obſeruati vrbē ingredi, cuſtodijs noſtris aut incurioſis, aut celeritate deluſis: eo ferè loci, vnde hi viſi elabi, à quçrentibus, poſt dies paucos, crumenula inuenta, in qua geminæ lit-

Spinolæ ſtudium ad cognoſcēda hoſtiū conſilia.

Mauritij literæ caſu inuentæ.

litteræ cera oblitæ, aduerſus contumeliam aquæ, ſi fuiſſent per aquam perferendæ. Ambæ Mauritii erant, ad Iuſtinùm Naſſauium vnæ, alteræ ad Bredenſem Senatum, notis ſigilliſq; propè inexplicabilibus ſcriptæ. In his cùm multorum labor inſudaſſet, vnius Michaelis Routartii, Regi Marchionique à Secretis, feli citas vicit. Is diei noctiſque continuato ſtudio earum ſentẽtiam aſſecutus eſt. Hęc ſumma vnarum ad Iuſtinum erat, quibus alterę ad Senatum reſpondebant, eodem ſed breuiore argumento.

Litteræ notis ſcriptæ à Michael Routartio explicatæ.

Magna ſe animi voluptate intellexiſſe, tantũ nuper frumenti numerum apud ciues fuiſſe repertum. Efficiendum omnino, vt parcè erogãdo, etiam extendatur, quo plus temporis ſibi ſuperſit ad ſuppetias ferendas; cuius vnius rei gratia in Gallia, Anglia, Prouinciiſque fœderatis, conatus maximo laboretur. Adeſſe eo conſilio Mansfeldicum, vt iunctis copiis ſuis, Spinolam auocet ab obſidione. Adfuturas eas iam fuiſſe, fuiſſet abſque aduerſis ventorum tempeſtatibus. Gallorum equitum millia II. (prȩter cohortes aliquot Leodienſi ditione & alibi ſcriptas) Boloniȩ; Anglorum peditũ millia XIV. Douuerȩ ad conſcendendum eſſe parata. Reliquum peditatum in Germania Prouinciiſque fœderaris ab eo lectum ad millia II. in naues impoſitum, cum aliis nonnullis copiis operiri tẽpeſtatem. Iam ſemel feciſſe vela, ſed aduerſo vento fuiſſe retro reiectos. Quod ad Ordines ipſos fœderatos attineret, eos nihil laboris ſumptuumque prȩtermiſſuros ad conatus Mansfeldici promouendos, Bre-

damque liberandam, decreto iam nouo exercitu quater mille equitum, ſupra numerum exercitus conſueti, in Anglia Galliaque ſcribendorum; peditum autem amplius millibus ſex ſeptemve, ibidem cogendorum. Prorſus vt ſperandum ſit, ineunte Vere, conſere fore armata millia peditum XL. equitum millia VI. ad Bredam quoquo modo liberandam. Quod vti quam maximo exercitus vrbiſque bono fiat, optare ſe, vti annona (quod ipſe Iuſtinus ſcripſiſſet) è decimo Ianuarij currentis die in centum & octo dies proximos ad Kalenda vſque Maias ſuperare poſſit. Et quamquam omnino ſperaret, multo etiam citius copias ſuas omnes paratas fore, rogare tamen, vti quantum fieri poſſit annona extraheretur parcendo, quo ſuo alterique exercitui, qui etiamnum in Galliȩ finibus conſideret, plus temporis ſupereſſet. Iam quod intelligere cupijſſet, ecquid ipſe de eroganda milibus, ciuibus, vxoribus liberiſque certa panis portione cenſeret; dignum ſibi ȩſtimatione viſum, plus vulgò tum edi ſolere, cum panis dimenſo erogatur; alias non amplius conſueto neceſſarioq; emi, maxime vbi venum iret. Prȩterquã quod ea res tumultibus etiam anſas prȩbere ſoleat, quantauis maxima cautio ȩquitati ſeruandȩ adhibeatur. Quamobrem relinquere id omne ipſius Senatus Concilijq; militaris arbitrio quodcunque ad annonȩ parcimoniam ex vſu bonoque fore, ſint decreturi. Quid militum equis faciundum eſſet (frucibus pabuloque conſumptis) cum Ordinibus ſe tractaſſe. Promiſiſſe eos, prȩſtituros ſeſe id omne pretii quod
pro

pro viuis amplius quam pro mactatis, equites fuiſſent accepturi, modo æqua æſtimatio conſtitueretur. Quare nihil detrectarent ad extremam famem tolerandam cędendos eos in publicum conferre. Lactantes vaccas (quoniam lactis magna vtilitas eſſet) in vltimæ inopiæ leuamen ſeruarent, quamdiu pabuli quippiam ſuperaret. Quamuis autem dubitandum non eſſet, nuper eum cum Senatu omnium ciuium granaria cellaſque ſumma diligentia excuſſiſſe; orare tamen, perpetuo circumſpiceret rationes omnes communis aceruui augendi, ſi quid fortè per fraudem à quopiam fuiſſet occultatum. Præterea ab Senatu quidem indicatam ſibi populi Bredani ſtudioſiſſimam voluntatem, ad omnes obſidionis anguſtias ære ſuo priuato frumentoq; leniēdas, ſed delatas ab eo quoque querelas, aduerſus inſolentiam præſidiariorum, qui quamuis neque de hoſpitio, neque de foco, neque de ſtipendio, neque de cibariorum grauiore pretio, iure queri poſſent; tamen per licentiam & vim interdiu iuxta ac noctu, nihil penſi haberēt aut domos ſuffringere, aut hortos ſuffodere aut ſepes hortorū cōuellere, aut ſtabula, officinas ſtationeſque ipſas diripere; idque ſolius diſciplinæ remiſſione, cùm impunè abijſſet nonnullis nuper ob has noxas in vīcula abſtractis. Quod exemplum haud dubiè promptitudinē ardoremque ciuium in obeundis vigilijs refrigerare poſſet, qui iam cauſari cœpiſſent, ſuas ſibi domos, prius mœnibus ipſis, aduerſus domeſticum hoſtem eſſe cuſtodiendas. Quare cupere ſe, vti, ſi ita compertū fuerit, in eos, qui dein-

deinceps peccaturi eſſent, ſeueriùs conſulatur quò ad ceteros pœnæ metus perueniret: militum enim eſſe ciuibus iniurias prohibere, non facere. Velle autem, vti Tribunis Aſſeſſoribùſque Concilij militaris, hæ ſuæ litteræ traderentur, quò intelligerent, hiſce ciuium incommodis omnino prouidendum eſſe, qui cetera ſatis premerentur. De nouo hoſtium aggere, de lorica aggeri aduerſus Seuenbergam impoſita, de præducta ingenti è trabibus ſepe, aliunde ſe quoque accepiſſe. Porrò Ordines non ſuperſedere Bredano flumine propè Seuenbergam obſtruendò, idque breui fore confectum. Quamquam quid, alueo illo intercluſo, futurum ſit, à multis dubitari. Ab his campos latè reſtagnaturos putari, ab illis diſputari. Iudicaturum ſe, poſt euentum. Certum ſe ſcire, eſſe ſinum illum tam amplum, vt non niſi immenſis aquis expleri poſsit, etiamſi flumen retineretur; neque magno auxilio fore ad aggerem penetrandum adeò iam ab hoſte firmatum. Moleſtiæ tamen aliquid hoſti id opus allaturum, quando ipſe ſuppetias venturus eſſet. Quare non fore abs re, ſi in id tempus expeditæ eſſent ab eo naues ad ſe ex vrbe adiuuandum. Hæc erat litterarum ſumma. Extremis ad calcem adiectum erat: Mansfeldici copias denuò quidem ſoluiſſe, ſed contrario iterùm vento in portũ fuiſſe relatas. Lambertum Charleſium Neomagi Præfectum, Gochemio per vim potitum eſſe.

Spinola aduerſus hoſtiũ conſilia ſe nouis operibus munit.

His acceptis cũ patefacta nobis eſſent Mauritij cõſilia, aduocantis flagitantiſque vim tantam militum externorum; Spinola intelligens

gens omne ad ſe bellum eſſe tranſlatū, triumque adhuc menſium ſpatio in caſtris hærendū fore (quando Bredam tanta pertinacia liberandam Mauritius ſuſcepiſſet, quaſi omnem Reipublicæ ſalutem in eius vrbis periculo poſitam exiſtimaſſet) prorutis primùm ijs munitionibus, quas nuper Mauritius Medæ exſtructas deſeruerat, caſtra ſua incredibili labore, vallo admirãdæ magnitudinis circumuenire, iniquiſsimo hiemis tempore inſtituit, ne tantus hoſtium exercitus in incautum à tergo irrumpere ſub initium veris, vt decreuerãt, poſſet. Is vallus cum perfectus eſſet, circuitu toto complectebatur paſſuum millia LII. Tantò ſcilicet hic maior erat priore illo ſubitario, continente millia paſſuum non amplius XXX. ſexcentos. Mirabitur poſteritas, neque ipſi, ſi viuerent, crederent Pompeius aut Cæſar; quorum ille, vt magnum, vallo paſſuum milliũ XV. hic XIIX. ad Dyrrachium contendere. Ne tamẽ rationes calculi quiſquam vacillare exiſtimet, numerum paſſuum per caſtra ſingula, fida propriàque cura repertum, in tabulas placuit referri. Spinolæ caſtra Ginekenſi pago, cum ea ſtatione quam à tergo Magiſter equitum Salazarius tuebatur, claudebantur vallo paſſuum millium XXII. ſexcentorum triginta trium: Balanconij VIII. millium ſexcentorum: Iſenburgici XI. millium quingentorum quinquaginta quatuor: Ballionij IX. millium octingentorum tredecim. Iam vrbem Spinola altero item, ſed minoris ſpatij vallo, introrſum circumdare aduerſus obſeſſorum eruptiones cœpit. Is. quòd vrbs priùs dederetur, numquam

Incredibilis magnitudo noui valli externi.

Rationes ſubductæ in paſſus ſingulorum caſtrorum.

quam

quam plenè perfectus fuit; tamen circulo ſuo imperfecto, obtinebat paſſuum millia XVI. Vterque autem hic vallus altitudinis fuit pedũ X. muris non directè ſed faſtigiatim ſurgentibus: infernè craſsitudine pedum XV. ſuppedaneo ſcamno internè ad vſum iaculatorum in gradus duos ſubſtructo, ſupra quod eminebat lorica, craſſa infernè pedes X. ſupernè VI. erecta in altitudinem pedum V. foſſa externè depreſſa altitudine pedũ VII. latitudine XV. à labro ad labrũ, fundo patente pedes non amplius VIII. Tantum quoq; firmitatis, duo hæc valla amplius habuere prioribus duobus, quæ altitudine non excedebant pedes V. craſsitudine VII. foſſa nihilo latiore. Horum vallorum maiorum vtrique inædificatæ turres nouæ, aggerèſque multi imponendis tormentis, qui bini præterea erant ad ſingulas caſtrorum portas, lorica extrorſum pro aditu in cubitum curuata. Caſtella item adiuncta, pro locorum periculo ſitùque diuerſa. Singula inſuper caſtra, deſtructis minoribus nonnullis munitiunculis, nouis receptaculis operibuſque multis deinde fuere ita communita, vt niſi qui viderit, cogitatione aſſequi tantorum operũ ſubſtructiones diffcilè omnino poſſit. Labyrinthum quendam munitionum nõ iniuria appellarim. Cenſa in ipſis caſtris (prẹter ea munimenta quẹ varijs in pagis aut ad mendos commeatus, aut ad impediendas irruptiones fuere ſubſtructa) opera vniuerſim CLXXIIX. turres nimirum XCVI. caſtella XXXVII. aggeres plani aut murati XLV. Adeò obſidio hæc celeberrimas Cẹſaris ad Aleſiã Dyrrachiumq;

Magnitudo interioris valli.

Quæ vallo vtrique inædificata opera.

Singula caſtra magis munita.

Opera quàm multa.

mo-

molitiones ſuperauit vbi caſtella fuere non amplius XXIV. nullis alijs præter vallum munitionibus factis. Dum hæc adminiſtrari cœpta, Mansfeldicus transmarinis alijſque auxilijs comparatis, è contempto iam metuendum ſe ratus, Palatinatum petentis ſpeciem ſimulans per litteras Archiducem Iſabellam quàm ſummiſsimè rogat: Vti tutum ſibi iter per fines ſuos concedat, commeatuque ſupportato iuuet. In animo ſibi eſſe, ſine omni maleficio per Prouincias Regias iter habere, quà ſibi neceſſariò tranſeundum eſſet, ad obſequendum Angliæ Regi Domino ſuo. Noluiſſe ſe id ea inſciente tentare, quod ipſa, niſi iniuria, negare non poſſe videretur. ſin tamen negaret, tum vi ſe facturum viam, quam cauſæ ſuæ æquitas eſſet apertura. Iſabella noti hominis ingenium ſæpiùs experta, ſilentio ſignificandũ duxit, & quàm parum fidei apud ſe haberet, & quàm parũ formidaret ſubitariũ hebetemque eius exercitum, agri magis quàm belli cultorem, nec fere niſi coactis per vim tyronibus conflatum, ipſa tam præſtanti multòque milite confirmata.

Mansfeldici aſtus. Eiuſdem ad Iſabellam Archiducem fallaces litteræ.

Iſabella nec reſponſo dignatur notam Mansfeldici inconſtantiam.

Bredani intereà dum tãtis ſe operibus circumuallari vident, & ſpe longã Mansfeldici opem expectant, atque ille auxilia mari circumuecta diutiùs opinione tardaret, ingemiſcere ac fatigari. Nimirum iam caſeus, iã aſellus defecerant, iam immanè ingraueſcere cibarijs pretia cœperant. Butyri libra ſtabat aſsibus XXV. olei cantharus coronato vno; ouũ vnũ aſsibus III. menſura piſorũ coronatis X. libra ſuillę aſsibus XV. Quę caritas annonę pręſidiarios

Bredanorum anguſtia.

Annonæ caritas Bredæ.

Morbi ex cibi mutatione.

diarios Anglos, inediæ impatientes, ad infamem cadauerum eſum abiecit. Alios pleroſque ciborum inſolentium vſus ſcurbuco (ſic Medici vocant) confecit: omnibus enim defeſsi malis, peſtilentia graui conflictati, frumento vetere atq; corrupto alebantur, quod ad huiuſmodi caſus antiquitus fuerat paratũ.

Ciuium voluntas ad militem ſubleuandum.

Ciues vt militum labores, vigiliarumq; crebritatem minuerent, mœnium muros ſeruandos ſibi delegerunt, extremis militi munitionibus relictis. Quo ab opere nemo, etſi veteranus aut immunis, vacatione vti voluit. Iuſtinus, ne qua militum coniuratio, annonæ ſęuitia impatientiàque efflagraret, quò fidos ſibi faceret, opifices egentiores in militũ mortuorum loca adlegit, vt ſtipendia facerent, cùm iam quæſtum non poſſent, eorùmque labori ſuccederent. Præterea alternis excubijs abſolutos, nec niſi tertia nocte vigilare iuſſos laxiùs licentiùſque habuit, ſolita diſciplinę ſeueritate remiſſa.

Iuſtini in milites indulgentia, ne tumultuarentur.

Tribunorum ſtudium ad militum animos erigendos.

Tum adhortari eos Tribuni, de pulpito Verbi-præcones obteſtari, ne ſe animo dimitterẽt, ne ve turpiſsimam ſub Hiſpano ſeruitutem leni deditionis nomine appellarent; de Mansfeldici venturi fide nihil eſſe dubitandum; quòd ad diem non adeſſe videretur, eos falli; viciniorem opinione eſſe, ſed nuntios, omni aditu pręſepto, perferri nequiſſe: Spinolam non animi cauſa tot faciendis quotidie munitionibus exerceri; eo ipſo teſte, non ſua affirmatione vterentur; auxilia Germanica, Gallica, Anglica, Battauica appropinquare, quorum timore dies noctèſque in opere verſaretur: indignæ mollitiei fore,

Vana ſolatia ad leuandũ obſeſſorum mœrorem.

tam

tam vicinis auxilijs, tantiſper dum adueniſſent, inopiam ferre non poſſet. Omnes iam aſperitates ſuperatas eſſe, libertatem tantùm expectandam. Ne paucorum dierum impatiētia, tantæ inediæ toleratæ, cõſtantięque laudem amitterent. Quæ cùm dicta eſſent, Tribuni, ne aut falſi ab obſeſſis conuinci, aut viſa auditaq; miſera vrbis conditio, indicijs commeantium ad nos perferri poſſet, decreuere, ne tubicines aut tympaniſtæ à nobis miſsi, mœnibus deinde exciperentur, ſed foris reſponſa expectarent; hic autem lautè liberaliterque haberentur ad annonæ copiam oſtentandam, conſilio ſcilicet Manliano. Senatus quoque alia omnia circumſpiciens, ciuiū Collegijs conuentu omni interdixit, Auguſti exēplo, ne factiones titulo collegij ad facinoris alicuius ſocietatem coirent. A Centurionibus autem obſeruati milites, quoties plures circularentur, eorumque interuentu, coniurationes circulorum impeditæ. His ſimilibúſque remedijs vrbi periclitanti conſultum, & ciuium militùmque languentes animi ſubleuati, cùm inopiam deinde ſpe ſolâ ſuſtentarent.

Cautio ne fraus inopiæ cognoſceretur.

Senatus Bredani ad impediēdas ſeditiones ſollicitudo.

Iam tandem Mansfeldicus pedeſtria auxilia nauigijs ad Gertrudibergā appulerat, cùm viſum iterùm pugnare cum eo cælum. Venti namque appulſam claſſem ita inuicem afflixere, vt eliſę nauium multæ, inutiles redderentur: deinde, tamquam in id tempus totius hiemis frigus fuiſſet dilatum, ſubito gelu flumina omnia fuere aſtricta, vt annona ijs diu ſupportari non poſſet. Eſt ea Gertrudibergēſium conſuetudo, vt parum domi annonæ aſſeruent,

Cælum Mansfeldici nauigationi infeſtum.

Incommoda militis ad Gertrudibergam appulſi.

ſeruent, fiducia perpetuæ nauigationis, vicinorumque locorum. Hinc tanto militum aduentu exiguum fuit omnibus cibariorum, cùm gelu noua inferri prohiberet. Peſtilentia prætereà, febribus, ſalo, nauſeaque ex diutina nauium concluſione, anguſtijs loci, & odore tetro confecti plurimi (cùm tyrones eſſent propè omnes, tempeſtatumque ac ſentinæ inſueti) aut mortui aut ſemiuiui in fluctus deijciebantur. Supra IV. millia mortuorum à nonnullis cenſa. Quidam pro mortuis in mare turbati, natando ad littus euaſere, & viui etiamnum in oppido degunt. Multorum per littus cadauera inſepulta; plurimorum paſſim in terram reſpuente mari eiecta, graues vicinis Hollandiæ oppidis peſtem afflauere. Triſte Anglis commilitonibus ſpectaculum, qui externo ſolo, quòd ad ſuppetias miſſi, tam aſpere habebantur. Quod vero longè miſerrimum accidebat, cùm Mansfeldicus eos, quos inuitos iuſiurandum adegerat, in terram exponere non auderet, eodem præcipuè remedio interibant, quo, ne fugerent, ſeruabantur; exſcenſus nimirum prohibitione. Plures tamen ad nos fuga elapſi, inermes, ſquallidi, ceterorum ſpecimen præbuere, affirmantes ſe reliquis etiam præſtare, cum omnes propè & inuoluntarij, & militiæ eſſent inſolentes, vt docendi mox fuerint armorum tractationem, cum in aciem iam eſſent deducendi. Reperti narrantur, qui puluerem, quem ad crebras iaculationes dimenſo acceperant, vniuerſum ſimul vice vna infundebant, fiſtulam orè tenus opplentes, vt immittendæ glandi vix eſſet locus, adeò erant iaculan-

Crebra tyronũ miſeræq; mors.

Anglorũ ex cõmuni fortuna mœror.

Squallor Anglorum militum poſt claſsẽ appulſam.

Quorundã imperitia militaris.

culan-

culandi periti. Conſtitit multorum litteris, eas copias ex viliſſimis ordinum omnium coactò fuiſſe conflatas, breuique, quà morbis quà defectionibus, adeò eſſe imminutas, vt de XIV. millibus, vix quaterna ſuperarent. Dum claſſis Mansfeldiana gelu retinetur, ipſum anni tẽpus variorum nos conſiliorum admonuit. Nordã-menſis munitio proxima Seuenbergæ, per æſtatem æſtuarijs inacceſſa, iam pedibus propter gelu adiri: Prinslandia quoque, Roſendalia, atque ipſa Seuenberga occupari facilè poſſe per id tempus credebantur. Dimiſſi igitur in omnem partem exploratores: pilæ etiam ad incendia, quæ hoſtium nauibus inijcerentur, præparatæ. Fruſtrà, cùm glaciatæ fluminum cruſtæ (quæ craſſæ alioqui firmæque videbantur) fragiles adeò eſſent, ob intermixtas niues, vt duorum triumve ſimul militum pondus ęgrè ferrent. Itinera etiam, niuibus nuſquam æquabili altitudine iacentibus, ſed huc illuc in foſſas vento dilatis (vt incerta à ſolidis diſcerni non poſſent) admodum periculoſa erant, ad explicandum proficiſcentium agmen: Exploratores modò pectore, modò ore tenus extabant aliquando ſubſtractis niuibus diſiecti aut obruti. Non vox, non mutui hortatus iuuabant. Fuggeriani milites tres ad omnem audaciam exercitati, Roſendaliam in caſtra ingreſſi, poſtquã compotandi confabulandoque hoſtium naues exploraſſent, in reditu proditi, vix fuga euaſere, vno ſauciato captoque. Alias Fuggerianis ſuæ artes feliciùs euenerant, paucique multos frequenter reduxerant captiuos. Sed varia belli dolique eſt fortuna. Erant nonnulli,

Coactæ inuoluntariorum copiæ.

Varia pro tẽpore oblata conſilia.

Conſilia impedita.

Fuggerianorum militũ aſtus.

qui Spinolam orabant, vt copijs Caroli Coloma, ſuiſque aliquot cohortibus adiunctis, Roſendaliam parum munitam ſinere inuadi. Sciri indicio incolarum, eos adeò metu noſtri perterritos eſſe, vt vaſis collectis ad fugam magis quàm pugnam ſtarent comparati; fieri id ſine damno periculoque poſſe, ſi tantiſper equitatus noſter contra Bergozomium Prinslandiāque bipartitò obijceretur. Spinola, cui cauta potiùs conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placerent, grauiore examine ſecum omnia pertractans, ratus eam rem nihil admodum ad ſummam victoriç iuuare poſſe, maluit ſuos integros in neceſſarij certaminis occaſionem ſeruare, quam aut vniuerſum exercitum hoſtilis audaciç opinione deterrere, aut hoſtium animos ſucceſſu erigere, ſi paucorum ſuorum pugna infeliciter fortè eueniſſet. Solere nempe in bello, minimis ſçpè momentis, maximas rerum fieri commutationes; neque prudentis Ducis eſſe, victorias paruas maioribus periculis conſectari. Quarto Nonas Martias vertebatur anniuerſarius dies Bredç olim ab Ordinibus fçderatis per fraudem nauigij interceptç. Hunc diem Bredani quotannis celebrare ſoliti, nunc tantò etiam coluere ſplendidiùs, quantò in poſterum fortè rariùs celebraturos ſe credebant; parentalium veriùs quàm natalium ritu. Ter quippe minoribus maioribuſque fiſtulis omnibus ſub veſperam exploſis, poſtremam ei memoriç noctem conſecrarunt. Iā tempus aderat in quod intermiſſa in flumine molis adminiſtratio fuerat prolata. Id interuallum, quod nautç opificeſque laborem deſierant,

Spinola non facilè incerta conſilia arripit.

Anniuerſarius Bredæ olim Regi ereptæ dies ab obſeſſis celebratus.

ſierant, variorum ſtudia excitarat: Quidam ingentis pretij pactione perſucturum ſe opus propè deſperatum recepit. Is, præſentibus ijs quos Ordines huic molitioni curandæ prçfecerant, loco haud procul à priore delecto, vbi vadoſius anguſtiuſque eſt flumen, ſaxa reticulis (ne diffluerent) illigata demergit; arenæ quoddã tenacis genus (ex Anglia Galliave, vt ferebant, ſubuectum) ſaxis aſpergit, ad effarciendas rimas, firmandamque molem. Res ſolito meliùs ire videbatur, cum ſubita cœli mutatione, tãta ſe rurſus aquæ vis, Martiæ Lunæ æſtu (quo maximè tumeſcit Oceanus) ex alto concitauit, tãtaque ſimul imbrium ac ſolutarum niuium alluuio vndequaque affluxit, vt & moles cœpta ad Seuenbergam, & pleraque Roſendaliæ, & quædam Bredanæ vrbis ſuburbana munimenta, penitus ſubruerentur. Noſtrorum quoque caſtrorum itinera, munitioneſque nonnullæ vrbi viciniores, ita fuere inundata, vt niſi lintribus adiri triduo non poſſent; quo tempore caſtra caſtris diſcluſa, graui annonæ difficultate laborarunt, cum inuicem curribus commeari non poſſent, neque ſcapharum tanta ſuppeteret facultas. Eadem fluuio, littori, cãpis facies erat. Nũquã alias clarius, intellectũ, quãto Dei beneficio exercitus hieme tota eſſet conſeruatus: ſi enim eadem hiberni cæli duritia, copiaque niuium (quæ breuiſſimo hoc exeũtis hiemis tẽpore extitit) prioribus (vti alias erat ſolitum) mẽſibus accidiſſet, haud dubiè ſuſceptam obſidionem deſerere vel ſola temporis iniquitate debuiſſemus. Nã per paucos illos dies, quibus acrius frigus ſæuiebat, ambuſti mul-

Intermiſſus labor ad molem faciẽdã reſumptus. Nouæ ad perficiendã molem artes.

Moles propè perfecta eluuione diſiecta.

Aquæ exũdãtis copia caſtris quoque Regijs incõmoda.

Mani feſtum Dei prçſidiũ.

Hiemis etſi breuis, dura damna.

torum artus vi frigoris,& quidam inter excubias exanimati ſunt.Nonnullis adeò prærigueremanus pedeſque,vt cultris fuerint deſecandi. Vectores quoque frumentarioſque multos,quos itinerum grauitas, pluuiis, niuibus, luto,ventiſque retardatos in nocturnas profectiones coniecerat, gelu in viis necauit.

Retardatio commeatus.

Ipſe autem commeatus impediebatur adeò, vt triū hedomadarum ſpatio (quibus niues geluque perpetuis imbribus ſoluebantur) vix quidquā annonæ inferretur,præter id,quod Germanorum militum vxores, quotidie inſtructis ferè agminibus in vicina municipia excurrentes, humeris in caſtra ſupportabant.

Germanorū vxores caſtris vtiles magis quàm noxiæ.

Quarum mulierum, cùm alia qnoq; perpetua in viros ſuos extent obſequia,ligno longiſſimè ferendo, pabulo vndequaque conquirendo, cibariis apparandis, linteis lauandis, ſupellectili dum vaſa conclamantur portandę;ea certe illarum ratio in caſtris habenda videretur, vt non impedimentorum nomine, ſed honore Mulorum Marianorum cenſeantur.

Quo honore accenſeri caſtris debeant Germanorū vxores.

Aquis deminutis,hoſtiles operæ denuò ad inſtitutam molem perficiēdam ſumma iterùm animi contentione ſunt aggreſſæ.

Moles denuò inſtaurari ab hoſte cœpta.

Spinola Ieurenſis riui oſtia (qui ad Merkam flumen attinebat) ſuffringi, riuoſque nonnullos,qui caſtris ſe noſtris infuderant, ob ſtrui auertique iuſſit. Aggerem prætereà,quē à Merka Hagam vſque paluſtribus locis iecerat, attolli altitudine pedum III. ne ſtagno, quantumuis inflato, ſuperuadi nauigijs poſſet.

Spinola molem impedire nititur riuorum ſuffractis oſtijs, & aggere aucto

Illi vt vim rapiditatemque fluminis à Breda refluentis obijcibus exceptam refringerent, ab vtraque eius ripa, introrſum promontoria, hinc inde ripis continentia fa-

Noua molis perficiendæ ratio.

ciunt,proximè ante eum locum, quem immiſſa mole obſtruere nitebãtur. Tum hiatum illum,qui duo inter promontoria,fluminis medio patebat (quà ſcilicet aquæ iam anguſtiùs coactæ vis maxima ferebatur) præſtruunt trabibus oblongis, tridentis figura, paruo interuallo in flumẽ defixis, quas flumen intercludebat, ſed modicè refractum. Tum molem à tergo inſtituere cœperunt, euentus, vt putabant,ſecuri. Dierum noctiumque aliquot cõtinuato labore, iam eò rem adduxerant,vt aggeribus ab vtroq; fluminis labro ductis, præter oris exigui anguſtias,nihil pęnè obſtruendum reſtare videretur. Sed tãta fuit aquæ immenſum auctæ coactæq́; vis,vt iam rueret torrentis impetuoſiſsimi inſtar,quę anteà per laxũ alueum ea ſemper fluxerat lenitate,vt oculis, in vtram partem flueret, iudicari vix poſſet. Ipſe præterea fundus,ebullientibus vltrò arenis, trabes impactas extrudebat, vt præſtructa ſeps penitus collaberetur. Tempeſtas autem eo tempore incidit tãta,vt & quidquid nauium,ſaxorũ,ceſpitũ,faſcium,arborũ,ad firmandam molẽ fuerat depreſſum, diſijceretur, & claſsis, qua Gallicum equitatũ Chriſtianus Dux Brunſuuicenſis ſupportabat;in ipſo traiectu grauiſsimè laceraretur,nauibus nõ paucis depreſsis,multis huc illuc iactatis,quę curſum vix tenuere. Ita demum hoſtis, vbi tantos ſuos apparatus malè eueniſſe videt,rẽ toties fruſtra tentatam,aliquando ſibi dimittendam iudicauit. Per eos dies,memorabili aſtu,literæ Iuſtini ad Mauritiũ, Mauritij itẽ Mansfeldiciq; ad Iuſtinũ acceptæ sũt,qb' res multę cognitu vti-

Moles vi aquæ & tempeſtate diſsipata.

Claſsis hoſtilis afflicta.

Molis deſperata ſubſtructio.

Aſtus inſignis quo Iuſtini ad Mauritium & huius ad illum inuicem literæ interceptæ.

-les Spinolæ aperiebantur. Non nemo, publicæ rei ſtudio, agreſtem hominem nactus, locorũ itinerumque peritum, ac quidlibet agere promptum, iacturis magnis adducit, vti tabaco, butyro, caſeoque onuſtus, perfugę ſpecie (quaſi cuſtodias noſtras fefelliſſet) ad Bredæ mœnia penetraret, nauaretque Iuſtino operam ad litteras Mauritio, ſi vellet, perferendas. Homo fluxa fide, pręmij auidus, cum domi nihil præter inopiam haberet, fidem vendit. Ita ergo inſtructus, vti conuenerat, ad vrbis muros penetrauit. Apportatæ merces, aduenam eſurientibus fecere gratum. Iuſtinus ſciendi auidus, de caſtris, de reperto tranſitu, de publica opinione, multa interrogat. Ille vt Sinonius ei erat animus, ſui obtegens, rei cuiuslibet ſimulator ac diſſimulator; vera quædam referendo, quędam veritati vicina mentiendo, fidem ſibi peperit hominis probi. Nam quę volumus, eadem, & facillimè credimus. Rogatus, an quà irrepſerat, tranſitũ aliquẽ cum litteris reperire ſperaret; cũ trepidè primũ affirmaret, animos ſibi tandem pollicitationibus accendi paſſus eſt, ad rem gerendam, quam vnam recuſantis ſpecie, flagrantiſſimè cupiebat. Litteras igitur Iuſtini ad Mauritium obtinet, prœmio propoſito, ſi ablatum ab eo reſponſum in vrbẽ retuliſſet. Simulator operam omnem addicit. Vbi in caſtra noſtra peruenit, literas Iuſtini ad Spinolam adfert. Id earum erat argumentum:

Iuſtinus à ruſticano circũuenitur.

Ruſtici calliditas.

Ruſtici in Spinolã fides

Iuſtini ad Mauritium litteræ.

Gauiſum ſe admodũ ternis Mauritij literis acceptis, quibus intelligebat, & Mansfeldicum auxilijs Germanicis Anglicisque incolumem aduenisse, & tantos fieri belli apparatus,

Bre-

Bredę ſubleuandę. Curaturum ſe, vti, quod addixęrat, frumentum in extremum Aprilem, aut ineuntem Maium ſuperaret, niſi fortè ſubiecto igne combureretur, quem crebrò hoſtes in vrbem iacularentur globis incluſùm. Breui ſe nouas frumenti rationes initurum, ciuium granarijs perſcrutatis. Machinas hoſtium ab aggere maximo, qui aquarię molę obiacebat, ad Balanconij caſtra recens eſſe aduectas, contraque myricetum Gertrudibergenſe locatas. Ea caſtra à Spinola quoque operibus muniri cœpta. Vrbis pręſidium in dies peſtilentia, dyſenteria, ſcurbuco vehementer diminui. Aegros inopia medicamentorum, ſalubriumque ciborum, recreari curarique non poſſe. Ceteros, qui valerent, non dimittere animos, ſed occaſionem auidè expectare rei bene fortiterque gerendę. Raporum oleum priùs ſemper fuiſſe crematum, quam in obſonia adhibitum, ſed exiguum ſupereſſe.

Lectas Spinola iterumque obſignatas per eũdem tabellionem mittit, pollicitus liberale ſtipendium, ſi reſponſum à Mauritio literaſque Mansfeldici ad ſe attuliſſet. Mauritius ratus tutò ei nuntio credi poſſe, per quem (ſumma nempe fide) Iuſtini literas accepiſſet, reſponſum pręmiumque laboris dat, & Mansfeldico eum allegat, ad litteras ab eodem obtinendas. Idoneus fraudi tabellio, vtraſque Spinolę adfert, pręmioque donatus diſcedit. Spinola literas Iuſtini Mauritio transmittit. Mauritius ab eodem agreſti deceptus.

Ijs litteris Mauritius Iuſtino ſe purgat de mora, cauſamque tardatarum ſuppetiarum cõfert in aduerſas anni tempeſtates, obteſtatus, vti annonam hebdomadis pluſculis parſimonia Mauritij literæ Iuſtino reſcriptæ. Spinolæ in manus veniunt.

nia

nia extrahere nitatur, etiam vltra extremum Aprilem. Tanto ſibi tempore ad colligenda iungendaque auxilia opus eſſe: fruſtrà alioqui fore tam immanes Ordinum ſumptus, fruſtra tot ſtudia ſua. Duras quidem has eſſe preces, ſed fortunam induſtria adiuuandum, maximè quando equitatus omnis Gallicus à Mansfeldico collectus (duabus tantùm cohortibus, quæ in horas expectantur, deſideratis) iam Boloniam venerit, eoq; Ordinum naues, ad eos tranſportandos profectæ, ſecundo vento ſint. Pedeſtres etiam Gallorum copiæ à Duce Candalio partem adductæ, partẽ in via ſint, vt & reliquus equitatus peditatuſque per Germaniam pro Ordinibus ſcriptus. Supplementa denique Gallica, Anglica, Germanica haud multò poſt aduentura ad id temporis, quod ab eo prorogari vltra Aprilem velit.

Litteræ Mansfeldici.

Mansfeldicus Iuſtino conuiuã hoſpitemque ſe breui fore pollicebatur; hilariter tum bibiturum illius ſodaliumque fortiſsimorum ſalutem. Aduenisſe ſe inſtructum cohortibus peditum C. equitum XL. de ſuppetijs nihil dubitaret.

Spinola conſcius Bredanæ neceſsitatis Iuſtinum ad deditionem ſollicitat.

Spinola his iterùm de annonæ exiguitate confirmatus edoctuſque de lento auxiliorum aduentu, II. Kalendas Apriles, qui Paſchati feſtus erat, Iuſtini animum tentandum duxit, deditione petita. Clam igitur Salazarij Comitis buccinatorem, cum literis ſuis, in hanc ſententiam mittit. Nihil ſe ad hunc diem de Bredà cum eo tractaſſe ob frumẽti numerum, quẽ in vrbe habuiſſet: aſt iã, quãdo ſciret etiã, in quẽ diem certò illi annona ſuppeteret, eaq;

re

re æquum non eſſet prolatari ab eo vrbis deditionem, voluiſſe ſe offerre ei honeſtas conditiones, ſi de compoſitione ſecum tractaret. Et quidem ſi temporis aliquantulum poſceret ad ſuppetias expectãdas (quas tamen, ob operum ſuorum firmitatem, magnitudinemq́ue circumiacentis exercitus, facilè intelligeret nullo modo vrbi ſubuenire poſſe) id ei conceſſum iri, modò tamen in præſens tractare inceperet, alioqui in poſterum ſimilis gratiæ dandæ cauſam non fore.

Iuſtinus belli Concilio aduocato, acceptas Spinolę literas legit, inflatùſque promiſſo ſupſuppetiarum aduentu, annonæq; per tot mortuos auctæ incremento, in hæc verba reſpondit:

Obſtupuiſſe ſe literis Spinolæ lectis, tamq; aliena eius petitione; ampliùs verò, quòd ſe, totq́ue fortes ſocios ſuos, verbis etiam terrere potuiſſe credidiſſet; quibus præter turpem famam nihil formidandum accipere poſſe ipſe affirmaret. Tempore ipſo appariturum, vt malè de vrbis ſtatu fuerit (ſibi blandiendo) inſtructus, quam illi in manus contradere ſperaret, à quo ſeruandam tuendamque accepiſſet.

Iuſtini reſpõſum.

Prudenter Spinola (ne militi fatigato animus caderet, iactabũda obſeſſorum vanitate, qui tantos ſpiritus ſumpſerãt) id reſponsũ altiſsimo ſilentio preſsit. Quod ſatis fuit ad laboris reliqui breuitatem militi perſuadendũ, vulgò ſcitum eſt ſuſpicionibus, Iuſtino miſſum è caſtris fuiſſe buccinatorem, vtiq; de deditione, vt lubenter plerique ominabantur: quamquam multi opiniones fingebant, & ad id

Spinola reſponſum Iuſtini occultũ prudenter habet.

quod

quod ab alijs audierant, ſui aliquid timoris addebant, cùm falli aut differri diutiùs ſpes ipſas Spinolæ intelligebant. Tempori igitur compoſitio relicta, externorùmque auxiliorum aduentus, firmiſsima facta circumuallatione, expectatus. Intereà cùm hoſtium copiæ omnes, euocatis vndequaque præſidijs (ciuibus mercede conductis eorum loco diſpoſitis) Gertrudibergam & Sprangam conuenirent, indidemq; miles reliquus, qui Roſendaliæ hibernarat, expectaretur; Spinola ſuſpectas habens eius temporis moras, ratus eos ſimulare aduentum, re autem ludificari velle; Siluamducis, Rinberkam, VVeſaliam (quæ ferè loca ſui à Breda auocandi cauſa tentari poſſe exiſtimabat) immiſsis prçſidijs communit. Siluæducis quingentos (quos eius vrbis Præfectus Baro Grobbendonckius legioni recens acceptæ, ſupplemento ſcripſerat) præter veteres præſidiarios, præſidio diſponit. VVeſaliam peditum cohortes VII. è Palatinatu euocat, quæ vicino Rinberkę oppido opem ferrent; ſed literis Mauritij ad Iuſtinum Naſſanium exceptis, cognitum deinde eſt, eorum omnes copias, Bredæ iuuandæ liberandæque ſubmiſſas, haud procul caſtris noſtris abeſſe.

Spinolæ aduerſus hoſtiles ſimulationes prudentia.

Siluamducis præſidio auget.

His ergo locis, ita vt dictum eſt, prouiſis, Ginekenſe templum (in quo VI. millia ſaccorum frumenti moliti condita erant) cum vicino auenæ tabulario, Mauritius, immiſsis ſpeculatoribus, incendit. Ignis venti magnitudine citiùs ſerpſit, quam extingui potuit. Ad duo ſaccorum millia (ſaccis alijs ſuperpoſitis ſeruata) poſtridie fuere ſine noxa inuenta.

Mauritius frumenta noſtra incēdio corrumpit.

Quantum frumenti combuſtum.

Spinolę conſtantia.

Spino-

Spinola nihil eo caſu ſupra bonum atque honeſtum perculſus, damnum (conquiſitoribus ad frumenta emenda circummiſsis) breui reſarſit. A Vincentio Laſannio, ſummo annonæ Regię ſtructore (dum incendium is ſpectaret) Spinolæ tria ſaccorum tritici millia (quæ in ipſis caſtris clauſa in omnem caſum tenuerat) fuere oblata. Hollandi hæc detrimenta ita inflatè ſcripſere, vt quæ vnius templi incēdio conſumpta prodiderunt, vix ſex templorum maximorum parietibus cōtineri poſsint. Cenſa fingunt, quæ eo incendio periere, XXII. millia ſaccorum tritici, XX. millia ſiliginis, VI. millia hordei, XVI. millia auenæ, IV. millia piſorum & fabarum, CCCC. armos carnis ſuillæ, CC. vaſa olei, CC. vaſa butyri, CCC. circulos aſelli ſiccati, CC. vaſa halecum, CC. vaſa carnis ſalſæ, CC. ſaccos ſalis, XXIII. millia caſeorum; magnum numerum farinæ, ſyrupi, ac mellis. His nempe fabulis in maius celebratis, ſpem alere ſuorum, noſtram vulgare inopiam, Hollandi nitebantur.

Summi annonæ Præfecti Vincentij Laſanij prouida cura.

Hollandorum conficti rumores.

Spinola per litteras monitus de armamentarij periculo (cui ignem quoque, vt nuper tēplo, ſubijcere hoſtes molirentur) duplicatis cuſtodijs, alteràque circumducta foſſa, ſeruari cautiùs fecit; pulueris nitrei numero ferè dimidiato in nouum armamentarium traſportato, ne, ſi periculum incidiſſet, vniuerſus ſimul accenderetur, exercituſque egeret.

Spinola armamentario conſulit.

Ad belli reliquum quod ſupererat patrandum, cùm intelligerēt Ordines fœderati, ærario præcipuè prouidendum eſſe, cuius modò rei nomen reperiri poterat, hoc ſatis eſſe ad exi-

Ingentia vectigalia à fœderatis Ordinibus excogitata.

exigendas pecunias iudicantes; præter tribu-
tum in ſingulorum capita pridem impoſitum,
vrbibus pagiſque omnibus ducēteſimum pre-

Aes à ſocijs in commune collatum.

tiorum merciūmq; omniū exegerunt. Coniu-
rati prętereà ſocijq; ſexcenta ſcutorum millia
repræſentatione, ſexcenta collybi detractione
per argentarios qui menſas exercebant, nu-
meranda Ordinibus ſubmiſere. Eo pecuniæ
numero conflato, hoſtibus abūdè in id tempus
fuit: nobis contrà anguſtè ab ærario eſſe cœ-
pit. Quippe cùm ad tentandam Genuam eo
ipſo tempore, quo diſtrictæ Hiſpani Regis co-
piæ ad Bredam adhæreſcebant, nec auelli ſine

Anguſtia ærarij Regij in Belgio.

dedecore poterant, exercitus Gallicus per mō
tes victor procedebat, plurimorum negotia-
torum fides apud exteros (quos Genuæ obſi-

Negotiatorū anguſta apud exteros fides.

dendę metus deterrebat) anguſtior eſſe cępit:
atque ita, quod hoſtes diu ſtuduerant, tum an-
guſtijs ærarij ingentibus nos premebamur.

Variæ æris cogendi artes.

Varij ergo cogendi æris modi propoſiti. Pe-
cuniam inſequētis anni mutuam à publicanis
omnibus Regijs præcipere. Veſtigalia publi-
ca vrbibus in mutui pignus dare. Paciſci cum
militaribus Tribunis, vt ſinguli in menſem vnū
alterùmve legionum ſuarum Centurionibus,
aut militibus, aut vtriſq; ſtipēdia ab Rege ſol-
uerent. Si id graue foret, ipſi ſaltem Tribuni
ſuiq; Centuriones (qui priuatis opibus polle-
rent) nullis ſtipendiis per bimeſtre contenti,

Tribunorum quorumdam voluntas in Regem.

ea ſinerent gregarijs procedere; quod poſtre-
mū Tribuni pleriq; pollicituri videbantur, ſed

Remedium iuuando honeſtiùs ærario inuentū.

in pręſens omittendū iudicatū, ne nouitas ino
piā indicaret. Tandem Dominatus Regios op-
pignerare feudi conditione placuit, militique

hac

hac ratione ſubuentum eſt. Per eos dies ad recentes Italiæ motus componendos, Hiſpaniæ Rex Gonſaluum Corduam Italici exercitus ſui Legatum creauit. Gonſaluus Bredanis in caſtris iā inde ab expeditionis principio fuerat, cum eoque & Comite Salazario, Spinola conſilia ſua omnia communicarat, aduerſum alios obſcurus, hiſce duobus intectus. Ille etſi militię artibus inſtructiſsimus, & fuſi fugatiq; nuper Mansfeldici victoria celebris, ijs ſe tamen hic moribus prę́ſtitit, quales non nemini Velleius modeſtiſsimos appinxit, actu otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eoque aſſequentem omnia; ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem; vultu vitaq; tranquillum, animo exſomnem.

Gōſaluus de Corduua Italici exercitus Legatus creatus.

Qui mores Gonſalui.

Allati hoc tempore nuntij de morte Regis Anglorum, Hollandicas Mansfeldianaſque molitiones non leuiter tardauerunt. Angli magno numero quotidie ad nos, deſertis ſignis, perfugere; noſtros Mansfeldius à ſuis captos, nulla lytri exactione remittere; affirmare ſibi nihil inimicitię cum Hiſpano Rege intercedere. Qua re animaduerſa, Henricus Naſſauius, euocatis Roſendalia copijs, collectiſq; confinium omnium Præſidijs (quaſi breui de ſumma rei decreturus) ne otio defectionē meditarentur, tyrones quotidie ad militiā certis exercitijs erudire inſtituit. Spinola, vt in tēpore auxilia copiaſq; prę́ſtò haberet, Henricū Bergium cū equitatu ſuo, nonnulliſq; Imperatorijs auxilijs, Hooghſtratę imponit. Arcē municipiūq; ipſe cognoſcit, muniriq; facit. Inde ad Bredana vſq; caſtra certis interuallis

Angli Regis mors.

Ambigua Mansfeldij fides.

Henricus Naſſauius vires omnes iungit.

Spinola copias propius admouet, vt ad manum præſto ſint.

tur-

turres maiores ſex, ſecundum Hooghſtratanũ flumen ædificat. His interuallis perpetuas militum cohortes (quæ ferè inuicem contingerent) conſtituit, vt breuiſſimo tempore exercitus vniuerſus ad Bredam aut Hooghſtratam hoſti pro neceſſitate occurrat. Comitem Anholtinum cum auxilijs Germanicis, Carolum Colomam, & Principem Barbanconium cum Prouincialibus copijs, alijſque nonnullis extra ordinarijs, per vicinos Antuerpiæ, Mechliniæ

Ingens pabuli inopia. Lyræque pagos diſponit. Pro ea exercitus magnitudine, equorum numero, tanta pabuli inopia eſſe cœpit, vt aut equino fimo, aut aridis arborum folijs, aut myricis, equi pabulabundi veſcerentur. Auenæ ſatis afferri non poterat, qua tot currulia-ſarcinariaque iumēta, præter ephippiatos militum equos, ſuſtinerentur. Aduentitius miles liberioribus populationib⁹ aſſuefactus, ac noſtræ diſciplinæ inſolens; non contentus priſca illa militaris furti indulgentia, argentei vnius in diem, haſtæ; haſtilis, ligni, vtris, follis aut facis; initio domos prædari, pagos vaſtare, commeatus noſtros hoſtili more carpere, ſubinde etiam petulantius ob ſtipendij dilationem vociferari, quaſi impe-

Extraordinarij militis licentia, mores exercitus noſtri infecti. ria recuſaturus. Legiones noſtræ, quibus non aliæ vmquam ad eum diem egerant innocentiùs, doctę hoſtem odiſſe potius quam ſuos, eaſdem quoque exterorum artes (vt in vitia ſemper prompta ſunt militum ingenia) maleficijs

Spinola moderatè ob cauſas ponit externi militis licentiã. imitari, & eorum nomen licentiæ ſuæ accommodare cęperunt. Spinola, Ducibus admonitis, leniendam magis quam exagitandam eorum hominum vim in tali tēpore exiſtimās,

ca-

capitis quidem pœnam in paucos ſanxit, ſed in ſtructis Centurionibus, vt veniam abs ſe peterent, ſupplicium eis condonauit, ratus non eſſe id tempus animaduerſionis. His locis ſparſi dum noſtri conſiſtunt, Mauritius Hagæ Batauorum extremum diem clauſit, vel hoc nomine felix, quòd viuus non luxerit amiſſæ Bredæ ſuæ deditionem. Eius adhuc ſpirantis extrema verba, poſt quæ aliud nullum fecit, hæc fuiſſe feruntur: *An dedita, an liberata eſt Breda?* vt facilè quiuis intelligat, illius vrbis amittendæ dolore confectum, cuius olim recuperatæ gloria primum decus famamque pepererat, cuiuſque non tuendæ cauſa incredibili ſuo Ordinumque ſumptu, Europam propè vniuerſam concitarat.

Mauritij Naſſauij Auriaci Principis mors.

Breda Mauritio prima lætitia, & ſupremus dolor.

In demortui locum ad bella adminiſtranda Henricus Fredericus Naſſauius Mauritij frater, Princeps militiæ artibus omnique vrbanitate cultiſſimus, Ordinum fœderatorum voluntate adlectus eſt. Eo temporis interuallo, quo Mauritio inferiæ datæ, quo nouus exercitui Imperator dictus, multi Prouincialium noſtrarum copiarum, militiæ pœnitentes, domitiuis diſceſſere. Equites quoque veterani non pauci, militiæ duritiam abnuentes, prolati ſtipendij tædio, ab ſignis abiere. Sic & maiore indies numero Galli à Mansfeldianis caſtris ad nos cateruatim deficiebant, queſti ſe deceptos eſſe ſpe inuadendi Palatinatus, neque ſeptem menſium ſpatio vel vnicum ſtipendium feciſſe. Horum ibi voces nonnullæ audiebantur, ſeſe contra Marchionis Spinolæ exercitũ non ituros, ſi ducerentur. Adoleſcens Gal-

Hēricus Fredericus Naſſauius Auriaci Princeps fratri Mauritio Imperator ſurrogatus.

Vtrimque ab vtriſque caſtris defectio multorum abnuētium.

Initia tumultus in caſtris Mãsfeldianis

lus,

lus, arte Pharmacopœus, in caſtris Mansfel-dianis deprehenſus, compertus ciues ſuos ad defectionem ſollicitaſſe, inter pernicies equos religatus, Metij Suffetij ſupplicio, viuendi finem fecit. Ad Bredam milites noſtri, cum obſeſsis ex vigilijs colloquentes, facta pactione, ne telum vllum interim traijceretur (vt vna caſtra ex binis iam facta viderentur) ſubinde iocis inuicem laceſſebãt. Noſtri illis tabaci paululum aut caſei; illi panis ſui fruſta noſtris adijciebant. Poſt paucos dies, reuerſo ad caſtra nouo belli Imperatore Henrico Naſſauio Arauſij Principe, obſeſsi auxiliorum vicinitate læti, globos liberaliùs in caſtra noſtra perміſere. Vnus tabernaculo Spinolæ, tum fortè abſentis, per tectum illapſus, lecti conopeum abſtulit, & cubiculi menſas duas fruſtatim diſcerpſit: vt lectica olim * Auguſti (tabernaculo egredi ab amico moniti) concurſu hoſtium confoſſa atque lacerata eſt, quaſi ibi cubãs remanſiſſet. Vix quatuor dierum interuallo, cùm cognoſcendi loci cauſa Spinola equo albo vehens vrbem propiùs adequitaret, altera tormenti maioris pila frænum ei ſub ore equi abrupit, habenis in manu relictis. Vt credi poſsit, aut ſummos belli Duces certiore Numinis in tutela eſſe; aut quantò ſibi quiſque in prælio minùs parcit, tantò videri tutiorem. Spinola his periculis defunctus, aduocatas vicinorum auxiliorum copias, diuerſis interni externique valli partibus præſidio diſpoſuit. Anholtinum extremis Barbanconij caſtris, cõtra Ooſterhautanam planiciem, quà Manſfeldicus impreſsionem facturus credebatur, con-

Margin notes: Seuero exẽplo ſeditio compoſita. — Bredanorum vigilum cum noſtris colloquia. — Obſeſſorum maiores ſpiritus noui Imperatoris aduentu. — Spinola bis graui periculo defunctus. — * Suetonius. — Spinola vocatis in caſtra vicinis copijs ſe muniit.

conſtituit; Beauuoixium nuperis Mauritij caſtris aduerſus Medenſem pagũ oppoſuit; Ioannem Naſſauium planiciei Chamenſi præfecit; Baronem d'Ainſium, Tribuni titulo, cohortib⁹ Germanorum liberis prępoſitum, à tergo Ginekenſium caſtrorum ad tuendam equitatus ſtationem collocauit; legionẽ Marchionis Spinelli hos vtroſque inter diſpertiuit. Alios alijs locis diſtribuit. Equitum cohortes quotidie è ſtatiuis duplicato numero ad caſtrorum cuſtodiam in ſtationes venire iuſſit, multuſque deinceps ipſe ad nocturnas vigilias fuit, ea præcipuè parte, quà introrupturum hoſtem arbitrabatur, quò ſe noctibus ſingulis conferebat, donec hoſtis retroceſſit.

Numquam aliàs magis ſe viri virtus oſtẽdit. Nocturnæ vigiliæ, aut interruptus per momenta ſomnus, numquàm minùs affabilem effecere. Experrectus tã vegetis intuebatur oculis, tam præſenti attendebat animo, vt dormiſſe non videretur; ſomnum autem tam citò recuperabat, quàm abrumpebat, adeò curis omnibus procuratis dormiebat ſecurus. In veſtibus, omnis lenocinij negligẽs, cultuſque incurioſus, intra tamen Ducis dignitatẽ. Circa cęli temporiſque ſæuitiam indifferẽs; & ſeu plueret, ſeu ningeret, ſeu gelaret, ſeu venti flarent, ſeu veſper ſeu nox eſſet, ſuſque deque habere. Inedia illi ſæpè duos dies continuata. Lectus frequenter in rheda, aut aliquo militis tugurio lo. Nulla cibi, quietis, corporis proprij ratio. Perpetua grruiſſimorum negotiorum moles, & ſupra fidem labor. Animus difficultatum omnium victor, idemque ferè in aduerſis ac

Spinolę in caſtris indoles.

H pro-

proſperis vultus, in cuius pacata hilaritate militum ſpes acquieſceret. Conſilia nec ſuo ſolius arbitrio probata, nec alijs communicata quam neceſſarijs; non impetu præcipitata, ſed quæ mora valeſcerent. Altum ſecreti ſilentium. Auditio nouorum conſiliorum iuxta ac diffidentia, tamque lẽta credulitas, quam prõptus anxiorum rumuſculorum contemptus. Prouidere, conſultare, ſcribere, audire, imperare, caſtra obire, inſtar quotidiani luſus. Numquam fatigationem excuſationi obtendere, numquã aditu prohibere. Affabilitas cum milite, cum agreſtibus, cum exploratoribus, incorrupto ſemper Ducis honore; nec niſi quando opus. Cultus & beneficia erga infenſos aut auerſos, qui belli ſtatum potentia corrumpere poſſent, maiora quàm in amicos; nullus cetera maleuolentiæ metus.

Tabelliones hoſtiũ capti.

Capti Hagenſi pago tres, qui faſcem ingentem literarum, tabaci quoque bonum numerum, lagenaſque olei (quo ſcurbucum curaretur) vrbi inferre conabantur: ij literas Henrici Auriaci Principis Iuſtino inſcriptas, in ſiluas abdiderunt, dum caperentur. Quæſtio habita in vnum, qui aliàs ſæpiùs ad vrbem incurioſis vigilijs per caſtra penetrarat. Is tormenti dolore locum literaſque indicauit. Scribebat Iuſtino Henricus:

Litteræ Henrici Naſſauij ad Iuſtinum.

Mauritium fratrem ſuũ fato conceſſiſſe. Eius ſe loco ab Ordinibus fœderatis Imperatorem exercitus creatum eſſe. Nihil ea re moraturum ſuppetias: adfore cum exercitu (qui citiùs parari proficiſcique non potuerat) poſt triduũ, Dungenſi in pago, ſecundo ab vrbe lapide, vnde

de vel è ſumma turri videri poſſent: facturum tentaturumque omnia ſoluẽdæ obſidionis cauſa. Ipſe tantummodo annonam, admetiendo minuendoque extraheret, ſuorumque patientiam, propoſitis tanti tam lecti exercitus ſtudio ac voluntate, impendijsque maximis Ordinum, confirmaret. Illud etiam ad ſe ſcriberet, qua parte, quid, quave ratione faciendo, exiſtimaret Spinolæ caſtra facilius perrumpi poſſe; quam in rem ſibi cum ſuis ſuppetias vẽturo, ſtudia vireſque omnes coniungeret.

Varius obſeſſorum animus ob literas acceptas.

Obſeſſi qui eiuſdem exempli literas perlatas ad ſe clã acceperant, hiſce nuntijs mixtam dolori voluptatem capiebant. Lætitiam ſuppetiarum nuntius, dolorem Mauritij prudentiſſimi vigilantiſſimique Principis mors exprimebat. De ſummo turris culmine deſpectus latè in campos erat: viſis auxilijs cõcurritur; fit gratulatio inter eos, atque omnium animi ad ſpẽ excitãtur. Cornu, fugæ noſtrę præcinere ex turri; de mœnibus, vt vaſa colligeremus, vociferari: obliti ſeque & Bredam ſuam prædam nobis eſſe, nos autem, non ipſos feræ huius venatores. Poſtquam Dungenſi in pago hoſtilis exercitus conſediſſet, Henricus Naſſauius copias ſuas noſtris propiùs admotur', turrim Ooſterhautanam (quam ad ſpeculum vſum XXI. Burgundiones noſtri cuſtodiebant) præmiſſa non parua peditum equitumque manu, adiectis fer uefactis pilis aliquot, oppugnatum venit. Burgundiones cùm recuſarent hoſtis ſeſe arbitrio permittere, priùs omnem fortunam experiri maluerunt, quàm turpem deditionẽ, nullis pactis conditionibus, facere. Hoſtes portis tor-

Obſeſſorum inane gaudiũ

Henric' Naſſauius fruſtra Ooſterhautanã turrim tentat.

Viginti & vnus Burgundiones hoſtiũ bonã manũ ſuſtentant. pelluntque.

mento ſuffractis, in turrim templumq; iniecto igne (cũ nihil vltrà valerent) re infecta diſceſſere. Occiſi Burgundiones quinque, ſeptem incẽdij flamma perſtricti. Ex tanto hoſtium numero ſauciati deſideratique multi, quos noſtri ſaxorum iactu obruerant, cùm puluerem, incendij metu, prudenter faſtigio turris deuoluiſſent. Ita minima manu non paruus exercitus impeditus. Burgundiones adaucti vultibus, ceruſſa atque vnguento delibutis, pulchra vulnera oſtendentes, ſtipendij vnius repræſentatione, perpetuoque augmento, à Spinola honorati ſunt. Optio, qui vigilijs præfuerat, vexillo donatus.

Burgundionum virtus præmio ornata.

Hirundo cũ ſchedio à Bredanis miſſa.

Obſeſſi, cum iam neque literas acciperent, neque tutò tabelliones vrbe egredi poſſent, hirundinem, quæ ſchediolum pennis alligatũ ſublimè perferret, emiſere. Iſenburgici milites auem chartæ indicio obſeruatam, funiculique impedimento delapſam, capiunt, ac Comiti Iſenburgico tradũt, qui deinde Marchioni Spinolæ tranſmiſit. Hæ ſchedio notæ erant inſcriptæ, *1-69-2-76.* Iam ſumma orbe toto exſpectatio erat excitata noui alicuius ad Bredam euẽtus. Huc Regum Principumq; omnium oculi, atque arrectæ aures. Ipſe Turcarum Imperator pro vario belli exitu hanc illamve in partem videbatur arma conuerſurus, aut pacturus pacẽ. Adeò non de Breda, ſed de gloria, de exiſtimatione, ob ſubmiſſa tot vndequaque auxilia, iã agi cenſebatur.

Henric' Naſſauius caſtra noſtra aſſultat.

Idibus Maij, poſt noctis medium, Henricus Naſſauius fortunã tentaturos, etſi accepto aliquo detrimẽto, tamẽ ſũma exercitus ſalua, ex-

tre-

trema Heydẽſi pagi caſtra(loco & ad cõmitten
dũ prẹliũ & ad introrũpendũ ſatis alieno)oppu
gnari fecit. Aggeribus nẽpe nõ amplius duob⁹
Seuenbergano & Gertrudibergenſi aditus ei
patebat.Horũ ille fluuio interlabente abſciſſus
valloque paruo extrorſum præfectus;hic foſſis
ſiccis duabus interſectus,turri,lorica,& caſtel
lo non vulgaris formæ munitus erat.Sed nimi-
rum nouo belli Imperatori, nominis obtinẽdi
cupido,fraternæ felicitatis æmulatione inflã-
mata,iam facilia omnia ex difficillimis redege
rat.Hoc igitur aggere Gertrudibergẽſi Anglos
iaculatores lectiſſimos, haſtatoſq; è triarijs du
centos antemittit, omnes cataphractos,ducto
re Tribuno Verio Anglo, quem ceteri Angli
comitabantur,Gallis Germaniſque ſubſequen
tibus,vt Anglos ſuſtentarent ; vniuerſi ad mil-
lia ferè VI. Tormenta maiora impedimentaq;
extremo in agmine erant. Equitatus à latere
ſtabat. Ipſe Henricus Naſſauius in medijs co-
pijs conſiſtens, euẽtũ operiebatur. Spinola ei⁹
molitionis indicio accepto, celerrimè ad Pau-
lum Ballionium & Carolũ Roma ijs caſtris di-
ſpoſitos miſit admonitum , vti præſtò in armis
ſint;hoſtem ea nocte ijs caſtris,quid poſſit,ex-
perturũ. Illi ſubitò cuſtodias procubitoreſque
ſtationib. locare militẽ diſponere,Duces Pręfe
ctoſq; omnes admonere,ceteraque quæ ex vſu
ſunt procurare. Primo diei crepuſculo adeſt ho
ſtile agmẽ,celeriuſq; ſtationariũ militẽ pro ca-
ſtris excubantem oppreſſit,quã renũtiare eius
aduẽtũ ſocijs à tergo poſſet . Prouiſum ei vitio
fuiſſet, ſi vel eques vn⁹ in aggere excubaſſet;&
fortè poterat tãtilla ſollicitudine vniuers⁹ ille

Angli ducenti triarij impreſſionem ſuſcipiunt.

Ordo agminis hoſtilis.

Spinolæ prodita hoſtium molitio.

Hoſtiũ aduẽt⁹ expectatur.

Malè ſtationi primæ prouiſum.

hoſtium exercit⁹ deleri: certè quin maior fuiſſet clades, dubitari non poteſt. Angli sũma animi fortitudine audaciaq; turriculã adorti, ſigniferũ cũ paucis qui inerãt Italis, iactu feruefactarum pilarum depellunt, inq; muros conniuntur, nonnullis interfectis. Deinde iaculatoribus poſt turrim locatis, & in foſſas interſecti aggeris ad præeuntium tutelam depreſſis, brachio caſtelli foribus obiecto, eadem audacia felicitateque ſuccedunt, ſignumque ab latere caſtello inferre, & manib⁹ pedibuſq; in muros adniti conantur. Scalę nimirum & harpagones in extremo agmine ab aurigis metuentibus relicti erant, cùm vehicula promouere non auſi, diffugiſſent formidine tormentorum. Ita maximarum molitionum ſucceſſus, res ſæpè minimę interpellant. Tũ primũ nos quoq; turriculę foſſarumq; noſtrarum vitium experti ſumus; quibus ſingulis ſi ſeps lignea iuſto interuallo fuiſſet præfixa (vti fuerat conſtitutum, ſed vel obliuione, vel materiæ aduehendæ moleſtia prætermiſſum) neq; hoſtis tam facilè penetraſſet, neque feruefactas pilas adijcere potuiſſet, neque in foſſis ipſis tectus delituiſſet aduers⁹ tormenta. Itali igitur qui Seuenbergani aggeris loriculam tuebantur, admiſſo iam propi⁹ hoſte dilapſi, vacuã ei munitiũculã reliquere, cũ tueri, hac parte apertã, omnino non poſſent. Angli hoc animo certabant, vt nullum aliud tempus ad conandum habituri viderentur, neq; res eis vlla deerat ad virtutem. Carolus Roma, Italicæ legionis pro Marchione Campolattario Legatus, ſuis laborantibus Camillum Phęnicẽ cũ cohorte ad turriculæ tutelam ſubſidio ſummittit;

Angli Italos turricula depellunt.

Angli loricã præ caſtelli forib. inuadũt.

Vitium munitionum noſtrarum animaduerſum.

Itali alij intempore ſe recipiunt.

Anglorum pugnantium fortitudo.

tit;

tit;ſed is fugientes neque aduentu ſuo confirmare, neq; ipſe hoſtium impetum ſuſtinere valuit. Ita quod ſubſidio additum, periculum augebat. Eum ergo vbi retrocedere, cum ceteris turri depulſis, Carolus Roma videt ſcuto recedentis brachio detracto (quod ipſe eo ſine ſcuto venerat) prior gladio ſtricto ſcutoq; pugnā inclinatam inſtaurans, Anglos fortiſſimè obſiſtentes Cæſariana audacia adortus, generoſiꝰ eò vnde venerant ſubmouit, eorumq; impetū retardauit. Tum præcipitare ſeſe de turri acervatim, qui noſtros ipſi deiecerāt. Alij paulatim ſe recipere. Multi vulnerati cæſique cadere. Non pauci per paludes ſalutem ſibi exitumque quærere. Qui ſignum caſtello inferre conabatur, haſta traiectùs occubuit. Terni, qui proximum caſtello brachium inuaſerant, præ caſtelli foribus cæſi; ceteri qui cominùs certabāt omnes, traiecto ferè capite ceruicibuſque, tam pulchris vulneribus occubuere, quàm pulchrā mortem pugnando fortiter merebātur, digni vincere, niſi noſtri etiam fortiùs melioriq; pro cauſa decertaſſent. Qui eminùs iaculabantur, tormenti maioris perpetuis ictibus, pleriq; miſerandum in modum diſcerpti laniatique, manibus, pedibus, capitibus mutilabantur; cùm nulla fere in confertos pila fruſtrà adijceretur quæ non plures ſimul trucidaret, ob varios aggeris flexus. Extremi Angli Gallique ob anguſtias aggeris difficilè prioribus ſuccedere, receſſu dato, potuere; ita ſe conſtipauerant. Quo animaduerſo, noſtris eos vrgentibus, illi paulatim ſeſe recepere. Tantum Henrici Naſſauij præſentia valuit, ne terrore periculove turba-

Caroli Romæ prudentia & illuſtris audatiæ facinus.

Hoſtium clades.

Eminùs ſtātium diſcrimen & ſtrages.

Hoſtium pulcher receptus.

rentur. Receptus igitur nihilo perturbatior acceſſu fuit, ita ordines quiſque ſuos tenuere. Prę ceteris eo prælio ſpectata Verij ductoris excellentiſſima virtus, primo in agmine ſtantis. Is inter conſertas pilas, pari ſemper animi conſtãtia, recedentibus nouos, læſis integros, feſſis recentes ſubmittebat, donec certamẽ lento vtrimque receptu dirimeretur. quamquam apparebat, ſingulos ita prælijs exercitatos, vt quid fieri oporteret, non minùs commodè ipſi ſibi præſcribere, quã ab alio edoceri poſſent. Ea pugna (cùm aduerſus ventus aliò ſtrepitum omnem tormentorum differret) neque ex vrbe, neq; ex alijs caſtris noſtris, audita eſt. Nuntij duo, qui ad Spinolam dimiſſi, aut ignari aut perturbati, proxima eum ſtatione quotnoctibus excubantem prçteruecti, ab Gineka, è ſolito ſcilicet tabernaculo, accerſitũ currunt. Ita peracta priùs pugna, quàm vel Spinolæ nuntiata fuit. Manè viſa primũ miſerandæ cladis facies. Agger cõſtratus cadaueribus, nec alius quam mixtus puluere cruor, & infecta ſanguine humus: effuſa tormentis ilia, præſecta capita, manus pedeſq; diſſipati, & laniata cæſorum corpora, ſpectaculum horribile quaqua viſus erat. Pars in paludes ſe præcipitauerant; pars ſemiuiui grauè ſuſpirabant, qui à noſtris in caſtra ducti, deinde obiere. Supra ducentos perijſſe, Henrici Principis ad Iuſtinum literis cognitum; cum quingentos omnino cæſos eorum perfugæ memorarent. Octoni denive inter eos Centuriones, ordinumve ductores, alijq; natalibus illuſtres. Cecidere è noſtris nõ ampliùs duodenis, deniſve quinis. In his peditum Centurio Camillus

Verij Angli Tribuni conſtantia.

Ipſorum triariorũ exercitata virtus.

Nuntiorũ in quærẽdo Spinola oſcitãtia

Quanta in aggere cędes.

Miſerãda corporũ laniena

Pauciſſimi è noſtris caſi.

Phœ-

Phœnix, caſtelli portam defendens. Dextera mutilatus, dum fortiſſimè pugnat, Ioánes Baptiſta Vrſinus peditum Præfectus. Ita qui Bredā olim Regi malè ſeruarant, immanè quantum exarſerint animi, vt vitium virtute delerent. Spinola, locis ijs, quæ hoſtis obtinuerat, inſpectis, aggerem lorica maiore, brachioque obiecto, muniri, tranſuerſis longuriorum ſepibus quaternis diſtingui, vallo laterali ad caſtellum adiecto, ad vſque ripas fluminis diſcludi, & hic munitione quadrata alijſque id genus operibus firmari; tormenta denique plura diſponi iuſſit. Vallum præterea vetus, quod myriceto Ooſterhautano obiacebat, longitudine paſſuum ferè bis mille, muro craſſiore firmari aduerſus ictum tormentorum imperauit nouis munitionibus aggeribuſque nonnullis extrorſum adiectis, veteribuſque mutatis. Atque vt ingens erat id ſpatium (quod Teteringam & Heydam inter vallo erat complexus) multo pedite equiteq; expleuit, magnis è ſtramine argillaque ſtationum domicilijs ædificatis. Huius victoriæ nuntios (ne obſeſſi ignorarent) mile, noſter ex vicino vndique vallo publicauit, ſuppetias vrbi miſſas per iocum militarem exclamando. Ea ſama perculſi obſeſſi, cum neq; ſuppetias aduenire viderent, & Mauritij, recens amiſſi memoria obuerſaretur, & equina iā miles veſceretur, & reliqua annona ingraueſceret indies, adeò, vt butyri libra veniret florenis VI. vitulus dies ſeptemdecim natus XLVIII. porcellus CXV. tabaci libra florenis C. quod granaria & arcę omnium denuò excuterentur, & quidam qui frumentum com-

Heyleuſia caſtra nouis operibus inſtaurantur.

Planiciei Ooſterhautanæ proſpectum.

Obſeſſis ſuorum ſuppetiarum cædes nunciatur.

Annonæ Bredanæ grauitas.

preſsiſſe fuerat compertus, in cuſtodiam eſſet abſtractus: quòd piſtoribus ſumptuaria lege interdictum, panem vendere, niſi militiæ Prȩfectis; Præfectis, niſi ſelibram panis militi in diem erogare; quòd omnibus bis coctum panem facere (quia integer diutiùs ſeruari abdique poſſet) prohibitum eſſet: has ob res, effractis piſtorũ domibus, ſeditio Gallos Angloſque inter coorta, Tribunos haud parum ſollicitos habuit; ſed mox auctoribus tribus in vincula abductis, priſtinaque emendi panis licentia conceſsa, cõpreſsa priùs ſeditio, quàm vagata fuit. Prætor Prȩfectique ceteros hortatu in officio continuere; vitia præſidij omnia non aliter ac corporis vulnera obtegẽtes. Poſt exiguum tamen temporis, cùm granaria horreaque omnia excutere denuò inopia coegiſſet, ciuitate in claſſes triginta duas tributa (ne vel tuguriolum minimum prȩteriretur) non ampliùs vicenis quinis menſuris ſiliginis repertum fuit.

Annonæ parcimonia militẽ torquere plus nimio incipit.

Seditio cœpta, ſopita.

Prætoris Prȩfectorumque diligentia.

Exiguum frumenti Bredæ repertum.

Henricus Naſſauius, viſa Anglorum clade; perculſus, ancepśque quid ageret; dum ſuos in caſtra receptos continet, multoſque per fugam amittit, cum ſuis conſilia capit, an iterùm impreſsionem in nos faceret, an alio, an eodẽ aditu, an potiùs abſtineret. Spinola vicinis copijs omnibus hoſtem diu noctuque expectans, id ſimul agebat maximè, vt quid tandẽ Naſſauius ſtatuiſſet, indicio aſſequeretur. Tabellio ille noſter dexterrim⁹, viſus rei huic opportunus, niſi quòd Henrico Naſſauio non item vt Mauritio eſſet notus. Igitur arte in notitiam ductus. Cùm in caſtris noſtris clàm

Henrici Naſſauij fluctuatio.

Spinolȩ indefeſſa vigilantia.

...ærg ...
...ror ruſtica. ...ni tabellio ...nis fraudem ...orditur, & Henricum Naſſauium ...ĩcũuenit.

retineretur, eius vxor ad Henricum Naſſauiũ in caſtra profecta, de morbo, quem maritus ſuus ferendis per hibernas aquas Mauritij ad Bredam literis, contraxiſſet, multa cum eo queſta, reliquum promiſsi præmij, ſed inſoluti, exegit. Ille ſpe fidi tabellionis nanciſcendi lætus, liberaliùs etiam ſoluturum recepit, ſi modò ſuas vnas, vt plures fratris, in vrbem maritus ferre velit. Vxor mariti morbũ cauſari, & periculum. Tandem flecti vxor haud inuita, & inuitè tamen operam ad perſuadendum polliceri. Abit vxor: redit maritus ſemiclaudus, quaſi pedibus hiberno gelu debilitatis. Paciſcitur cum homine, vt putabat, fido, Henricus Naſſauius, ſuaſque Iuſtino in vrbem perferendas tradit. Tabellio rem longè, vt aiebat, difficillimam tentare pollicetur, acceptiſque cum ſtipendio literis diſcedit. Acceptas ſtatim Spinolę in caſtra adfert, perpetuoque ſtipendio donatus abit.

Argumẽtum litterarum Henrici Naſſauij ad Iuſtinum.

Monebat ijs literis Iuſtinum Henricus acceptæ nuper cladis, dum tentaret Heydenſia caſtra. Ex eo die, firmiore etiam vndequaq; vallo nos videri cinctos, neque perrumpi poſſe. Meminiſse quàm in paucos dies obſeſsis iam ſuppeteret annona. Quare ne temporibus excluſus dedecoris aliquid cum ſocijs accipere, prolatando, tandem cogatur, tempeſtiuè prouideret, neque nimia ſua pertinacia omnium fortunas perturbari vellet. Indiciũ autem faceret hiſce literis acceptis, exploſo ſub medium noctis triplici tormento, ignibuſque poſt horæ interuallum, ſignificatione de turri facta, quot dierum cibaria etiamnum

ſupe-

ſupereſſent obſeſsis. Securus intereà, ſi qua ſe obtulerit ferendæ opis occaſio, eam promptiſsimè abs ſe atque à toto exercitu arreptū iri. Priùs in vrbem aduenerat aliud earumdē litterarum exemplum, quàm aut Spinola ſuum accepiſset, aut notis quibus literæ ſcriptæ eſſent, explicatis, eas intellexiſſet. Eques quidā Comitis Styrum, viarum omniū peritiſsimus, claro die per caſtra noſtra in vrbem euaſerat, quem aduentātem Bredani nouem diſploſionibus tormentorum læti accepere. Id igitur nocturnum indicium, præmiſſo trium tormentorum ſono, priùs factum erat, quàm quid eo ſignificaretur, nos certum ſcire poſſemus, etiā ſi ſuſpicaremur. Vndecies ignem ediderant, dierū totidem annonam ſupereſſe indicantes.

Henrici Naſſauij literæ per caſtra noſtra à Ioanne Hannen claro die Bredæ inferuntur. Bredani ex ſumma turri ignibus ſignificationē faciunt quot dies ſe ſuſtinere poſsint.

Per eos dies ex Hiſpania redux in caſtra videndi ſtudio venit Sereniſsimus VVolfgāgus VVilhelmus, Bauariæ, Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux. Occurrit aduentanti Spinola procul caſtris, proprióque diſcedens tabernaculo, Heroem tantum, quanta potuit maxima voluntatis ſignificatione, accepit. Gratulatum ei machinarum omnium feſto ſono, ceteroq; militaris lætitiæ plauſu. Alijs deinde diebus opera omnia circumductus, obſidij magnitudinem firmitatemq; eſt admiratus. Narrabat, ſibi dixiſſe Galliæ Regem (cùm per eos redux haberet iter) credere ſe non poſſe, Bredā Spinola ea obſidione occupatū iri. Multa tamē id tēporis felicem nobis obſidij exitum pollicebantur. Quotidiana Gallorum à Mansfeldico fuga, hoſtis in ſubueniendo mora, annonæ intra vrbem penuria; obſeſſorum cum morbis con-

In caſtra Spinolæ venis Sereniſſimus VVolfgāgus VVilhelmus Bauariæ, Iuliæ, Cliuiæ, Montium Dux.

Opinio Galliæ Regis de obſidione Bredana.

conflictatio, medicamentorum caritas tanta, vt tabaci illati, quantum alibi conſtiterat ſcutis non amplius quatuor, venierit in vrbe florenis mille ducentis; quo remedio ſcilicet aduerſus ſcurbuci morbum vtebantur. Octidui pręterea interuallo hoſtilibus caſtris abacti equi ſupra ſexcentos, vt male cuſtoditi paſcebantur. Hanc prædã talione redhibere cùm ſperaſſet Pro-pręfectus equitũ Marquettę Dominus, ſexaginta octo cohortium equeſtrium numero commeatum noſtrum improuisò aggredi parat. Sex igitur cohortibus Randvvickio Duce præmiſsis, ceteris in inſidias abditis, vectores (qui incomitati aliud contra Bergij imperia iter inierant) inuadere, equos abigere, carros ſarcinaſque diripere, annonã effundere. Henricus Bergius, periculorũ prouidus, etſi huius profectionis ignarus, iamdudum cohortes equeſtres aliquot excubare iuſſerat ad omnes viarum aditus, ne quà hoſtes improuisò introrũpere poſſent. Quod vt certiùs efficeret, inprimis grauiſsimè ſanxerat, ne quiſquã Ductorum, quando excubãdum eſſet, à cohorte abeſſet. Præthereà, vti quàm longiſſimè ab caſtris, cohors ſtationem collocaret. Deinde, vti procubitores aliquot bono ab ſtatione interuallo cohortem prærent. Deniq;, vt ſtationarius eques aliquis ante procubitores vigilaret ad captandum hoſtis aduentum: quo audito, ille ſignum ederet, reciperetque ſeſe ad procubitores. Hi, viſa maiore manu, retrocederent ad cohortis reliquæ ſtationem. Cohors arma expediret, pugnaretque, niſi impar numero foret; tum ipſa demum ad caſtra redi-

Ingens tabaci prætium.

Tentatur ab hoſte commeatus noſter.

Circumſpecta certaq; ſtationum collocandarum ratio à Bergio pręſcripta.

rediret. Hoc modo nimirum & retardari hoſtis aduentus, & cuſtodiæ, etſi procul poſitæ, ſine periculo ſeſe recipere, & caſtra tota armari in tempore poſſe videbantur. Fortè igitur eius diei cuſtodiæ obuenerant Hermanno Comiti Bergio, Henrici Bergij filio, iuueni animi magni, patriæque virtutis imitatori. Is audito (vt propè aderat) tumultu, collectaque nō magna ſuorum manu, interritus inuolat in plenum ſpoliantium agmen, ſemel, iterū per medios vectus, ſternit nonnullos, perturbat terretque ceteros. Hos in fugam agit. Hi alios de totius equitatus noſtri aduentu monent. Ita præoccupatus eorum animus, timore & fuga primorum, nihil de reſiſtendo cogitabat. Equos dimittunt, ſarcinas proijciunt, relicta præda diſcedunt. Ne vnum ergo commeatum hoſtes tātis aduocatis copijs, tam longo obſidionis tempore, tam iniquis longiſque itineribus, vmquam intercipere valuere. Henricus Naſſauius occaſionum haud ſegnis, ne ſtudij quidquam (vti dixerat) prætermitteret ad ſoluendam obſidionem, lixas ruſticanoſque vernas aliquot, nummis pollicitationibuſque corruptos, ad ignem caſtris noſtris, armamentarioque, ſi poſſent, inferendum ſubmiſit. Spinola, incendiarijs aliquot deprehenſis, ne quid detrimenti ſua caſtra acciperent, prouidit.

Hermanni Bergij Comitis virtus.

Hoſtilis equitatus cōſternatio ex paucorum fuga.

Ne vnus quidem cōmeatus ab hoſte interceptus.

Henricus Naſſauius incēdia molitur.

Incendiarij capti.

Henricus Naſſauius, rebus omnibus fruſtrà tentatis, caſtriſque Dungenſi in pago ſuccēſis, VI. Kalendas Iunias in Langeſtratam noctu retroceſsit. Receptum tot nominibus obſcurum, noctis ipſius tempeſtas, ventorum turbine,

Henricus Naſſauius deſperata obſidionis ſolutione diſcedit.

ne, denſiſsimoque imbre inſigniuit. Miles vix è veſtigio progredi, tormenta in luto hærere, ordines turbari.

Spinola, diſceſſu accepto, Iuſtinum Naſſauium Henrici Bergij literis (quòd is & Naſſauijs ſanguine iunctus eſſet, & patrios gentis mores linguámque calleret) monendum duxit, quid de vrbis ſuppetijs iam retrogreſsis ſperare deberet. Scribit igitur Iuſtino Bergius, promittitque Spinolæ verbis, effecturũ ſe vt honeſtis cõditionibus in deditionem accipiantur, ſi de cõpoſitione agere velint, quare ad certum tempus locumque, ſecum collocuturus, ex vrbe prodiret.

Henricus Bergius nomine Spinolę deditionẽ petit.

Iuſtinus (ne feſtinando quidquam peccaret in famam) corniculario remiſſo reſpondet: De auxiliorum ſuppetijs quid eſſet, à triduo ſe Henrici Naſſauij literis eſſe edoctum. Si quid amplius ipſe ſciret, id literis indicare ne grauaretur; ſe febri affectum prodire non poſſe. Spinola poſtride literas ipſas Henrici Naſſauij autographas, notis (vt erant) perplexas, alterumq; earum exemplum literis perſcriptum, Iuſtino mittendum, Henrico Bergio dedit, ne deditionem proferret. Iuſtinus cognito, quòd res omnes ſuæ ſuorumque paterent; Henrico Bergio, pro eius in ſe voluntate, gratias egit, promiſitque cum Spinola ſe compoſiturum, ſi is modò honeſtis conditionibus, quibus tot fortes ſodales ſui ciueſque, digni haud dubiè videbantur (quodque ipſe verbis eius ſcripſerat) paciſci decreuiſſet. Henricus Bergius impetratis Spinolæ literis, quibus Iuſtino, militibus, ciuibuſque Bredanis hone-

Iuſtini Naſſauij reſponſum.

Spinola ipſas quas interceperat literas Iuſtino Naſſauio mittendas, Henrico Bergio dat.

Iuſtinus deditionẽ pollicetur.

Spinola Bergium promiſſo liberat, & honeſtas deditionis conditiones offert.

ſtas

ſtas deditionis pollicebatur, ſi modò omni præciſa mora tractationem ordirentur, neque diem poſtularent longiorem; eas ſtatim Iuſtino miſit: affirmans (vt ijſdem literis ſcribebatur) arbitrio ſuo rerum omnium agendarum licentiam eſſe permiſſam; quare poſtridie obuios ex vrbe mitteret, itineris medio, ſuas noſtraſque munitiones inter, qui, quas ipſe peteret conditiones, ſcripto offerrent; ſe contrà eodem loci ex caſtris eſſe conuenturum.

Spinola Bergio rerũ omnium agendarum licẽtiam permittit.

Ad id vſque temporis interioris valli noſtri circulus perpetuo nautarum militumque ſtudio perficiebatur, nec multum operis addendum reſtabat, nondum plenè perfecto; cùm operæ Comitem Bergium fortè conſpicatæ, militari facetia eum appellant; ecquid vallo perficiundo opus ſit, ſi iam de compoſitione tractetur. Ille deſinere eos vix iuſſerat, cùm ligones abijciunt, exilientes lætitijs; ad otiũ haud paulò quàm ad laborem paratiores. Iuſtinus has vtraſq; Spinolæ & Bergij acceptas, Tribunis in belli concilium vocatis, proponit. Reſpondendum decernitur: Placuiſſe, quæ Spinola, quæ Bergius pollicentur. Quo Senatuſconſulto concepto, miſsis literis rogatur Henricus Bergius, poſtridie poſt ſeptimã è caſtris prodire, miſſoque corniculario, de aduentus ſui loco monere; ad fore ex vrbe, qui conditiones publico nomine petituri ſint.

Miles à vallo perficiẽdo dimiſſus.

Literis Spinolæ & Bergij lectis, decernitur cõponendi locus & tempus.

Poſtridie, qui vltimus Maij dies erat, Henricus Bergius multa Nobilitate ſtipatus, ad horam dictam è caſtris prodit, miſſoque buccinatore, Iuſtinum de aduentu ſuo docet. Egredientibus ex vrbe, quibuſcum tractandũ erat

Henricus Bergius è caſtris prodit in colloquium cum obſeſsis.

erat. Nobilitatem eminùs reſiſtere Comes Bergius iubet, ſoloque Regis Marchioniſque Spinolæ Secretario Routartio comitatus procedit. Medio itineris remanentem Legati acceſſere, Protribunus De la Caze, militari cuſtodię Principis Pręfectus de Dyden, Centurio Zouche, Pretor Aertſenius, Conſul, paucique Senatores. Acceſſit denique Tribunus Hauteriuius. Hi literis fiducię datis, pactionis conditiones ſcripto conceptas obtulere. De ijs vltrò citroque actam, nec niſi capita duo reiectanea fuere, de tertio dubitatum. Conuentu ſoluto, in tertiam pomeridianam colloquium reiectum. De prandio noſtri intra extimam communitionem ſub tabernaculum ea cauſa expãſum (ſpectantibus confertim omnibus de muro) admiſſi. Hic pertractari compoſitio cępta, negatumque quod diſplicuerat manè: de Religionis nimirum libertate hęreticis ciuibus concedenda, eorumque cadaueribus in cœmeterio ſepeliendis. Diſputatum deinde de tormentis maioribus quatuor, mortarijſque ęneis duobus, vna cum pręſidio educẽdis. Id parum obſeſſis, nimium Henrico Bergio viſum.

Obſeſſorum Legati ex vrbe obuiàm Bergio procedunt.

Offerunt obſeſſi pactionis cõditiones, quę pectunt.

Reditur in ſecundũ colloquium.

Spinola & Bergius ad peiitas conditiones accedunt, duabus tantùm negatis.

Igitur Routartius ad Spinolã allegatus eſt, rogatum quid cenſeret. Reſpondit Spinola, nec tantillum ſe negare velle. Obſeſſi reſponſo lęti, gratias egere. Tum rebus eò adductis, merenda illata eſt. Mox Iuſtinus Naſſauius vrbi Pręfectus, ceterique Tribuni, pręcipuaque quę inerat Nobilitas, aduenere. Noſtri etiam, qui magno numero haud procul aberant, cõgreſſi, inuicem lętas miſcuere gratulationes.

Marchionis Spinolæ in deditos liberalitas.

Obſeſſorum noſtrorumq; mutuæ gratulationes.

Exemplum conditionũ ſignandum Spinolæ allatum. Curtus naueſq; cõceſſa ad ægros & ſupellectilẽ euchendam. Obſides dati

Kalendis Iunijs miſſus ad Spinolam Præfectus militari cuſtodiæ Principis de Deyden, cum gemino pactionis exemplo, vt prior vtrique ſignum ſuum Spinola inſcriberet, referretque mox ipſe alterum, à Iuſtino ſignandum, remittendumque, altero retento. Tum currus MCC. naueſque LX. petita ad ægros ſanoſque, cum vaſis, vniuerſaque ſuppellectili exportandos. Currus conceſſi plures petitis, naueſque quotquot Bredano in flumine erant. Obſides deinde vtrimque dati. A Bredanis, Protribunus Dela Caze, & peditum Anglorum Centurio Ogle. A Spinola, Optio Franciſcus Loſanus, & Germanicæ cohortis Præfectus, Carolus Philippus le Comte. Hæc autem capita fuere pactionis ſcripto editæ, qua Regi Breda dedita eſt.

I.

Capita pactionis petita à Gubernatore præſidioque Bredano

BREDAE Gubernator, Tribuni, Præfecti, Magiſtratuſque reliqui militares, milites, ſeu equo ſeu pedibus mereant, vrbe egredi permittuntur. Conſueto militiæ ritu armatis, inque ordines tributis, diſcedendi poteſtas eſto. Pedites explicatis vexillis, pulſatis conſueto ſono tympanis, pleno armorum apparatu, pilis in os inſertis, incendiarijs funibus vtrimque ardentibus, baltheis à puluere, fomite incendiario, glandiumque numero inſtructis: equites clangente tubarum ære, ſignis euolutis, armati, veheteſque (quo more in hoſtem tendere ſolent) abeunto. Nemo ſtipendiariorum (cuiuſcumque fuerit gentis) vlla omnino de cauſa) ne quidem ſtipẽdij olim Hiſpano Regi aut Archiducib. aut Infanti Iſabel-

bellæ facti) retinetor. Breuiſſimo commodiſſimoque itinere Gertrudibergam in Hollandiam, abſque omni interpellatione, maleficio, iniuriaq;, incolumi vita, corpore, armis, equis, vaſis, ſarciniſque (ea fidei pactione, qua conueniet) omnes proficiſcuntur. Amplius, educendi vxores, liberos, familiam, ſupellectilem, vaſa, equos, carros, arma militum ſeu mortuorũ, ſeu ægrorum, ſeu fugitiuorum, nulla inſpectionis (per quemcumque prætextum admittẽdæ) obligatione, facultas eſto.

II.

Verbi-præcones, recognitores, publicani, eorumque ſcribæ Architecti, honorarij rei machinariæ adminiſtri, Iudex Senatus militaris, artifices incendiorum, Præfectus cunicularium, iaculatores tormentarij, legionum cohortiumque chirurgi, opifices machinis addicti, nautæ, tabelliones, operum curatores, latrunculatores, foſſores cunicularij, fabri lignarij ac ferrarij, annonæ ſtructores, alijque munitionum machinarumque opifices omnes, eorum vxores, liberi, ſerui, equi, arma, ſuperiore capite continentor, eiuſque gratia fruuntor.

III.

Naues quæcumque Bredæ in præſentia reperientur, tam à Tribunis militaribus quàm alijs appulſæ, cum omnibus armamentis in Hollandiam dimittuntor. Et quidem à nautis gubernantor, onerantorque tam eorum familijs quam re familiaris, armis, ſuppellectile; impedimentis quoque Tribunorum, Præfectorum, aliorumque Magiſtratuum militarium.

Aegris præterea, eorumque curatoribus, reliquiſque quibus per eam opportunitatẽ in Hollandiam nauigandi fuerit libido, complentor. Ea re fluminis intercluſi viæ patefiunto; in dies deinde duodenos, à primo ſignatæ pactionis, priùs quàm præſidium excedat, patefactæ ſeruantor; vt tutò dictæ naues cum oneribus, ceteriſque quæ inerunt rebus, iter habeãt, dum ad reliquas bellicas applicuerint in Blaec, vnde ſeſe, quò viſum fuerint, recipiant, vtpote quæ iure mobilium rerum accenſæ dominis, quorum erunt, cedere debeant. Conceſſo duodecim dierum interuallo, naues ab omni iniuria, laceſſitione, noxaque immunes ſunto; neque à curſu ſuo aut illæ aut earum vectores auertuntor, aut interpellantor. Excutere eas quocumque demum prætextu, nefas eſto. Si autem, vel quia flumen nõ fuiſſet patefactũ, vel quia nauigare nequijſſet, earum iter fuerit retardatum, nihil eius moræ de conceſſo duodenum dierum ſpatio præſecator; ſed id omne vacuum, liberumque eis cedito; vt nautæ, alijque ſeu flumine ſeu propter flumen, (quibus id commodius foret) iter tutò capeſſant. Si verò ex his quædam, eorum qui Bredę remanere vellent, eſſent naues, eę nihilominus ad exportandos vectores impedimentaque pręſidij, quã mox ad dominos reuerſuræ, commodantor.

IV.

Carrorum ęquus numerus (quem Bredę Gubernator poſtulabit) ad euehendas Gertrudibergam ſuas, Tribunorum, Centurionum, Magiſtratuum militarium, reliquorumq; pręſidiariorum ſarcinas ac vaſa (quique inde in Gineken-

kenſia caſtra, fidei publicæ interpoſitione, reducetur) à Marchione Spinola ſubminiſtrator.

V.

Gubernatori fas eſto exportare vnà cum præſidio machinas quaternas, & mortaria duo, quorum ei eligendorum optio data fuerit, adiuncto eorum apparatu, pilarumque ac pulueris numero tanto, quanto ad iaculandũ ſexies opus cuique erit. Eas autem machinas cũ omni curruli vectorioque inſtrumento educet aut terra aut flumine, arbitratu commodoque ſuo. Has ob res Marchio Spinola equos currules aliosque vna cum curribus ductoribuſque (ſi fuerit à Gubernatore rogatus) ad trahendas machinas, mortaria curruſque machinario inſtrumento addictos, commodato.

VI.

Auriaco Principi fas eſto, res mobiles omnes, quas in arce aut vrbe habuerit, eum in locum regionemve, quo aut ipſe aut alius (cui earum curandarum cautio erit) voluerint, exportare. Aut eæ in Bredanæ arce tantiſper aſſeruãtor, dum de ijs Auriacus Princeps conſtituerit interuallo minimum ſemeſtri. Tum vero nauibus nautiſque qui ex Hollandia ad eas euehendas venerint, liber cõmeatus, nullo oblato impedimento, præſtator.

VII.

Si fortè nõnulli eorũ, q. duob᷒ priorib. capitibus cõtinẽtur, vrbe egredi, vna cũ pſidio, ob inualetudinẽ nequirẽt, iis, donec vires valetudineq; iſtaurarint, remanẽdi, cũ vxorib᷒, familia, ſeruitiiſq; ſine noxa ĩ vrbe facultas eſto. Tũ primo quoq; tẽpore, tabulæ pacati certiq; cõmea

tus, quibus tuti quo libuerit proficiſcantur, ijs dantor.

VIII.

Nullus militaris Magiſtratus, aut miles, aut cohorti Præfectus, ſiue is vna cum præſidio, ſiue poſt reparatas à morbo vires diſcedere pararit (perinde ac nullus ſuperiorum pactionum capitibus comprehenſus) retineri valeto, ſed dictorum capitum gratia quiſque liber abito. Creditores autem ſolis debitorum nominibus, aut æquis ſolutionum ſtipulationibus contenti acquieſcunto.

IX.

Gubernator, Præfecti, Magiſtratus militares, milites iam dictis capitibus contenti, aut alij quicumque ſtipendijs ſeruitijſque fœderatorum Ordinum aſtricti, qui Bredæ habuerint domicilia, fundos, hereditates aut res mobiles (comprehenſis etiam Pręfectis, adminiſtris, equitibus cohortium Comitis Culenburgici, Comitis Styrum, & Domini à S. Martino; vti & viduis & liberis quoque earumdem aliarumque cohortium quæ ab hinc biennio vrbi fuerint præſidio diſpoſitæ) annuum & ſemeſtre ſpatium habento, numeratum à menſe poſt ſignata pacta, quo res ſuas pro placito exportent, vendant, oppignerent, alienent, permutent, tractent iure moreque conſueto. Præterea eo toto temporis interuallo fruũtor penſionum vectigalibus, elocationum mercedibus, hereditatum ſuarum fructibus reliquis partis aut pariundis: ad ſummam, rebus omnibus intra vrbem ad eos attinentibus.

Mi-

X.

Milites ſeu pręſidiarij ſeu caſtrēſis(qui etiā-num in vrbe aut in caſtris capti detinentur) quamprimùm à conditionibus ſignatis, nulla lytri mercede, ſola expenſorum æſtimatione ex conuentis facta, remittuntor.

XI.

In præſidiarios nulla de ſpolijs actio eſto repetundarum, ſed præda omnis eorum inſtrumento familiari accenſetor.

XII.

Poſt compoſitionis capita ſignata, Gubernati Bredano certum hominem, qui fide publica commeet, ad Auriacum Principem allegare fas eſto.

XIII.

Conditionibus latis, induciæ ſunto. vtrimque tamen ſuis quiſque munitionibus, vti antè, ſeſe contineto, neque diu noctuve appropinquandi ius eſto.

XIV.

Prius obſides bini dantor quam præſidium excedat. Ij cateruas comitantor vſque Gertrudibergam, ibidemque duodenum dierum ſpatio, quo flumen patefactum iri, pactaque explenda conuenit remanento. Eo ſpatio lapſo, ſi nihil fuerit pactorum violatū, reuertuntor.

XV.

Pactione facta obſides vtrimque numero cō ditioneque pares traduntor, noſtrique nobis, vrbe dedita, reſtituuntor.

XVI.

Amplius etiam conceſſum, vt obſides è pręſi

dio Bredano dati, quàm citò præſidium fuerit deductum, remittantur, ad iter vna cum præſidio faciundum.

XVII.

Gubernator præſidiũque Bredenſe ſpōdent, Breda ſe egreſſuros die Iouis proximo, quinto vertentis Iunij, benè manè.

Scriptum in ima cera.

Nos Iuſtinus Naſſauius promittimus effectum daturos, vt ſeruentur ea quæ ſuperioribus pactionis capitibus continentur, hactenus, quatenus ad nos ſpectant. Qua fide, de Tribunorum militariſque Senatus ſententia, eam hodie ſignauimus, poſtridie Kalendas Iunias, M. DC. XXV.

Iuſtinus Naſſauius.

I.

Capita compoſitionis petitæ à Senatu populoq; Bredano.

VENIA & amneſtia omnium quæ admiſſa fuerint ab ciuibus & inquilinis Bredenſibus, cuiuſcumque ſint conditionis (ſeu ante ſeu poſt vrbis receptionem anno M. D. XC. ea admiſſa ſint) promittitor, præſtatorque. In nullum quæritor, nullive malum conciſcitor, ne prætextu quidem læſæ Maieſtatis, alteriuſve cuiuſcumque noxæ.

II.

Ciuibus & inquilinis omnibus, tam abſentibus quàm præſentibus, cuiuſcumque conditionis, ſiue ij obnoxij ſint ſeruituti ſacramentove Ordinum, vel Auriaci Principis, vel ciuitatis, ſiue ſint immunes; vrbem biennio proximo inhabitandi, vita incolumi, nulla in eorum Religionem inſtituta quæſtione, nulla in alia ſacra iurandi lege (dum ipſi vitam modeſtè

deſtè procul omni offenſa degāt)poteſtas eſto. Vt eo biennij ſpatio deliberent, placeatne domicilium figere, an migrare. Quòd ſi migrare decreuerint, arbitratu ſuo permittuntor. Bonorum quoque ſuorum liberè potiuntor, vt ea aut efferant, vendant, alienent, obærent, oppignerent pro voluntate; aut recipienda administrandaque redemptoribus locent. Eorū vero fortunæ, qui intra extrave vrbem teſtati aut intestati diem obierint; vel heredibus inſtitutis, vel proximis ſanguine obueniunt.

III.

Cuilibet ciuium inquilinorumque (ſeu iuramento ſeruitutique fuerit obnoxius, ſeu liber) cui poſt hęc pacta conuenta placuerit aut migrandi domicilij aut alterius rei cauſa vrbe excedere, id ei facere quocumque tempore, pro libitu, qua terra, qua aqua, cum vxore, liberis, familia, ſupellectile, mercibus, alijſque rebus mobilibus, liceto, nullo quamcumque in ſpeciem oblato impedimento, nulla alia atque harumce pactionum auctoritate. Iis verò qui voluerint aut domicilium figere, aut recipere ſeſe in Regna, regiones, Prouincias, loca, vel neutrarum partium, vel tributis obnoxia, perpetuò abſque omni moleſtia commeandi, mercatus negotiorumve cauſa, per vrbes, locaque Hiſpano Regi ſubdita, deque rebus ſuis mobilibus alijſque ſtatuendi arbitratu bonoque ſuo ius faſque eſto. Catholicis autem ad reuiſendas occupandaſq; ſuas intra vrbem domos, nullo alio atque præſentium cō ditionum prę ſidio opus ſit.

Qui

I V.

Qui rerum curandarum cauſa in fœderatas Prouincias proficiſci voluerint, ijs quater quotannis eò contendendi, (præmonito Gubernatore, à quo commeandi auctoritatem neceſſariò accipient) copia fiat; quam is, niſi iuſta cauſa, recuſare non valeto. Ij deinde redeunto intra ſpatium biennij concesſi ab hiſce pactionibus ratis; vt aut pergant vrbem deinceps incolere, aut domicilium locis immunibus vectigalibuſve ponere. His autem in locis non aliter atque alij iam dicti, & dicta commeandi facultate, & reliquo quocumque harumce pactionum fructu gaudento.

V.

Verbi-præconibus liberè diſcedendi cum vxoribus, liberis, familia, fortunis rebuſque mobilibus, abſque omni maleficio damnove, cautio eſto. Has ob res carri ijs aut naues, ſpatiumque iuſtũ rebus ſuis procurandis præſtantor.

V I.

Qui poſt vrbem interceptam, aut Seniorum, aut Diaconorum miniſteria adminiſtrarint, nec non ij qui munus aliquod Eccleſiaſticum geſſerint, hac iuxtà compoſitione compreheduntor.

V I I.

Adminiſtri quoq;, actores, ſubſtituti, Quæſtores, alijque cùm ciues tum inquilini, qui aut ærarium, aut rationes, aut ſtipendiorum numerationem, aut aliud munus quodpiam tractarint, hiſce conditionibus continentor. Libera autem cum rebus ſuis omnibus, cum ſupel-

ſupelleƈtili & chartaceis inſtrumentis, excedendi copia; iuſque vtendi prætereà conuentionis huius præſidio,perinde ac ceteris,eſto.

VIII.

Eadem immunitate, quotquot in vrbe ſunt nautæ, qui ſuas hic naues habent, quas & deducere ſecum poterunt, fruuntor.

IX.

Si vrbi à nauibus curribuſque, ad commodādum ciuibus & inquilinis (qui vnà cum rebus ſuis ſupelleƈtiliq; diſcedere vellent) haud ſatis eſſet prouiſum, eis intra conceſsi biennij ſpatium, alias ea cauſa naues curruſq; ex Hollandia aut aliunde accerſere, (qui deinde reuerti liberè harumce tabularum licentia poſſint) fas eſto.

X.

Ciuibus huiuſque vrbis inquilinis, nullæ indiƈtiones onerave ampliùs ijs, quæ per vniuerſam Brabantiam minoribus maioribuſque vrbibus ex æquo impoſita ſunt, iniunguntor.

XI.

Præſidium cùm equeſtre tum pedeſtre, optima qua fieri potérit ratione, quantoque minimo ciuium damno, per vrbem tribuitor.

XII.

Hac item conuentione continentor, quicūque abfuerint aut ſua aut vrbis cauſa; vti liberè in vrbem redire, paƈtiſque conuentis gaudere poſsint. Agreſtes quoque qui in vrbem perfugere, rus ſeſe recipere tutò poſſunto.

XIII.

Qui aliorum ſacrorum cultor, intra paƈti biennij tempus, diem in hac vrbe clauſerit, hono-

honorato loco terrę mandator in horto aliquo vrbano; aut pro illius conſanguineorumque arbitrio cadauer extra vrbem effertor.

XIV.

Senatuſconſulta, decretaque omnia capitalis ſubſellij, quibus intercesſum hucuſque non fuit, rata ſunto, & effecta dantor.

XV.

Quocumque ante hac vrbi pecuniam mutuam dederint, & mutuum repetere, & verſuram redhibere poſſunto. Quot-annis verò à Senatu, quibus reditus pendendi ſunt, ſui fructus, eorumque reliqua penſitabuntur.

Hæc omnia quęcumque hoc fœdere ſancta atque perſcripta fuere; aſſenſa, rata, atque cõuenta ab Marchione Spinola, vrbiſq; Legatis, ſignata ſunt; promittente eodem Marchione, ſe operã daturum vti ſanciantur publicis quoque Sereniſs. Hiſpaniarũ Infantis tabulis, maiore eius ſigillo ſignatis, iura dies quindecim. Actum 11. Iunij, M.DC.XXV.

Quorumdã obtrectatio aduerſus clementiã Spinolæ.

Multi, quibus pronum erat ad aſperiora ingenium, auditis tam bonis lenibuſque conditionibus, mirari Spinolę aduerſus hoſtem clementiam; nonnulli remiſsionem etiam criminari. Aiebant, oportuiſſe grauiùs decernere, & aut ſub haſtã obſeſſos mitti, aut nonniſi armis traditis eos accipi in deditionẽ debuiſſe, qui præfracta ſua pertinacia eò ſe periculi adduxiſſent, vt fame etiã enecti fuiſſent, ſi vel biduo ampliùs fuiſſent incluſi. Et cur vltrò honeſtarum ijs conditionũ optio offerretur, quibus vel conceſsa vita, beneficij nimij loco eſſe deberet? Saltem expectandum tantiſper à

Spino-

Spinola fuiſſe; dum id eis eueniſſet, quod plerumque hominibus nimia pertinacia accidere ſolet; vti eo recurrant, atque id cupidiſsimè petant, quod priùs contempſerunt. Oraſſent nimirũ priùs ipſi deditionem, quàm vltrò eis fuiſſet oblata. Deinde, cur egredi priùs deterior pars ciuium, incolumi ſupellectili impedimentiſque ſinatur, quàm ea pecunia ab Senatu Catholicis remanẽtibus eſſet ſoluta, quæ ad exſtruenda opera, numerandaq; ſtipendia, publico cõmuniq; fuerat ſacramento extorta? Ita nimirum ſapienter queri videbantur, qui priuatis rationibus aſſuefacti, res etiã Imperij maximas eodem pede metiri conſueuere; neſcientes Principum diuerſam eſſe ſortẽ, quibus præcipua rerum, ad famam dirigenda. At Spinola plus ſapere eos intelligens qui leniùs ſęuiunt, clementięq; famã ſeueritatis nomine eſſe opportuniorem, cùm quantũ publici intereſſet, tam diu diſtricta ad Bredam Regis arma, quàm citiſsimè expedire (ob Gallicos, Italicos, Germanicos, Danicoſque motus) non ignoraret; maiore in lucro minimum etiã temporis compendium ponebat, quàm Bredę totius non magna ſpolia, aut tantillum hoſtiũ (qui fortiter ſeſe defenderant) pudorem; veteris illius memor, *Eſſe vbi damnum facere, quàm lucrum, præſtet*. Et verò plus etiam Regis ſui (quem hoc loco gerebat) Maieſtati clementiæque, quàm glorię ſuæ aut vindictę conſulendum exiſtimabat. Sordidum, de tanto relicti apparatus numero, nec tantillum abeuntibus, vel ad diuturnę patientię ſuę laudem, teſtimoniumque virtutis, con-

Ciuium remanentium querelæ.

Alia priuatorum, alia Principum iudicia.

Clementiæ nomen huic tempori opportunius.

Plus lucri cõpẽdio periculoſi temporis quàm ſpolijs hoſtiũ aut dedecore.

Summo Duci maieſtatis ratio habenda præ priuata gloria.

Sordes auaritiæ Imperatori vitandæ.

Apparatus belli in dedita vrbe reliquus.

concedi. Supererant quippe in vrbe tormenta maiora XLIII. fiſtulæ (quas muſquetas vocant) CCCCL. de quibus CL. efferri quoque, fractarũ loco, permiſſæ. Minores fiſtulæ (ſeu arcabuſij) CCC. pulueris pyrei pondo millia CXXXV. funium ad incedendum puluerem, libræ millies XXXIV. pilarum maiorum millia II. mediocrium numerus ingens: plumbearum glandium libræ millies XL. matriculæ ad faciendas è plumbo glandes, XV. ſphæræ minores è ferro excauato, ad incendia præparatæ, bis mille & centum, maiores (quibus bombarum nomẽ dedere) CCCXLIV. circuli incendio inferendo facti CL. pilę ad incẽdenda opera XL. ſalis vaſa C. picis, nitri, ſulfuris, bituminis, vaſa XXX. clauorum grandium vaſa VI. pinnę ferreę oblongę vndecies millę ſtipitum, pinnis geminis armatorum, numerus immenſius: ligonum millia IV. vnci ſeu roſtra ad aperiendum humum, M. DC. vehicula, quæ manu truduntur ad moliendam terram, M. ſcaphę V. rudentum volumina VI. harpagones XL. equina iuga CXXX. funium curruliumparia XC. tabulę abiegnę propè innumerę: pons linteus vnus, gerrę ſeucrates, poſt quas tormenta collocantur, plurimę, nec pauciores ad expediendum ſubitarium pontem. Horum omniũ ſyllabus ſcriptus datus Thomæ VVingardio, tormentariæ rei Pro-tribuno.

Sapientiſſimum Spinolæ iudicium de æris alieni ſolutione non curanda.

Iam ciuium remanentium ęs alienum credebat Spinola tam cordi Ordinibus ipſis fœderatis eſſe debere, quàm ſuam ipſorum fidem atque auctoritatem, quæ penitus eſſet in Republica collapſura, ſi vel ſemel vrbis cuiuſpiam ob-

obſeſsæ ciues fefelliſſent; quare nihil pro hac cura ſibi laborandum.

Spinola prohibet cõuitiũ obieſſis fieri.

Præſidio hoſtili educendo dies v. Iunij dictꝰ erat. Vetuerat Spinola, ne quis per facetiam militarem, cuiquam egredientium conuitiũ faceret; modeſtè adeò victoria vtendum reputabat. Ad eum diem curribus nauibuſque abũdè paratis, miles noſter ad ternas vrbis arciſque portas cuſtodiendas eſt diſtributus. Gomes Hermannus Bergius equeſtribus cohortitibus v. egredientis præſidij agmen vſque Gertrudibergam eſt pręgreſſus. Inter denos quoſque currus, paruę equitum noſtrorum additę cateruę, ad tutelam ſarcinarum. Agmen ordiebatur Bergaignij cohors equeſtris, altera item equeſtris claudebat. In his duabus vix equitum quidquam, prętèr ipſa ſigna; adeò defecerant equi. Pedites medium obtinebant. In his procedebat Iuſtinus equo vehens, obſidum vno comitante Carolo Philippo le Comte. Legionem quiſque ſuam, Tribunus, Centuriones, cohortem præcedebant. Signa ferebantur explicata, permiſſo tympanorum pulſu. Cenſa peditum millia ferè tria (nam ægri nauigijs deuehebantur.) Egregia ſanè manus, ſeu corpora ſpectares, ſeu arma; maiorque quàm in noſtris ſplendor. Nimirum elegantiùs latiuſque noſtris habiti fuerãt hoſpitio & foco; neque panis defecerat ante egreſſus diem.

Spinolæ in egredientes humanitas.

Spinola inſigni Nobilitatis corona ſtipatus, vrbem inter & valli circulum interiorem triũphi ſui pompam pulcherrimam victor ipſe ſpectabat. Ducum exeuntium ſingulos, Guberna-

nato-

natoremque in primis Naſſauium, inſigni canitie venerabilem, eiuſque vxorem ac liberos, Emanuelis Portugalli filium, & duos Mauritij Principis nothos, humaniter ſalutans, eorum viciſsim compoſitis in conſtantiam vultibus vocibuſque, ac modeſta ſignorum ſubmiſsione, reſalutabatur. Vox nulla ignominioſa laceſſentium inuicem audita, ſed vultus taciti arridebant. Agmine prætergreſſo, gratulationibus adſtantium accurrentiumq; confertim omnium oppreſſus, communis beneuolentiæ officia non hilariùs quàm modeſtiùs admiſit, ſua cuique laboris operæque laude in tantis tam longæ obſidionis moleſtijs aſsignata.

Spinola in admittendis gratulationibus modeſtia.

Ad Iſabellam Archiducem, qui lætum præſidij diſceſsum nuntiaret, Ioannes Medicæus Tribunus allegatus, cui Iſabella inſigne ex auro adamantibuſque niceterium, Regia planè munificentia, donauit. In Hiſpaniam ad Philippum IV. cum ijſdem nuntijs miſſus Ferdinandus Guzmannus, Hiſpanicæ legionis Tribunus. In Germaniam Cæſari Ferdinando Auguſto, Theodorus Camargius Protribunus primos deditæ vrbis nuntios tulit.

Ad Iſabellã, ad Regem, ad Cæſarem nuntij victoriæ miſsi.

Comes Anholtinus, audita Mansfeldici ab caſtris profectione, dimiſſus cum ſuis, præeuntem ſtatim eſt ſubſecutus. Victoriæ fama in Galliam, Angliam, Italiam, Germaniamque perlata, fidem vix etiam apud amicos inuenit. Vrbs fuit, vbi fabella fuſi ab hoſtibus Bredani commeatus, voce circumforanei proclamabatur, libroque vendebatur excuſa, eo ipſo die, quo deditionis nuntij eodem perferebantur. Quin ex ipſa Hiſpania quoque ab

Comes Anholtinus cũ ſuis Mãsfeldicum nothum ſubſequitur.

Victoriæ magnitudo fidẽ apud multos ſuperat.

Rege

Rege allatæ erant in Belgium litteræ, quibus admonebatur Iſabella, videret etiam atque etiam, an non magis è re eſſet, Spinolam tam longa dubiaque obſidione auocari; adeò aſperè ſcilicet multi ad neceſſarios ſuos, auctoritate pollentes, in Hiſpaniam ſcripſerant, deſperatione vrbis potiundæ.

In Hiſpania obſidio pro deſperata habetur.

Archidux Iſabella ad victam vrbẽ, militemque victorem viſendum, venire ipſa decreuit. Spinola ſolis vrbis portis cuſtoditis, domibus, vicis, arce, temploque expurgari iuſsis, Iſabellæ ad tertium ab vrbe lapidem obuiàm iuit. Equitatus propè omnis aut Antuerpiam ad ducendum præmiſſus, aut itineris medio ad excipiendum inſtructus, aduentantem feſta tripliciq; fiſtularũ exploſione excepit, tamquã thyaſus hilaritatis. Peditatus varijs ordinibus partitus, nõ minore fremitus lætitiæque ſignificatione alluſit. Hagenſi portæ, qua Bredam Iſabella inuehebatur, affixum Programma legebatur, quod inuidiæ verbulo dẽpto placuit emollire.

Spinola vrbem expurgari iubet.

Archidux Iſabella Bredam venit.

Pompa qua Iſabella excepta.

PHILIPPVS HISPANIAE REX
GVBERNANTE ISABELLA CLARA EVGENIA
OBSIDENTE SPINOLA
HOSTIBVS FRVSTRA IN SVPPETIAS
CONIVRANTIBVS BREDA
VICTOR POTITVR.

Programma chronicum portæ agenſi affixum.

Machinæ vrbis maiores omnes ſemel, iterùm, tertiùm è mœnibus ſonuere. Feſtos ignes, aliamque lætitiæ publicæ ſignificationem, pro ſua in Deum veneratione, fieri priùs

Iſabella Deo victoriæ auctori honores priùs decerni, quàm ſibi lætitiæ ignes fieri mandat.

Archidux vetuit, quàm Deo, præcipuo victoriæ auctori, in ſumma æde poſtridie eſſet litatum. Poſtridie igitur Ill.mus Alphonſus Cardinalis de la Cueua, Regis Hiſpani Legatus, Sacris primũ operatus eſt, Iſabella eiuſq; Gynecæo ac populo vniuerſo præſente. A Sacro, templũ Iſabella obijt, vetera Religionis (ſi quę ſupereſſent) monimenta inſpectura. Reperta hinc inde vacua ſepulchraliũ imaginum loca, veſtigia hęreticæ pietatis in Maiores vita functos, integrum adhuc Engelberti Secũdi Naſſauij quondam Comitis inſigne mauſoleum, è marmore candido nigroq;, ab Henrico nepote ædificatũ. Alterum, quod Engelberti Primi & Ioannis Naſſauiorũ erat, direpta Mariana ſtatua mutilatum. Id factum inſtinctu Sibyllę, ſi Dis placet fatidicę Flaminicæq;, Henrici Boxhornij Bredani Verbi-præconis, Flaminis Dialis, quõdam inter Pontificios Sacerdotis. Illa, Sibyllino nempe oraculo, poſt ſextum Bredanæ obſidionis menſem, vaticinata, vrbem hoſti ceſſuram, niſi Virginis Matris ſtatuam ad id tẽpus eo loci conſeruatã, demolirentur, quam tot retrò annis Maiorum ſanctiſſimorũ Religio ea in vrbe fuerat venerata; ceteri verò à Religione alieni nec auſi fuerãt ſartam ad id tempus tectamque violare. Qua in re, neſcio quid amplius reprehendẽdum cenſeam; an torpentis Senatus populique in tanto proculcatæ antiquitatis flagitio tolerando patientiam, an in credendo ſtuporem; an mulierculæ audaciſsimæ impudentiam, aduerſus ſtatuã Matri Virgini conſecratã ab Illuſtriſsimis Naſſauiorũ Proceribus, impoſitãq; tumulo

Primis Sacris Bredæ operatur Illuſtriſs. Alphõſus Cardinalis de la Cueua, Regis Hiſpani Legatus.

Quæ in templo Bredano viſenda.

Sibyllæ vxoris Boxhornij audax impietas.

lo ſuo ad memoriam poſteritatis. Parietibus tẽ pli Epigraphe vna altera ve, de capta olim Breda inſcriptæ, Deo Regique Catholico ignominioſæ, fuere deletæ. Hæc earum loca affixa, ad ſignandum annum quo Breda recuperata *Programmata ignominioſa deleta, alijs inſcriptis.*

AMBROSI SPINOLAE
VIGILANTIA
BREDA
EXPVGNATA.

Sacri cæremonia peracta, templi turris ſub noctem, accenſis innumeris propè laternis ignibuſque, vel ex ipſa Hollandia ardere viſa. Vrbs tota facibus piceatiſque doliis luxit. Tum machinæ iterùm omnes ſonuere. Spectaculum verò longe pulcherrimum, corona perpetuorum ignium collucens ambitu XVI. millium per orbem valli interioris, quem Spinola, haſtis ſtramine faſcibuſque præfixis, à milite iuſſerat confertim ſtipari incendique, intermicantibus perpetuis fiſtularum ignibus, qui eminùs ſtellarũ ſubitò fulgentium euaneſcentiumque ſpeciem iucundiſſimam referebant. *Feſti ignes admirandi.*

Eluxit autem Iſabellę Principis optimæ in Bredanam ædem duoſque religioſos Ordines, Capuccinorum & Sacerdotum Societatis IESV, liberalitas, non minor quam pietas in propitiando exorandoque Numine ad vrbem eam obtinendam. Publica omnium vox fuit; Iſabellæ, Aulęque eius, continuatis precibus, imperatis ad templorum omnium puluinaria ſupplicationibus, effuſis in miſeros largitionibus, Bredam eſſe recuperatam, non armis. Et certè diuina adfuiſſe prçſidia humanis ſtratagematib. pręſẽtiora, negare ne *Iſabellæ in religioſos Ordines liberalitas, pietaſque in Deũ.* *Dei potius quã hominũ victoria.*

Iſabellæ Religioni poſt Deum victoria referēda.

mo poteſt. Cui autem hæc accepta referemus, niſi illius notæ Pietati, cui vetus illud acclamare nō iniuria poſſumus: *Vna mulier fecit cōfuſionem in domo Regis Nabuchodonoſor.*

Iſabella Religioſa donatria.

In vrbem ergo venit Iſabella vt auitæ Religionis inſtauratrix, in caſtra, vti Ducis munia per eos dies obiret. Anniuerſarium Sacrum in Auguſtiſsimi Sacramenti honorē (cuius peruiglio tractari primū de deditione Bredæ cœpit, octauo autem die præſidium exceſsit) fieri decreuit. Capuccinis ad emendam Bredæ domum quatuor florenorum millia; Sacerdotibus Societatis Iesv, qui quaternis caſtris diuiſi, militum ſalutem toto obſidionis tempore procurarant, millia quinque ad ſubleuādos emendi Collegij ſumptus, eleemoſynæ nomine erogauit. Veteri Virginum cęnobio, ruiniſq; Ginekenſis tēpli (quod Mauritius incendi fecerat) inſtaurandis, non exiguum pecuniæ numerum eſt elargita. Quæ omnia tā inſignis Religionis argumenta, cùm ſummo Religionis Pręſidi Vrbano VIII. Pontifici Maximo, Alphonſus Cardinalis de la Cueua, Hiſpani Regis Legatus, indicaſſet, has ei Pontifex literas reddidit.

Iſabellæ in res ſacras largitio.

Vrbani VIII. Pont. Max. ad Alphonſum Cardinalem de la Cueua literæ.

Dilecte fili noſter, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Poſtremas literas tuas fuiſſe ſēſimus aureas illas phialas, plenas odoramētorum, quæ celeſtium animos oblectant, & mortalium ægritudines conſolantur. Reſpirauimus aliquātiſper in altitudine ſęuientis maris fluctuantes, vbi in Bredenſi vrbe adſpeximus triumphantem Religionem. Non obliuiſcitur Deus miſericordias ſuas, & Principibus

pibus cælum propugnantibus militant legiones Angelorum. Certè victoria iſta inter tot coniurantis impietatis opes, & naturæ ipſius obluctantis difficultates quæſita eſt, vt quamuis illuſtre in omnes ætates futura ſit documẽtum bellicæ fortitudinis, omnipotentis tamẽ bellatoris beneficiũ habeatur. Edomita enim eſt non ſolùm hoſtium vis, ſed etiam ſæuitia fluminum. Nunc autẽ præclaros tanti triũphi fructus Auſtriaca Princeps colligit, dum validis viribus Religionem munit. Neque ſapiẽtiùs id curari poſſe arbitramur, quàm Sacerdotum offitijs, & artibus earum Religioſarum familiarum, quibus in recuperata vrbe Cœnobia patefeciſtis. Tibi verò peramanter benedicimus, qui primus plaudẽtibus Angelis, & gaudente Fcclefia, tremenda ſacroſanctæ Miſſæ Sacrificium in ijs aris peregiſti, quas nuper hæretica temeritas violarat. Porrò autẽ laudamus pietatem tuam, cùm Romanæ Purpurę ornatus ſplẽdoribus, teipſum in pręſenti opportunitate dignũ tanto Sacerdotio prębeas. Pia cõſilia poſſunt te in huius triũphalis glorię ſocietatem adducere. Militum enim fortitudo, impietatem ex mœnibus vrbium exterminat: Sacerdotum pietas, ex animis populorum. Tantũ nomini tuo decus exoptantes, patrocinium noſtrum tibi peramãter pollicemur. Datum Romæ apud ſanctam Mariã Maiorem, ſub annulo Piſcatoris, die IX. Auguſti, M. DC. XXV. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Iſabella Religionis officijs perfuncta, militi in caſtris ſtipendium menſis integrũ perſol- *Iſabellæ in milites cura & donatiuũ.*

ui, veſtes ad x. millia fieri donatiui nomine imperauit. Sequẽtibus deinde diebus, interna externaq; valli vtriuſq; opera ſpectatũ circumiuit, militiæ cultrix iuxtà ac Religionis.

Iſabella caſtra obit.

Intereà Spinola ingẽti commeatu vrbem diuturna obſidione exhauſtam inſtruxit, domoſque collocãdo præſidio deſcripſit. Iſabella vrbi gubernandæ Præfectum Baronem Balanconium, Burgundicæ legionis Tribunum, conſtituit. Eius viri virtus, modeſtia, vigilantiaq; tã erant ſupra inuidiã notæ, vt nulla militũ natio non ei id munus iure meritoq; diceret eſſe deferendũ, Ciues, qui vel fama probitatẽ eius acceperant, gubernacula ei deſtinabãt, tradique obteſtabantur. Adeò virtus celari non poteſt, cognitaque amatur. Tum Senatus populo dictus. Creatus poſtliminiò Cõſul Henricus Montens, Iuris prudentia clarus, honeſtaque canitie grauis, qui id munus tum quoque adminiſtrabat, cùm vrbs iam vltimùm Regi per fraudem onerarię nauis eriperetur, Religionis patrię ſemper tenax. Collega datus Cornelius vander Locht, pacato vir ingenio, auitæque Religionis cuſtos. Senatores ceteri, quos vittus & fides ſua Reipublicę cõmendarat. Ciuibus eadem gubernationis ratio legeſq; conſtitutæ, quæ Silueducenſi vrbi. Quamquã initiò multis de cauſis præſtari omnia non potuere. Senatus, auſpicato Magiſtratu, Gymnaſiũ publicũ Profeſſoribus Societatis Iesv moderandum dedit; quem ordinem ſcilicet Philippus Arſcotanus Dux, Archiducis Iſabellæ iuſſu (literis eius in Curiã allatis) commendatum miſſus erat.

Spinola in vrbem commeatum inuehi curat.

Præfectus Bredæ datur Baro Balanconius, vir à virtute notus.

Senatus populo Bredano dictus.

Gubernationis norma Bredanis ciuibus præſcripta.

Gymnaſium inſtituendæ iuuẽtuti Bredanę à Senatu Societatis IESV, Profeſſoribus delatum.

Rebus

Rebus omnibus ita ritè conſtitutis, commeatibus expeditis, deſignatò præſidio peditum millium III. equitum cohortibus VII. vallos, foſſas, operaque quibus vrbem circumuenerat Spinola, prorui iuſſit; ſeruari oſtendique poſteritati digna, niſi iam ſui vſu, qui maximus fuerat victoriæ tantæ obtinendæ, immortalitatem eſſent conſecuta. Exercitu deinde per interualla præmiſſo, Archiducem Antuerpiam eſt comitatus. Pedites, agminibus Hooghſtratam Bredamque inter partitis, præteruehentē militaris lætitia plauſu ſalutarunt. Equitatus haud procul Hooghſtrata, maxima in planitie ab Henrico Bergio explicatus, militares ludos bello ſerio ſimillimos præbuit. Turmæ quindenæ hinc inde è diuerſo in alas diſpoſitæ, mutuo occurſu, ſimulataq; dimicatione, dulcis illius belli faciem exhibuere, qualem inexperti ferè ſibi cogitatione machinantur. Tubarum clangor, equorum curſus atque receptus, pulueris ex humo excitatio, galearum loricarumque ſplendor, ferri diſtricti fulgor, barritus concurſantium, ignis & fumus ſtrepituſque exploſarum fiſtularum, machinarumque maiorum interludētium è longinquo ſonus, omnia denique pugnę ſpectacula, prętер ſanguinem & cædem,

Quantū denuò Bredæ præſidium impoſitum. Opera, valli, foſſæque diruta.

Archidux cū exercitu diſcedit Bredā.

Ludicrum equeſtre à Comite Bergio præbitū.

——metuenda voluptas
Spectanti, pulcherque timor.

Atque omnium pulcherrimum, ipſe Henricus Bergius cataphractus duos inter amicos Principes auxilio quaſi accurrentes, VVolfgangum VVilhelmum Bauariæ, Iuliæ; Cliuiæ, Montiūq; Ducem, & Ducem Saxoniæ Rudolphum Ma-

ximilianum, qui ſimul tres, ludo incruenti belli peracto, ad Archiducis Iſabellæ victricis currum, ſubmiſſis gladijs ſalutabundi accurrere. Tum Spinola, caſtra tertio ab Antuerpia lapide metatus, lętiſſimis omnium qui eum quęrebant oculis vocibuſque, vna cũ Archiduce, acceptus, vrbẽ inuectus fuit. Hoogh ſtratæ cum ſuis Henricus Bergius relinquitur, ad reliquum commeatum Bredæ ſupportandũ.

Archiducis & Spinolæ in vrbẽ Antuerpięſẽ ingreſſ⁹ Hooghſtrata Bergius ſupportando reliquo cõmeatui relinquitur.

Vltimo ergo commeatu, qui Bredam inuectus fuit, priuſquam hoſtis in æſtiua abiret, Bergium lemniſcum laureę Spinoleę appenſurus, hoſtem in inſidias elicere ſtuduit inuitatu emiſſariorum paucorum, quos ad caſtra præmiſerat, ceteris in inſidijs conſtitutis, qui tum ſubito exiſterent inuaderentque. Sed hoſtis, ſeu prudentia ſeu metu, cùm caſtris non prodiret, Bergius re nulla geſta diſceſſit.

Inſidię hoſti à Bergio ſtructæ irrito euentu.

Iſabella dum Antuerpię manet, Rubenij pictoris excellentiſſimi penicillo expreſſã, cęlo que in ęs inſculpta, ſe Ciuica coronatam, augu ſta ſanè in tabula vidit. Digna ſic pingi poſt nobiliſſimum triumphum, nec alterius atq; Apellis illi⁹ manu. Victrici prębita in Scenã Dauid à Gymnaſio Societatis IESV, nouo dramatis genere, quo poſt Actus ſingulos, tota ſimul rei geſtæ hiſtoria mutarum perſonarum viuis imaginibus iucundiſſimè exhibebatur. Spectarunt pro Iſabella, reliqui Aulę Magnates. Paucos poſt dies quam intellectum, mouiſſe hoſtem, ſuis in pręſidia dimiſſis; noſter quoque exercitus quaqua verſus in æſtiua diſceſſit. Bruxellã verò vt Spinola cum paucis venit, nouas iterum gratulationes (etſi celato aduẽtu vitaret)

Iſabellæ victricis icõ in ſignis à Rubenio expreſſa.

Dauid à Tragœdia Archiduci dicata à Collegio Societatis IESV Antuerpiæ.

Hoſte in præſidia abeũte, exercitus noſter miſſus in æſtiua.

in-

inuitus coactuſque, accurrentibus omnibus, admiſit. Nuntijs intereà in Hiſpaniam perlatis Rex Philippus gemina victoria lętus, Bredę Bayarumque Braſilienſium recuperatarum, Marchioni Spinolæ pro tot exhauſtis laborib⁹, tot hoſtibus ſine clade ſuperatis, vrbe tam inexpugnabili ſubiugata, ampliſſimum Caſtellæ munus, ſumma Ordinis S. Iacobi Præfecturam adminiſtrandam dedit. Nimirum aut id præmium tantę victorię eſſe debuit, aut liberalitas tanti Regis, maiora etiam quam peti poſſent tribuētis. Vrbanus autem Pontifex Maximus, rerum ad Bredam geſtarum magnitudine excitatus, Iſabellæ inprimis deinde Spinolæ ſua fortitudine felicitateque, prętantiſſimis literis eſt gratulatus: quarum exempla cum ob ſingularem elegantiam, tum ob ſummam ſapientiſſimi Pontificis auctoritatem publicanda iudicaui. In hanc ſeutentiam Iſabellæ Archiduci ſcribit. Honor Spinolæ à Hiſpaniæ Rege delatus.

Eleuauit Dominus potens in prælio, brachium ſuum ſuper gentes, quæ cogitabant ſeruis ſuis mala, & dextera Omnipotentis glorificatur in vobis. Triumphantes gaudio ob clariſſimam Bredæ expugnatæ victoriam, eiuſmodi elogio alloquimur Nobilitatem Tuā, quę muliebris virtutis laudes ſupergreſſa, ad propugnationem Religionis orthodoxæ feliciter cōuertit arma Auſtriacę potētiæ. Dimicauit militia cęleſtis exercitus, in caſtris Tuis, & bellicæ fortitudinis conſtātia, docuit nobiliſſimas nationes, ad tā inſignis obſidionis ſpectaculū cōmigrantes, nullam arcem in terris tam validis opibus ac propugnaculis muniri, quā cæleſtibus Vrbani Pōt. Max. literæ ad Archiducē Iſabellā.

bus auxilijs armata caſtrenſis virtus non expugnet. Decertaſtis cum hoſte periculorum contemptore, & inauditi terroris artifice. Ipſorum è carceribus ſuis immittere in Auſtriacas legiones meditari videbatur Oceanum. Fluminibus in ſęuientibus maritima oſtia occluſit, vt caſtra Nobilitatis Tuæ nouo veluti mari ſuperfuſo abſorberent. Ceciderunt impij in foueam quam fecerant, & Dominus regnauit. Auitis ſedibus tumultuanter fluctus cohibuit Oceanus, & abierunt in ſicco flumina. Gratulamur Tibi victoriam totius Eccleſiæ votis, expetitam, cui Roma Nationum omnium mater plaudit, quam hiſtoriarum teſtimonia conſequentibus ſæculis oſtẽtabunt. Ea verò quàm benè vtatur Nobilitas Tua, ex famæ vocem miniſtrorum noſtrorum literis accepimus. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra ſtationes militũ in aggeribus excubant: ille verò Angelorum legionibꝰ eas vrbes armat, in quibus Catholica fides, cuſtos publicę tranquillitatis, dominatur. Scimus quam ſollicita pietate, & quam prudẽtibus actibus cures, vt è Bredenſibus populis eliminetur hæreſis, parens perfidię, & ſeditionum nutrix. Quare cùm locum minimè relinquas Pontificijs hortationibus, meritò laudamus & extollimus nominis tui gloriam, & accuratiſſimis precibus commendamus Deo Nobilitatem Tuam, vt ex tam ſalutari triumpho eos fructus percipias, quos optat Eccleſia, & formidat impietas, Tibique Apoſtolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romę, apud Sanctam Mariam maiorem, ſub

annu-

annulo Piſcatoris, die IX. Auguſti M.DC.XXV Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Spinolę vero ad hunc modum gratulatur: Triumphat cęlũ in victorijs Nobilitatis Tuę, cuius palmæ hæreticorum ſanguine nutriuntur, & Catholicę Religionis caput coronant. Breda expugnata monumentum erit Nationibus atque ętatibus vniuerſis bellicę virtutis Tuę. Diſcet orbis terrarum, hoc etiam tempore in Italia naſci eos Duces, in quibus Cæſarum & Scipionum gloria refloreſcat. Domuiſti hoſtes pollentes opibus, furentes ira, & cõtemptores mortis. Flumina occluſis oſtijs iuſſa ſunt curſum mutare, & agmina indignantiũ aquarum in caſtra Nobilitatis Tuę. Perdomuit omnia fauor cęli, & fortitudinis conſtantia. Certè quam Auſtriacæ potentię vrbem præripuerat proditio metuens lucis, & in doloſis latebris deliteſcens, eam per Nobilitatem Tuã recuperauit virtus & ingenium. Ibit in ſęcula Bredenſis obſidionis memoria, atque ab ea artes bellandi, & exempla fortitudinis, diſcent Duces poſteritatis. Inter Italię præſentes tumultuantis, & Principum diſſidentium procellas, è Breda recepta, adeò lętus hic diuinę clementiæ radius Pontificijs ſollicitudinibus affulſit, vt Te tanti auctorem boni, Apoſtolicarum literarum teſtimonio ornare decreuerimus, patrocinium noſtrum pollicentes Nobilitati Tuæ; cui diuturnæ vitæ robur precamur, & Apoſtolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariã maiorẽ, ſub annulo Piſcatoris, die 9. Auguſti, M.DC.XXV. Põtificat⁹ noſtri anno ſecũdo.

Vrbani Põt. Max. literæ ad Marchionem Spinolã

Ma-

Magnæ, ſed veræ laudes, Pontificio iam oraculo confirmatæ. Et certè, quàm magna victoria ſit, neque hoſtes adhuc ſentire, recente nimis plaga; neque nos, nouitate lætitiæ, ſatis poſſumus æſtimare. Quod vnum aut par aut maius victoria quantauis maxima duci debet; cùm non de Bredæ, ſed famæ honoriſque iactura fuerit decertatum, eius vrbis deditio, quam tantis Europæ motibus, tot Prouinciarum conuocatis auxilijs, tot ærarij exhauſti ſumptibus, tuendam fruſtrà fœderati Ordines ſuſcepere; Hiſpano Regi, Iſabellæ Archiduci, Marchioni Spinolæ, nomen peperit immortale.

Hac vna victoria, Ordinum fœderatorum exiſtimatio lapſa.

FINIS.

APPROBATIO.

OBSIDIO Bredana, deſcripta à R. P. HERMANNO HVGONE, verè ſine fuco refert, quàm potenter Deus omnipotens faueat Catholicis caſtris: vtpote, Auctor ferè in omnibus tamquam oculatus teſtis, doctè & cum fructu oſtendit quam mirabilis ſit Deus in operibus ſuis. Bruxellæ, x. Nouẽb. M.DC.XXV.

Henricus Smeyers S. Th. Lic. Scholaſticus Bruxellenſis, Librorum Cenſor.

CVM Priuilegio PHILIPPI IV. Hiſpaniarum & Indiarum Regis Catholici & Potentiſſimi Belgarum Principis, ad ſexennium.

Signat.

I. Cools.

1015656